

**UCHWAŁA NR LXIII/387/2023
RADY MIASTA BARTOSZYCE**

z dnia 31 stycznia 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 40), art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, 1981, 2270, z 2022 r. poz. 1, 66, 1079, 1692, 1700, 1812, 1967, 2127), Rada Miasta uchwała, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030”, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Bartoszyce.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

Przewodniczący Rady Miasta

Stanisław Dubicki

Załącznik
do Uchwały Nr LXIII/387/2023
Rady Miasta Bartoszyce
z dnia 31 stycznia 2023 r.

***STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH MIASTA
BARTOSZYCE
DO ROKU 2030***

Bartoszyce, 2022

Spis treści

Wstęp	2
1. Uwarunkowania prawne i programowe <i>Strategii</i>	3
1.1. Prawne uwarunkowania <i>Strategii</i>	3
1.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi	6
2. Diagnoza sytuacji społecznej Miasta Bartoszyce	11
2.1. Charakterystyka ogólna Miasta Bartoszyce	12
2.2. Warunki demograficzne	13
2.3. Problemy społeczne Miasta Bartoszyce.....	17
2.4. Pomoc społeczna	18
2.5. Niewydolność wychowawcza i dysfunkcje rodziny.....	24
2.6. Bezrobocie	26
2.7. Niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba	28
2.8. Ochrona zdrowia.....	33
2.9. Uzależnienia	34
2.10. Przemoc w rodzinie.....	36
2.11. Sytuacja osób w wieku 60+	38
2.12. Edukacja	40
2.13. Kultura.....	43
2.14. Bezpieczeństwo publiczne	44
2.15. Bezdomność.....	47
2.16. Aktywność społeczna - zdolność podmiotów ekonomii społecznej do świadczenia usług społecznych.....	49
2.17. Cudzoziemcy, mniejszości narodowe	55
3. Analiza SWOT	58
4. Prognoza zmian w zakresie objętym <i>Strategią</i>	61
5. Cele i kierunki działań.....	64
6. Sposób realizacji <i>Strategii</i>	71
6.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej.....	71
6.2. Koordynacja wdrażania <i>Strategii</i>	71
6.3. Ramy finansowe.....	72
6.4. Monitoring <i>Strategii</i>	73
Podsumowanie.....	74

Wstęp

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce jest dokumentem wyznaczającym główne priorytety i kierunki działań, których celem jest zapewnienie mieszkańcom Bartoszyca odpowiedniego poziomu życia, zabezpieczenia ich podstawowych potrzeb, jak również zapobieganie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu. Planowane działania będą kierowane głównie ku środowiskom, które pozostają na marginesie życia społecznego, wykluczonym społecznie lub zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym. *Strategia* jest również dokumentem niezbędnym, aby ubiegać się o możliwe do pozyskania dofinansowania w ramach środków zewnętrznych, w tym pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z obowiązku ustawowego nałożonego na samorząd gminny na mocy art. 16b i art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Przyjęcie jej do realizacji jest istotne dla wdrażania lokalnej polityki społecznej ze względu na zorientowanie dokumentu na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, a także wdrożenie partnerstwa lokalnego między różnorodnymi partnerami społecznymi, działającymi w obszarze szeroko pojętej polityki społecznej, obejmującej m.in. edukację, politykę zdrowotną, bezpieczeństwo publiczne, wsparcie osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Działania będą kierowane głównie do środowisk dotkniętych: zjawiskiem ubóstwa i bezrobocia, problemami opiekuńczo-wychowawczymi, bądź problemami zdrowotnymi, do środowisk, w których występuje niepełnosprawność członka rodziny, uzależnienie czy przemoc. Są to priorytety i kierunki działania władz samorządowych oraz instytucji i podmiotów publicznych, a także podmiotów ekonomii społecznej, funkcjonujących na poziomie lokalnym.

Podstawę planowania strategicznego stanowi diagnoza. Została ona przygotowana przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach przy wykorzystaniu własnych analiz, materiałów sprawozdawczych, doświadczenia, wiedzy i kompetencji z zakresu polityki społecznej oraz statystyk i informacji pozyskanych we współpracy z innymi instytucjami. W trakcie prac nad niniejszym dokumentem wykorzystano także doświadczenia z realizacji poprzednich strategii, a w szczególności obowiązującej w latach 2016-2022. Aktualnie opracowany dokument stanowi niejako jej kontynuację w zakresie celów i kierunków działań strategicznych, służących rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych mieszkańców Miasta Bartoszyce.

1. Uwarunkowania prawne i programowe *Strategii*

Strategie i programy, na podstawie których realizowana jest lokalna polityka społeczna, powinny być spójne i odnosić się do zapisów adekwatnych ustaw i dokumentów strategicznych oraz programowych na poziomie międzynarodowym, krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Zgodność ta w dużej mierze wpływa na trafność, celowość i efektywność prowadzonych działań w dłuższej perspektywie czasowej, a co za tym idzie, możliwość pozyskiwania i racjonalność wydatkowania publicznych pieniędzy.

1.1. Prawne uwarunkowania *Strategii*

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto, rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „*demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej*” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że: władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach; organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa; ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „*sprawiedliwości społecznej*” odbywa się w praktyce, w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Stanowi ona główną przesłankę i zarazem bezpośrednią podstawę prawną opracowywania strategii rozwiązywania problemów społecznych przez gminę. W myśl art. 2 ust. 1 przywołanej ustawy: „*Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości*”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka, a zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Z ustawy o pomocy społecznej wynika bezpośrednio obowiązek opracowania strategii, na który wskazują zapisy art. 16b ust. 1, w świetle którego: „*Gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej*”. W świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy, opracowanie strategii jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,

- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Ponadto, zgodnie z art. 16b pkt 4 strategia opracowana przez gminę określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Szczegółowy katalog dokumentów kształtujących obszar lokalnej polityki został wskazany poniżej:

1. Zasadnicze akty prawne:

- a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.;
- b) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

2. Akty prawne w obszarze finansów:

- a) Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego;
- b) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

3. Akty prawne w obszarze integracji, pomocy i wsparcia:

- a) Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy;
- b) Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji;
- c) Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP;
- d) Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- e) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- f) Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- g) Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3;
- h) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- i) Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- j) Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny;
- k) Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- l) Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- m) Uchwała nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia Wieloletniego programu rządowego „Pośitek w szkole i w domu na lata 2019-2023”;
- n) Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- o) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”;
- p) Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

5. Akty prawne w obszarze dotyczącym zdrowia:

- a) Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej;
- b) Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;
- c) Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym;
- d) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- e) Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

6. Akty prawne w obszarze dotyczącym przemocy i uzależnień:

- a) Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- b) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- c) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

7. Akty prawne w obszarze dotyczącym mieszkalnictwa i przeciwdziałania bezdomności:

- a) Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne;
- b) Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego;
- c) Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych;
- d) Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o pomocy państwa w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania;
- e) Ustawa z dnia 3 marca 2020 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń.

8. Akty prawne w obszarze dotyczącym edukacji:

- a) Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- b) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

9. Akty prawne w obszarze dotyczącym rynku pracy i ubezpieczenia społecznego:

- a) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- b) Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
- c) Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- d) Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- e) Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- f) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

10. Akty prawne w obszarze dotyczącym kultury i sportu:

- a) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
- b) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
- c) Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

11. Pozostałe akty prawne:

- a) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

1.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030, jest zgodna z założeniami zawartymi w dokumentach strategicznych i programowych, które funkcjonują na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości, przy wykorzystaniu zasobów społeczności lokalnych oraz aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Należą do nich wskazane poniżej dokumenty.

I. Międzynarodowe dokumenty strategiczne:

1. Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju

Dokument został przyjęty przez 193 państwa członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych podczas Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku we wrześniu 2015 roku. Wskazuje 17 celów oraz (powiązanych z nimi) 169 zadań, które oddają trzy wymiary zrównoważonego rozwoju - gospodarczy, społeczny i środowiskowy. Zakładają one aby, m.in.:

- wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie;
- wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo;
- zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt;
- zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie;
- osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt;
- uczynić miasta i osiedla bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi i sprzyjającymi włączeniu społecznemu.

Cele i zadania akcentują potrzebę i konieczność włączania w procesy rozwojowe wszystkich grup i osób zainteresowanych, tak aby każdy miał szansę skorzystania z rezultatów rozwoju.

2. Europejski Zielony Ład

Strategia w sprawie *Europejskiego Zielonego Ładu* została przyjęta w grudniu 2019 roku przez Komisję Europejską¹. To nowe podejście zakłada przekształcenie Europy do 2050 roku w neutralne klimatycznie, sprawiedliwe i dostatnie społeczeństwo o nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, w której „wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów naturalnych”. Rok później unijni przywódcy zaaprobowali nowy wiążący cel polityki klimatycznej, zakładający ograniczenie do 2030 roku unijnych emisji netto gazów cieplarnianych o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z roku 1990. Ten nowy, ambitny cel będzie musiał znaleźć odzwierciedlenie w działaniach z dziedziny środowiska, energetyki, transportu, przemysłu, budownictwa, rolnictwa i szeregu innych. W związku z tym, na szczeblu unijnym przyjmowane są dokumenty doprecyzowujące ramy instytucjonalne, prawne i finansowe EZŁ, w tym m.in.: Mechanizm sprawiedliwej transformacji - wprowadzany, aby finansowo i technicznie wesprzeć regiony, które w największym stopniu ucierpią w wyniku przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną. Zakłada on m.in. poszerzenie możliwości zatrudnienia i zmiany kwalifikacji, zwiększanie energooszczędności mieszkań i zwalczanie ubóstwa energetycznego, uatrakcyjnianie dla inwestorów przejścia na technologie niskoemisyjne, zapewnianie wsparcia finansowego i inwestowanie w badania i innowacje, inwestowanie w nowe zielone miejsca pracy, zrównoważony transport publiczny, łączność cyfrową i ekologiczną infrastrukturę energetyczną.

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Europejski Zielony Ład*, Bruksela, dnia 11.12.2019, COM(2019) 640 final.

II. Krajowe dokumenty strategiczne i programowe:

1. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Jest to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Przewidziano w nim rozwój naszego kraju jako społecznie i terytorialnie zrównoważony, dzięki któremu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby oraz potencjały wszystkich regionów. Celem takiego modelu jest wspomaganie w szczególności obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego, bo utraciły swoje funkcje społeczno-gospodarcze (np. przestały być miastami wojewódzkimi) przez co stały się mniej odporne na różne zjawiska kryzysowe (np. negatywne skutki procesów demograficznych). Jednym z celów KSRR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (są to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 roku i jest strategicznym dokumentem kraju w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi kraju, wskazując cele i niezbędne działania, instrumenty realizacyjne i kluczowe projekty, zapewniające jej wdrożenie. Dokument ustala także system koordynacji, wyznaczając role poszczególnych podmiotów publicznych oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki i społeczeństwem. Głównym celem wszystkich działań i przedsięwzięć przewidzianych w dokumencie jest *tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym*. Oczekiwanym efektem realizacji strategii będzie zwiększenie zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030* jest spójna w szczególności z drugim celem szczegółowym analizowanego dokumentu, który wskazuje na *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony* (obszar: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie).

3. Strategia Rozwoju Usług Społecznych

Dokument został przyjęty w dniu 7 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jego głównym celem jest deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030 przejawia spójność z tym dokumentem poprzez nacisk na środowiskowe formy wsparcia osób i rodzin oraz włączenie społeczne.

4. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, z perspektywą do 2030

Jest to program rozwoju, w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Dokument został przyjęty w dniu 13 września 2021 roku przez Radę

Ministrów. Jego celem głównym jest redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Priorytety w nim określone koncentrują się na zagadnieniach takich jak przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce*, kładąc nacisk na zagadnienia związane z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a także usługami społecznymi, jest zgodna m.in. z wymienionym celem głównym Programu.

5. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia solidarności społecznej
Program wyznacza kluczowe kierunki polityki publicznej na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Posiada on istotne znaczenie dla realizacji gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, gdyż położono w nim szczególny nacisk na zwiększenie efektywności działań na rzecz tworzenia miejsc pracy, reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak również rozwój usług społecznych użyteczności publicznej i zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego. *Strategia Bartoszyce* jest zgodna z celem szczegółowy nr 1 ww. Programu, tj.: *Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań w zakresie rozwoju lokalnego.*

6. Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025

Celem strategicznym Programu, przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 30 marca 2021 roku, jest *zwiększenie liczby lat przeżytych w zdrowiu oraz zmniejszenie społecznych nierówności w zdrowiu*. Jest to podstawowy dokument polityki zdrowia publicznego, który wyznacza cele operacyjne oraz najważniejsze zadania do realizacji na rzecz poprawy zdrowia i związanej z nim jakości życia społeczeństwa. Gminna *Strategia* jest zgodna m.in. z celem strategicznym Programu, jak również celami operacyjnymi, tj. profilaktyką uzależnień, promocją zdrowia psychicznego oraz wyzwaniami demograficznymi.

7. Program Rządowy Dostępność Plus na lata 2018-2025

Program został ustanowiony Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 roku. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się, osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci). *Strategia Bartoszyce* w swoich założeniach również ma na celu poprawę dostępności usług dla grup osób, które doświadczają trudności w dostępie do nich ze względu m.in. na niepełnosprawność, czy starszy wiek.

8. Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo - uczestnictwo - solidarność

Dokument przyjęty Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 roku. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielny i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku

pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności: ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne. Wsparcie osób starszych, w tym doświadczających przemocy, stanowi również element niniejszej *Strategii*.

III. Wojewódzkie dokumenty strategiczne:

1. Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Jest to podstawowy dokument strategiczny o charakterze regionalnym, przyjęty do realizacji w dniu 18 lutego 2020 roku przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, którego główny cel stanowi spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy. Z kolei lokalna *Strategia rozwiązywania problemów społecznych* jest zgodna z celami strategicznymi i operacyjnymi ww. dokumentu, takimi jak: kompetencje przyszłości, nowoczesne usługi, silny kapitał społeczny.

2. Strategia Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2021-2030

Wojewódzka strategia polityki społecznej jest dokumentem programowym służącym realizacji regionalnej polityki społecznej, ale również podstawą do pozyskiwania krajowych i europejskich środków finansowych na wdrażanie projektów z obszaru włączenia społecznego. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030* wpisuje się zarówno w cel główny wojewódzkiej strategii, tj. *Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej*, jak i w poszczególne obszary strategiczne.:

- 1) *Rodzina* - Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin;
- 2) *Seniorzy* - Wzrost jakości życia osób starszych;
- 3) *Osoby z niepełnosprawnościami* - Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym;
- 4) *Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy* - Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy;
- 5) *Wspieranie zatrudnienia* - Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa;
- 6) *Ekonomia społeczna i solidarna* - Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych;
- 7) *Kapitał społeczny* - Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

IV. Lokalne dokumenty strategiczne - powiatowe i gminne:

1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Bartoszyckim na lata 2016-2025

Zasadniczy cel powyższego dokumentu stanowi *Poprawa funkcjonowania mieszkańców powiatu bartoszyckiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym*. Wpływ na to będzie miało partnerstwo poszczególnych podmiotów zaangażowanych w realizację ww. strategii, a także władz i odbiorców projektów. W perspektywie, proces wdrażania strategii będzie miał wpływ na rozwój społeczeństwa i poprawę sytuacji bytowej i społecznej mieszkańców powiatu bartoszyckiego, w tym

miasta Bartoszyce. W powiatowej strategii wyznaczono pięć strategicznych priorytetów, w które wpisują się również założenia *Strategii Bartoszyce*:

- I. Stymulowanie aktywności zawodowej i przedsiębiorczości społecznej;
- II. Kompleksowy system wsparcia dzieci, młodzieży, rodziców oraz całych rodzin;
- III. Aktywizacja oraz włączenie osób starszych, chorych i niepełnosprawnych do życia społecznego;
- IV. Profilaktyka oraz łagodzenie skutków uzależnień i innych czynników szczególnego ryzyka;
- V. Profesjonalizacja działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

2. Strategia Rozwoju Powiatu Bartoszyckiego na lata 2022-2030

Dokument określa kierunki polityki rozwojowej powiatu we wszystkich obszarach jego życia, przy jednoczesnym zaangażowaniu ogółu instytucji i podmiotów. Strategia ma na celu spełnienie potrzeb wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu oraz podkreśla znaczenie ścisłej współpracy wszystkich jej realizatorów. *Strategia Bartoszyce* wpisuje się w Cel I. ww. dokumentu, tj. powiat zorientowany na mieszkańca.

3. Strategia Rozwoju Miasta Bartoszyce do roku 2030

Jest to podstawowy instrument długofalowego zarządzania miastem, określający nadrzędne kierunki jego rozwoju do roku 2030 oraz efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie i infrastrukturalne. Ponadto dokument ten stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zaplanowanych działań w ramach środków zewnętrznych, w tym z Unii Europejskiej. Założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce* wpisują się w trzeci cel strategiczny Strategii Rozwoju Miasta Bartoszyce, tj. *wysoka jakość życia mieszkańców i usług publicznych*.

Należy mieć na uwadze, że *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030* nie jest jedynym dokumentem w obszarze polityki społecznej, którego treść będzie dotyczyła mieszkańców. Analiza dokumentów programowych i strategicznych, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim oraz powiatowym pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym.

2. Diagnoza sytuacji społecznej Miasta Bartoszyce

W części diagnostycznej *Strategii* zostały omówione najważniejsze problemy społeczne Miasta Bartoszyce oraz zasoby pozwalające niwelować występujące problemy, jak również zapobiegać ich dalszemu rozwojowi. Problemy społeczne rozumiane są jako powtarzające się, masowe zjawiska uznawane przez daną społeczność lokalną jako negatywne, niekorzystne i niepożądane, których nasilenie budzi zaniepokojenie mieszkańców i może przyczynić się do dezorganizacji całego lokalnego życia społecznego. Jako zasoby umożliwiające radzenie sobie z problemami społecznymi określa się wszelkiego rodzaju inicjatywy, doświadczenie oraz podmioty, które działają w obszarze polityki społecznej, a także infrastrukturę niezbędną do przeprowadzenia działań.

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej Miasta Bartoszyce została przygotowana na podstawie kilku źródeł wiedzy o występujących problemach społecznych. Badanie opiera się głównie na analizie danych zastanych, obejmujących w szczególności:

- dane statystyczne dostępne na stronie internetowej Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (www.stat.gov.pl) oraz na stronie internetowej Statystycznego Vademecum Samorządowca (www.svs.stat.gov.pl),
- opracowania własne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach, w tym *Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej*, dane ze sprawozdań z Centralnej Aplikacji Statystycznej (w tym MPiPS-03),
- statystyki dotyczące lokalnego rynku pracy (raporty Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, statystyki Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszycach),
- raporty z badań, diagnozy włączane do innych dokumentów strategicznych i programów operacyjnych,
- sprawozdania z realizacji lokalnych i ponadlokalnych programów,
- sprawozdania z działalności jednostek organizacyjnych miasta Bartoszyce, w tym sprawozdania merytoryczne,
- *Raporty o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce*,
- *Ocenę stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego Komendy Powiatowej Policji w Bartoszycach*,
- sprawozdania w sprawach rodzinnych i nieletnich Sądu Rejonowego w Bartoszycach,
- publikacje książkowe oraz artykuły internetowe,
- informacje na temat działalności lokalnych organizacji pozarządowych (strony internetowe).

Niniejsza diagnoza bazuje na danych za lata 2017-2021 (tam, gdzie było to możliwe), dzięki czemu udało się pokazać nie tylko problemy występujące w danym momencie na terenie miasta, ale także dynamikę zachodzących procesów. Porównanie danych z kilku kolejnych lat pozwala na ocenę, jakie są trendy zmian oraz na prognozowanie, w jakim kierunku mogą one zachodzić w dalszym ciągu (lub jak procesy te mogą zmienić kierunek, jeśli zmieniłby się szerszy kontekst). Z drugiej strony, statystyki nie oddają w pełni sposobu, w jaki widzą problemy miasta jego mieszkańcy. Tymczasem sposób postrzegania codzienności przez mieszkańców ma duży wpływ na ocenę zasadności działań naprawczych, jakie są podejmowane.

Decyzja o wyborze pięcioletniego okresu badania podyktowana była faktem, że przedmiotowa *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych*, stanowi kontynuację obowiązującej do 2022 roku. Jest to ponadto optymalny okres z uwagi na dynamikę sytuacji społecznej, a także okres programowania środków unijnych. Dłuższy okres obowiązywania *Strategii* mógłby powodować konieczność jej częstszej aktualizacji, celem dostosowania do nowych uwarunkowań i możliwości.

2.1. Charakterystyka ogólna Miasta Bartoszyce

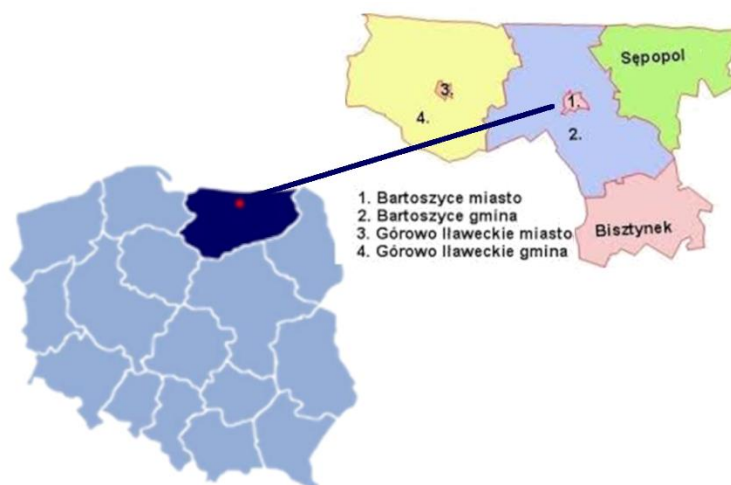
Bartoszyce to miasto z nieomal 700-letnią tradycją, jedna z 16 gmin miejskich oraz jedna z największych, pod względem liczby ludności, aglomeracji w województwie warmińsko-mazurskim. Miasto położone jest w północnej części województwa, w powiecie bartoszyckim, którego jest stolicą i największym ośrodkiem miejskim. Bartoszyce są siedzibą nie tylko władz miasta - swoje siedziby mają tu również powiat bartoszycki oraz gmina wiejska Bartoszyce. Na terenie powiatu funkcjonują następujące samorządy: Gmina Bartoszyce - granicząca ze wszystkich stron z miastem Bartoszyce, Miasto Górowo Iławeckie, Gmina Górowo Iławeckie, Gmina i Miasto Bisztynek oraz Miasto i Gmina Sępolec.

Miasto położone jest w mezoregionie Równina Sępopolska, który jest częścią makroregionu Nizina Staropruska. Równina jest rozległą niecką wznoszącą się na obrzeżu do 80-100 m n.p.m. i obniżającą się ku środkowi do 40-50 m n.p.m. Główną rzeką regionu jest Łyna, która płynąc meandrami, wcina się w podłoże na głębokość do 30-40 metrów, tworząc malowniczą dolinę. Równina od zachodu graniczy ze Wzniesieniami Górowskimi, od wschodu z Krainą Węgorapy i Krainą Wielkich Jezior Mazurskich, na południu znajdują się pojezierza: Olsztyńskie i Mrągowskie. Na północy, już poza granicą państwa, Równina Sępopolska przechodzi w równinę nad Pregołą. W granicach Polski Równina Sępopolska zajmuje powierzchnię około 1.160 km².

Do czasów po zakończeniu II wojny światowej miasto nigdy nie znajdowało się w polskich granicach. Należało ono do dawnych ziem Prus Wschodnich. W 1946 roku, po wytyczeniu granicy państwa polskiego, z części pruskiego powiatu frydlandzko-bartoszyckiego, Bartoszyce stały się siedzibą powiatu bartoszyckiego, stanowiącego część obszaru administracyjnego województwa olsztyńskiego. W 1999 roku, kolejne zmiany podziału administracyjnego Polski, umiejscowiły Bartoszyce, jako gminę miejską, w województwie warmińsko-mazurskim.

Obszar terytorialny Bartoszyce, obejmujący 1.179 ha, tj. 11,8 km², na dzień 31.12.2021 roku zamieszkiwało łącznie 22.597 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi tu 1.868 osób/km². Ważny element, charakteryzujący specyfikę miasta, stanowi jego lokalizacja w odległości 17 km od granicy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Najbliższym i równocześnie największym drogowym przejściem granicznym z Obwodem Kaliningradzkim, jest przejście Bezledy-Bagratiowski.

Rysunek 1. Położenie Gminy Miejskiej Bartoszyce na tle Polski, województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu

Źródło: Internet, <https://pl.wikipedia.org> i <http://www.gminy.pl>

Bezpośrednio przez Bartoszyce przebiega droga krajowa nr 51 (Bezledy - Olsztynek), prowadząca w swoim przebiegu przez stolicę województwa - Olsztyn. Stanowi ona jeden z najważniejszych wojewódzkich szlaków komunikacyjnych, który ma istotny wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny miasta. Bartoszyce nie posiadają obecnie pasażerskiej komunikacji kolejowej. Połączenia pociągów osobowych z Olsztynem i innymi miejscowościami w województwie zostały zawieszono z powodu niskiej rentowności. Komunikację zapewniają usługi świadczone przez prywatnych przewoźników posiadających busy. Kursy realizowane są często - na przykład połączenia z Olsztynem i Kętrzynem, odbywają się kilkanaście razy dziennie.

Układ przestrzenny Bartoszyce jest podzielony na dwie części - w sposób naturalny przez koryto rzeki Łyny, a także w sposób techniczny - torami kolejowymi. Utrudnieniem komunikacyjnym przy obsłudze przemysłowej dzielnicy (Zatorze) są dwa nienormalne wiadukty drogowe, uniemożliwiające skuteczną obsługę zakładów przemysłowych przez samochody o dużym tonażu, jak również przemieszczanie się mieszkańców oraz osób korzystających z pomocy, wsparcia i usług poszczególnych instytucji.

2.2. Warunki demograficzne

Procesy demograficzne mają istotny wpływ na politykę społeczną miasta, ponieważ determinują konieczność podejmowania przez samorząd działań krótko- i długoterminowych. Zachodzące zmiany demograficzne są skutkiem głównie dwóch zjawisk: ruchu naturalnego ludności oraz migracji. Ich natężenie ma wpływ m.in. na stan i strukturę ludności, rynek pracy, czy też system ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Gmina Miejska Bartoszyce, jako jednostka samorządu terytorialnego, ma za zadanie zapewnić akceptowalną jakość życia jej mieszkańców.

W pierwszym kwartale 2017 roku Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk w swojej analizie zidentyfikował miasto Bartoszyce jako „miasto kryzysowe” tracące funkcje społeczne i gospodarcze (w analizie dla okresu 2004-2014+ zostało sklasyfikowane jako „miasto stagnujące”) oraz powiększające swój dystans rozwojowy. Oznacza to, że miastu grozi zapaść zarówno demograficzna, jak i gospodarcza. Wpływ na całą sytuację, według autorów analizy, mają choćby: deindustrializacja, która nastąpiła po przemianach ustrojowych w roku 1989, koncentracja zasobów i potencjałów w dużych ośrodkach miejskich, spadek liczby ludności (w szczególności lepiej wykształconych w wieku produkcyjnym, mobilnych, przedsiębiorczych), pogarszanie się struktury wieku, utrata funkcji ekonomicznych, występowanie różnorodnych problemów społecznych, niezadowalająca (na ogół) dostępność transportowa².

W ostatnim okresie liczba mieszkańców miasta Bartoszyce systematycznie spada. W latach 2002-2021 zmalała o 11,5%. Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego, od roku 2017 liczba mieszkańców zmniejszyła się ogółem o **1.213 osób**, tj. 5,0 %. Na dzień 31 grudnia 2021 roku miasto Bartoszyce zamieszkiwało łącznie **22.597 mieszkańców**, w tym **11.988 kobiet** i **10.609 mężczyzn**. Współczynnik feminizacji w 2021 roku wyniósł **112** (dla porównania w roku 2017 - **114**) i jest wyższy o 5 punktów od ogólnopolskiego (107) oraz 7 punktów od wojewódzkiego (105). Nie jest to trend odosobniony, ponieważ w skali województwa warmińsko-mazurskiego oraz powiatu bartoszyckiego można zauważyć analogiczne zjawiska. Prognoza ludności przeprowadzona przez Główny Urząd Statystyczny dla województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2050 zakłada dalszy spadek liczby ludności.

² Aktualizacja delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy), Przemysław Śleszyński, PAN.

Tabela 1: Liczba ludności w Bartoszycach w latach 2017-2021 na tle powiatu bartoszyckiego i województwa warmińsko-mazurskiego z podziałem na płeć

	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba ludności w Bartoszycach ogółem, w tym:	23 810	23 609	23 284	22 984	22 597
- kobiet	12 659	12 541	12 375	12 204	11 988
- mężczyźni	11 151	11 068	10 909	10 681	10 609
Liczba ludności w powiecie bartoszyckim ogółem, w tym:	58 435	57 916	57 231	56 562	55 801
- kobiet	29 961	29 660	29 285	28 900	28 505
- mężczyźni	28 474	28 256	27 946	27 662	27 296
Liczba ludności w woj. warmińsko-mazurskim ogółem, w tym:	1 433 945	1 428 983	1 422 737	1 416 495	1 405 359
- kobiet	732 360	730 001	726 828	723 981	718 671
- mężczyźni	701 585	698 982	695 909	692 514	686 688

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2021 roku gęstość zaludnienia w Bartoszycach wyniosła **1.868 osób/km²** i była wyższa niż średnia w województwie warmińsko-mazurskim (58 os/km²) oraz przeciętna ogólnokrajowa (122 os/km²). Podobnie jak liczba mieszkańców, również gęstość zaludnienia w ostatnich latach zmniejszała się. Jest to trend niekorzystny z demograficznego punktu widzenia. Jeżeli utrzyma się on na niezmiennym poziomie, może to w dłuższej perspektywie powodować duże utrudnienia w wielu obszarach: gospodarki, rynku pracy, czy polityki społecznej miasta. Na stan liczebny mieszkańców miasta oddziałuje szereg czynników. Zasadnicze znaczenie odgrywają: przyrost naturalny, długość życia i saldo migracji.

Tabela 2: Wskaźnik gęstości zaludnienia w Bartoszycach w latach 2017-2021 na tle powiatu bartoszyckiego i woj. warmińsko-mazurskiego

	2017	2018	2019	2020	2021
Wskaźnik gęstości zaludnienia w Bartoszycach	2 020	2 002	1 975	1 900	1 868
Wskaźnik gęstości zaludnienia w powiecie bartoszyckim	45	44	44	43	43
Wskaźnik gęstości zaludnienia w woj. warmińsko-mazurskim	59	59	59	59	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wielkość przyrostu naturalnego zależy od liczby rodzących się dzieci. W 2017 roku na terenie Bartoszyce wyniósł on -20 osób, czyli -0,84 na każdy tysiąc mieszkańców, z kolei w roku 2021 było to już -178, tj. -8,02 na tysiąc mieszkańców. Analizując dane za lata 2017-2021 można zauważyć, że jedynie w 2018 roku odnotowano wzrost liczby urodzeń żywych o 39 osób w stosunku do 2017 roku, zaś od 2019 roku liczba urodzeń systematycznie spadała, np. w 2019 roku urodziło się o 53 dzieci mniej niż w roku poprzednim. W przypadku liczby zgonów w 2017 roku odnotowano ich 248, co w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców wyniosło 10,36, zaś już w roku 2021 - 330.

Tabela 3: Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego ludności w Bartoszycach w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Urodzenia żywe	228	247	194	169	152
Urodzenia żywe na 1000 ludności	9,53	10,41	8,26	7,49	6,84
Zgony	248	263	255	309	330
Zgony na 1000 ludności	10,36	11,08	10,86	13,69	14,86
Przyrost naturalny	-20	-16	-61	-140	-178
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,84	-0,67	-2,60	-6,20	-8,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Migracje są decydującym czynnikiem zmian demograficznych, zarówno w kraju jako całości, jak i w układzie jego poszczególnych samorządów terytorialnych. Ich skala i kierunek, podobnie jak w przypadku przyrostu naturalnego, przyczyniają się do zwiększenia lub zmniejszenia liczby mieszkańców. W latach 2017-2021 najniższe saldo migracji, które wynosiło -237, odnotowano w 2019 roku, co oznacza, że więcej osób wymeldowało się z miasta, niż się w nim zameldowało. Analizując dane można również zauważyć, iż pandemia COVID-19 nie wpłynęła znacząco na saldo migracji - z miasta wymeldowywało się więcej osób, niż zameldowywało, co w konsekwencji przełożyło się na strukturę ludności bartoszyckiej aglomeracji.

Tabela 4: Wybrane dane dotyczące ruchu migracji na pobyt stały w Bartoszycach w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Zameldowania, w tym:	196	224	184	148	181
z miasta	47	66	52	50	53
ze wsi	143	150	126	97	123
Wymeldowania, w tym:	355	396	421	311	379
do miasta	200	217	234	173	168
na wieś	145	163	181	132	198
Saldo migracji wewnętrznych	-155	-164	-237	-158	-190
Saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności	-6,5	-6,9	-10,1	-7,0	-8,6
Saldo migracji zagranicznych	-4	-8	0	-5	-8
Saldo migracji zagranicznych na 1000 ludności	-0,17	-0,34	0	-0,22	-0,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Miasto Bartoszyce, podobnie jak większość miast Polski i Europy, również jest dotknięte zjawiskiem „starzenia się społeczeństwa”. Analizując dane za lata 2017-2021 według grup ekonomicznych, można zaobserwować m.in. spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym wraz ze znacznym wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Dynamika tych trendów jest bardzo wyraźna w przypadku wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym (z 22,13% w 2017 roku do 25,37% w 2021 roku) przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (z 16,74% w 2017 roku do 16,65% w 2021 roku) i osób w wieku produkcyjnym (odpowiednio z 61,63% do 57,98%). Trend wskazany w latach 2017-2021 jest jedynie częścią długoletniego procesu starzenia się społeczeństwa oraz wydłużania się wieku w Polsce, także w przypadku miasta Bartoszyce.

Tabela 5: Liczba mieszkańców Bartoszyca w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2017-2022

Lata	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny	
	Liczba osób	(%)	Liczba osób	(%)	Liczba osób	(%)
2017	3 986	16,74	14 556	61,13	5 268	22,13
2018	3 947	16,72	14 242	60,32	5 420	22,96
2019	3 894	16,73	13 808	59,30	5 582	23,97
2020	3 854	16,77	13 441	58,48	5 689	24,75
2021	3 762	16,65	13 103	57,98	5 732	25,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na dzień 31.12.2021 roku najliczniejszą grupę mieszkańców Bartoszyca stanowiły osoby w wieku 60-69 lat (tj. 15,66 % ogółu wszystkich mieszkańców), co jest faktem niekorzystnym z demograficznego punktu widzenia. Niepokojącym wskaźnikiem jest również wzrost liczby osób w wieku ponad 70 lat i więcej z 2.501 w 2017 roku do 3.001 w 2021 roku (wzrost o 2,78 punktów procentowych). Utrzymywanie się takiego trendu może spowodować bardzo niekorzystne konsekwencje dla gospodarki w Bartoszycach, która w dłuższej perspektywie czasowej może zacząć odczuwać brak osób, zarówno w wieku przedprodukcyjnym, jak i produkcyjnym. Rosnąć będzie liczba osób starszych, które wymagać będą opieki oraz specjalistycznych usług ze strony młodszych mieszkańców miasta, jak również podjęcia konkretnych działań ze strony władz miasta oraz jednostek podległych. W dłuższej perspektywie może to powodować znaczne problemy społeczne, a także problemy na rynku pracy związane z brakiem młodych, wykwalifikowanych pracowników w różnych grupach zawodowych.

Tabela 6: Struktura wiekowa mieszkańców Bartoszyca (stan na dzień 31 grudnia).

Przedział wiekowy	2017		2018		2019		2020		2021	
	Liczba osób	(% udział w populacji)	Liczba osób	(% udział w populacji)	Liczba osób	(% udział w populacji)	Liczba osób	(% udział w populacji)	Liczba osób	(% udział w populacji)
0-9	2 279	9,57	2 255	9,55	2 171	9,32	2 101	9,14	1 993	8,77
10-19	2 175	9,14	2 150	9,11	2 128	9,14	2 122	9,23	2 154	9,53
20-29	2 782	11,68	2 635	11,16	2 539	10,90	2 466	10,73	2 315	10,25
30-39	3 810	16,00	3 727	15,79	3 566	15,32	3 382	14,71	3 280	14,51
40-49	3 197	13,43	3 284	13,91	3 352	14,40	3 392	14,76	3 366	14,90
50-59	3 495	14,68	3 271	13,85	3 082	13,20	3 001	13,06	2 960	13,10
60-69	3 571	15,00	3 646	15,44	3 680	15,80	3 618	15,74	3 538	15,66
70 i więcej	2 501	10,50	2 641	11,19	2 766	11,88	2 902	12,63	3 001	13,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zjawisko „starzenia się społeczeństwa” potwierdzają również wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Bartoszyca w latach 2017- 2021. Jego stały wzrost jest już alarmujący. W 2017 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 36,2 osób w wieku poprodukcyjnym i 63,6 w wieku nieprodukcyjnym. W 2021 roku wskaźniki te były już zdecydowanie wyższe i na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 43,7 osób w wieku poprodukcyjnym oraz 72,5 w przedprodukcyjnym. Podobna tendencja wzrostowa jest zauważana przy współczynniku obciążenia demograficznego osobami starszymi, gdzie w roku 2017 wynosił on 25,6, zaś w roku 2021 był już wyższy o 7,6 punktów.

Tabela 7: Wskaźnik obciążenia demograficznego dla miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Lata	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi
2017	63,6	132,2	36,2	25,6
2018	65,8	137,3	38,1	27,1
2019	68,6	143,3	40,4	29,1
2020	71,0	147,6	42,3	31,7
2021	72,5	152,4	43,7	33,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy warunków demograficznych miasta Bartoszyce można wysnuć następujące wnioski: społeczeństwo Bartoszyce, podobnie jak i innych gmin w województwie warmińsko-mazurskim starzeje się. Przyrost osób w wieku powyżej 60 roku życia jest większy niż osób młodych, w wieku przedprodukcyjnym. Trendy wieku ludności Bartoszyce są niekorzystne z demograficznego punktu widzenia. Istnieje realne zagrożenie, iż w przypadku dalszego trwania pokazanych powyżej procesów, a także przy odpływie młodych mieszkańców Bartoszyce do większych i bardziej atrakcyjnych pod względem zatrudnienia ośrodków miejskich, nastąpi znacząca zapaść demograficzna.

Niezbędna jest w kolejnych latach polityka społeczna, skierowana na aktywne wspieranie osób młodych atrakcyjną ofertą w zakresie warunków życia, zatrudnienia oraz prorodzinnej polityki prorodzinnej, uwzględniającej potrzeby i korzyści osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

2.3. Problemy społeczne Miasta Bartoszyce

W diagnozie sytuacji społecznej miasta Bartoszyce wyróżniono kilka wiodących problemów, które stały się podstawą obrania kierunku zmian. Wśród nich są następujące:

- problemy rodzin, w tym: bezradność opiekuńczo-wychowawcza, problemy rozwojowe, emocjonalne i edukacyjne dzieci, ubóstwo, przemoc;
- bezpieczeństwo publiczne: zagrożenia zdrowia, życia, mienia i środowiska;
- problemy rynku pracy;
- uzależnienia;
- problemy zdrowia (problemy osób z niepełnosprawnościami);
- zagrożenie bezdomnością i wady wcześniejszej polityki mieszkaniowej;
- niezadawalający poziom świadomości i aktywności społecznej mieszkańców.

Mapa problemów i grup wymagających objęcia działaniami, określonych m.in. na podstawie analizy danych z poszczególnych dokumentów źródłowych, obejmuje:

- a) ubóstwo rodzin, w tym w szczególności rodzin, w których jego źródłem jest długotrwałe bezrobocie oraz bezradność opiekuńczo-wychowawcza;
- b) trudną sytuację rodzin, w których funkcjonują osoby z niepełnosprawnościami (zarówno dzieci, jak i dorośli);
- c) trudną sytuację osób prowadzących samotnie gospodarstwo domowe, zwłaszcza w sytuacji długotrwałej choroby;
- d) złą kondycję psychiczną młodzieży (przejawiającą się w zachowaniach lękowych i ryzykownych, w tym uzależnieniach, niedostosowaniu społecznym) - przy jednoczesnym braku kompleksowych rozwiązań (w tym opieki dla młodzieży z zaburzeniami);
- e) narastający problem niewystarczającej opieki nad osobami starszymi;

- f) niewystarczająco rozwinięte mieszkalnictwo socjalne, skutkujące niemożnością rozwiązania problemu dostępu do mieszkań dla osób i rodzin w trudnej sytuacji, niezdolnych do samodzielnego zapewnienia sobie lokalu mieszkalnego;
- g) zbyt małą liczbę placówek kulturalnych, które mogłyby pełnić funkcje integrujące grupy osób wykluczonych (ze względu na wiek, sytuację rodzinną, niepełnosprawność, czy ubóstwo);
- h) niedostatki infrastruktury opiekuńczej:
 - niewystarczająca liczba miejsc w żłobkach (mimo sukcesywnego zwiększania dostępności tych placówek);
 - ograniczona oferta usług opiekuńczych dla osób dorosłych i starszych;
 - ograniczony dostęp do dziennych ośrodków wsparcia;
 - niedostatek świetlic, klubów, miejsc integracji dla osób starszych;
 - ograniczona oferta opieki dziennej dla dzieci i młodzieży.

Te rozpoznania znajdują też potwierdzenie w danych statystycznych, które zostały zaprezentowane w dalszej części *Strategii*.

2.4. Pomoc społeczna

Zakres zadań instytucji i podmiotów działających na rzecz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem wykluczenia społecznego, czy ubóstwa, został określony m.in. w zapisach ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którą pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując (na zasadzie partnerstwa) z organizacjami pozarządowymi, kościołami i innymi związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Na terenie miasta Bartoszyce zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane są przez dwie jednostki organizacyjne samorządu gminnego, tj.: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach (szczegółowy opis poniżej) oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Bartoszycach, działający na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi. Podmioty te prowadzą swoją działalność w ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi, do których należą m.in. Oddział Rejonowy Polskiego Czerwonego Krzyża, Zarząd Rejonowy Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, czy też Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych SION w Bartoszycach.

Działalność w sferze pomocy społecznej na terenie miasta prowadzą także jednostki organizacyjne samorządu powiatowego, w tym:

1. **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach**, które realizuje zadania powiatu w ramach ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
2. **Dom Pomocy Społecznej w Bartoszycach**, który jest placówką całodobową, posiadającą docelowo 70 miejsc dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle i somatycznie chorych;
3. **Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze nr 1, nr 2 i nr 3 im. Janusza Korczaka w Bartoszycach**, które do 31 grudnia 2020 roku funkcjonowały jako jedna, Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza. Od 1 stycznia 2021 roku w budynku przy Limanowskiego 12 działają trzy placówki o typie socjalizacyjnym, przy czym:
 - Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 1 dysponuje miejscami dla 12 wychowanków,
 - Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 2 - dla 11 wychowanków,
 - Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 3 - dla 10 wychowanków.

Samorząd powiatu finansuje również działalność **Warsztatów Terapii Zajęciowej**, prowadzonych przez Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych SION, realizujących zadania z obszaru rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach (MOPS) jest jednostką organizacyjną Gminy Miejskiej Bartoszyce, zapewniającą realizację zadań własnych gminy oraz zadań zleconych gminie z zakresu administracji rządowej, wynikających głównie z zapisów ustawy o pomocy społecznej (w tym wsparcie pieniężne, niepieniężne oraz pracę socjalną), ale także innych ustaw, w szczególności o: wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, świadczeniach rodzinnych, pomocy osobom uprawnionym do alimentów, wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, dodatkach mieszkaniowych, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Celem działania Ośrodka jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne możliwości i zasoby lub korzystając z powszechnie dostępnych usług i instytucji. Działania MOPS są ukierunkowane m.in. na: wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, umożliwienie im życia w godnych warunkach, zapobieganie powstawaniu nowych problemów, a także podejmowanie inicjatyw zmierzających do ich usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem. Szczególnie ważnym obszarem działalności Ośrodka jest wspieranie rodzin wychowujących dzieci poprzez świadczenie pomocy finansowej na pokrycie potrzeb związanych z ich wychowaniem.

Zakres realizowanych przez MOPS zadań, działań i przedsięwzięć w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polega w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń (m.in. zasiłek celowy, okresowy), pracy socjalnej, realizacji usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, świadczeniu poradnictwa specjalistycznego, udzielaniu schronienia, itp. Ponadto Ośrodek podejmuje szereg innych, dodatkowych działań, których celem jest m.in. integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem (w szczególności osób niesamodzielnymi), przeciwdziałanie zjawiskom niepożądanym, zaspokajanie niezbędnych potrzeb osób i rodzin, jak również poszerzanie katalogu usług i wsparcia dla mieszkańców miasta Bartoszyce w różnych obszarach życia. Realizacja tego typu przedsięwzięć jest możliwa głównie dzięki pozyskiwaniu środków zewnętrznych (w tym zagranicznych) oraz zaangażowaniu partnerów publicznych. W latach 2017-2021 MOPS zrealizował następujące projekty:

1. **„Bądź aktywny” - rozwój usług społecznych szansą na aktywne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej**, realizowany w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Integracji Osób Niepełnosprawnych SION w Bartoszycach, w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020*, w okresie 01 października 2017 roku do 31 grudnia 2020 roku. Głównym założeniem projektu było *zwiększenie aktywności społecznej w środowisku lokalnym rodzin i osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym*. W projekcie uczestniczyły rodziny z problemami wychowawczymi, zagrożone lub dotknięte zjawiskiem przemocy, dzieci z rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, zagrożone lub dotknięte zjawiskiem przemocy oraz rodziny z osobami niesamodzielnymi. W ramach dofinansowania zrealizowano szereg działań typu: *Szkoła dla rodziców*, warsztaty terapeutyczne dla dzieci, konsultacje indywidualne, warsztaty w zakresie właściwej pielęgnacji osoby zależnej i opieki nad nią;
2. **„STOP COVID-19 - realizacja na terenie miasta Bartoszyce działań w zakresie przeciwdziałania epidemii COVID-19 na rzecz podmiotów i pracowników świadczących usługi wspierające oraz osób z nich korzystających”**, realizowany w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020*, w okresie od 01 października do 31 grudnia 2020 roku. Głównym celem projektu była *minimalizacja rozprzestrzeniania się choroby zakaźnej COVID-19 wywołanej wirusem SARS-CoV-2 oraz zwalczanie jej skutków na terenie miasta Bartoszyce*. Realizacja zaplanowanych działań pozwoliła zabezpieczyć w specjalistyczny sprzęt oraz środki ochrony m.in. pracowników MOPS,

Środowiskowego Domu Samopomocy i dwóch organizacji pozarządowych świadczących usługi opiekuńcze oraz uczestników placówek wsparcia dziennego i osoby bezdomne;

3. Utworzenie **Mieszkania chronionego** w 2017 roku w ramach *Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”*. Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym mogą skorzystać osoby niepełnosprawne ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub stopniem umiarkowanym, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję, osoby niewidome, które potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu oraz rodziny z takimi osobami;
4. **Bartoszyckie Spotkania Artystyczne Osób Niesamodzielnych** - cykliczna integracyjno-kulturalna impreza organizowana od 1998 roku, w której biorą udział seniorzy z domów dziennego pobytu oraz osoby z niepełnosprawnościami - uczestnicy środowiskowych domów samopomocy z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. Zadanie finansowane jest m.in. ze środków Gminy Miejskiej Bartoszyce, PFRON oraz Wojewody Warmińsko-Mazurskiego. Celem tego projektu jest prezentacja możliwości i osiągnięć artystycznych niesamodzielnych uczestników z terenu województwa warmińsko-mazurskiego oraz z zagranicy. W ramach przedsięwzięcia odbywają się: prezentacje sceniczne, wystawy rękodzieła artystycznego, Integracyjne Plenery Plastyki, Integracyjne Warsztaty Teatralne, seminaria dla kadry merytorycznej;
5. **Pilotażowy program wdrażania usług opiekuńczych w formie teleopieki**, realizowany przez MOPS, w imieniu Gminy Miejskiej Bartoszyce, w latach 2018-2022. Wsparciem objęto 30 mieszkańców miasta Bartoszyce w wieku 60+, w szczególności osoby samotne i chore. Usługa teleopiekuńcza była świadczona w miejscu zamieszkania osób, których obszar aktywności, ze względu na podeszły wiek, niepełnosprawność, czy też stan zdrowia został ograniczony do własnego domu. Uczestnicy projektu otrzymali urządzenia pozwalające na całodobowy kontakt z Centrum Alarmowym. Jego pracownicy pomagali w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Od 2022 roku usługa jest realizowana dodatkowo w ramach *Programu „Korpus Wsparcia Seniorów”- Moduł II*. Z pomocy w formie „opaski bezpieczeństwa” korzysta łącznie 40 osób w wieku 65+.
6. **Zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu „Senior+”** - cykliczne projekty roczne, realizowane w ramach *Programu Wieloletniego „Senior+”*. W 2015 roku dokonano adaptacji i wyposażenia pomieszczeń na potrzeby powstającego Dziennego Domu „Senior+”, funkcjonującego w strukturze MOPS. Z kolei, w latach 2016-2021, pozyskiwano systematycznie dofinansowanie na funkcjonowanie placówki. Jej uczestnikami są osoby w wieku 60+ z terenu miasta Bartoszyce, które korzystają z szerokiej oferty usług Domu, w tym m.in. z zajęć: edukacyjnych, integracyjnych, relaksacyjnych, z zakresu aktywności i integracji społecznej, muzycznych, utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej, rękodzielniczych. Z oferty mogą również skorzystać bezpłatnie (do 2-godzin dziennie) mieszkańcy miasta, spełniający kryteria zawarte w *Regulaminie Dziennego Domu „Senior+”*;
7. **Partnerski Program Aktywizacji**, realizowany przez MOPS w latach 2014-2019 we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Bartoszycach, Stowarzyszeniem Integracji Osób Niepełnosprawnych SION w Bartoszycach, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Bartoszycach oraz Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach. Celem przedsięwzięcia była aktywizacja społeczno-zawodowa bezrobotnych oraz poszukujących pracy osób niepełnosprawnych z terenu miasta i gminy Bartoszyce. W oparciu o przygotowany dla każdego uczestnika *Indywidualny Plan Wsparcia* realizowano katalog działań w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej, m.in. poprzez spotkania indywidualne i grupowe ze specjalistami wszystkich Partnerów, organizację staży, itp.;

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030

8. **Program „Opieka 75+”**, realizowany od 2020 roku, w zakresie świadczenia usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej. Dzięki pozyskanemu dofinansowaniu, w roku 2020 zrealizowano 2.904 godzin usług na rzecz 28 osób, (w tym 1.452 godzin dofinansowanych w ramach *Programu*) na łączną kwotę 33.178,20 zł. W 2021 roku wsparciem objęto 35 osób, na rzecz których wykonano 7.345 godzin usług (w tym 3.673 godziny w ramach *Programu*) na łączną kwotę 85.750,00 zł.

Na terenie miasta Bartoszyce od kilku lat spada liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Sytuacja ta, w głównej mierze, jest spowodowana zmianami demograficznymi (malejąca liczba mieszkańców, zmiana struktur wiekowych) oraz rozwojem oferty państwa w obszarze polityki prorodzinnej. W okresie od 2017 do 2021 roku liczba osób, którym udzielono decyzją świadczenia w ramach ustawy o pomocy społecznej, spadła o **695 osób**, zaś liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej spadła z poziomu **1.187** (stan na dzień 31.12.2017 roku) do **878** (stan na dzień 31.12.2021 roku). Ta sama sytuacja dotyczy również wskaźnika osób długotrwale korzystających z pomocy, gdzie odnotowano spadek o **252 osoby** (z **913** w 2017 roku do **661** w 2021 roku). Wraz ze spadkiem wskaźnika osób korzystających z pomocy społecznej, na terenie Bartoszyce zmieniła się również struktura rodzin objętych pomocą społeczną.

Tabela 8: Typy rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2017-2021

Typu rodzin objętych pomocą społeczną	2017		2018		2019		2020		2021	
	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach
Rodziny ogółem, w tym:	1 307	2 504	1 094	1 979	1 253	2 205	1 120	2 010	958	1 618
o liczbie osób 1	780	780	695	695	807	807	696	696	642	642
o liczbie osób 2	182	364	135	270	168	336	174	348	128	256
o liczbie osób 3	157	471	125	375	130	390	111	333	85	255
o liczbie osób 4	110	440	81	324	93	372	90	360	63	252
o liczbie osób 5	58	290	38	190	38	190	30	150	27	135
o liczbie osób 6 i więcej	20	159	20	125	17	110	19	123	13	78
Rodziny z dziećmi, w tym:	334	1 193	290	1 039	274	977	239	885	192	717
o liczbie dzieci 1	142	377	116	303	107	278	91	243	69	180
o liczbie dzieci 2	130	487	116	424	112	412	94	353	76	288
o liczbie dzieci 3	49	243	42	205	41	200	38	185	27	128
o liczbie dzieci 4	10	63	12	74	12	71	13	79	16	90
o liczbie dzieci 5	1	7	0	0	0	0	0	0	2	14
o liczbie dzieci 6	2	16	2	16	2	16	2	16	1	8
o liczbie dzieci 7 i więcej	0	0	2	17	0	0	1	9	1	9
Rodziny niepełne z dziećmi, w tym:	162	475	135	390	130	370	113	340	92	280
o liczbie dzieci 1	81	188	64	142	62	137	52	115	42	93
o liczbie dzieci 2	68	229	58	186	56	181	44	146	32	105
o liczbie dzieci 3	13	58	11	48	11	47	14	61	11	46
o liczbie dzieci 4 i więcej	0	0	2	14	1	5	3	18	7	36
Rodziny emerytów i rencistów, w tym:	217	314	225	306	254	339	244	328	217	267
o liczbie osób 1	153	153	174	174	196	196	189	189	177	177
o liczbie osób 2	39	78	29	58	39	78	39	78	33	66
o liczbie osób 3	18	54	15	45	13	39	9	27	5	15
o liczbie osób 4 i więcej	7	29	7	29	6	26	7	34	2	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Bartoszyce (Sprawozdania roczne MRiPS-03).

Świadczenia z zakresu pomocy społecznej są przyznawane w formie pieniężnej (m.in. zasiłki okresowe, celowe i stałe) oraz niepieniężnej (m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, schronienie, usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, posiłek, pomoc w naturze, kierowanie do domu pomocy społecznej). W latach 2017-2021 struktura świadczeń przyznawanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach wskazuje na wysoki wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych. W 2017 roku liczba osób korzystających z tego typu wsparcia wynosiła **1.037 osób**, zaś **724 osób** skorzystało ze świadczeń niepieniężnych. W 2021 roku liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie pieniężne wynosiła **712**, zaś **511** to świadczeniobiorcy korzystający ze świadczeń niepieniężnych. Część osób i rodzin objętych pomocą skorzystała jednocześnie ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych.

Świadczenia pomocy społecznej są również dzielone na świadczenia przyznawane w ramach zadań zleconych oraz zadań własnych. W 2017 roku liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia w ramach zadań zleconych wyniosła **11 osób**, zaś w ramach zadań własnych - **1.579 osób**. W 2018 roku liczba osób korzystających ze świadczeń w ramach zadań zleconych wyniosła **8**, zaś w ramach zadań własnych - **1.430**. W kolejnych latach liczba korzystających ze świadczeń wyniosła:

- w ramach zadań zleconych: w 2019 r. - **9**, w 2020 r. - **9** i w 2021 r. - **14**;

- w ramach zadań własnych: w 2019 r. - **1.399**, w 2020 r. - **1.272** i w 2021 r. - **1.090**.

Tabela 9: Struktura osób i rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2017-2021

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba osób, którym przyznano świadczenie, w tym:	1 579	1 430	1 399	1 272	1 090
- długotrwale korzystające	806	948	852	758	661
Wiek 0-17	0	319	292	218	180
Wiek produkcyjny	1 300	928	864	814	689
Wiek poprodukcyjny (60 i więcej)	279	209	243	240	221
Liczba rodzin, w tym:	1 187	1 094	1 093	1 010	878
- jednoosobowe	780	695	807	696	642
- rodziny z dziećmi	334	290	274	239	192
- rodziny emerytów i rencistów	217	225	254	244	217
Liczba osób w rodzinach	2 192	1 979	1 947	1 784	1 497

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Bartoszyce (Ocena zasobów pomocy społecznej).

Z grona wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej najliczniejszą grupę świadczeniobiorców stanowiły kobiety (w każdej grupie wiekowej), w tym:

- w 2017 roku było to **878 kobiet** (w tym **454 długotrwale korzystających**), co stanowi **55,60 %** wszystkich osób korzystających;
- w 2018 roku - **767** (w tym **491 długotrwale korzystających**), co stanowi **53,64 %** wszystkich osób korzystających;
- w 2019 roku - **744** (w tym **432 długotrwale korzystających**), co stanowi **53,18 %** wszystkich osób korzystających;
- w 2020 roku - **659** (w tym **385 długotrwale korzystających**), co stanowi **51,81 %** wszystkich osób korzystających;
- w 2021 roku - **555** (w tym **329 długotrwale korzystających**), co stanowi **50,92 %** wszystkich osób korzystających.

Analizując dane z lat 2017-2021 zauważyć można również spadek liczby osób korzystających ze świadczeń w formie zasiłku celowego na zakup żywności, leków, odzieży. W 2017 roku z tego typu pomoc finansowej skorzystało łącznie **567 osób** (w tym 371 w ramach Programu Wieloletniego „Pomoc

Państwa w zakresie dożywiania”), zaś w 2021 roku było to już **420 osób** (w tym 283 w ramach Programu Wieloletniego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”). W drugiej kolejności należy wymienić zasiłki okresowe, z których skorzystało w 2017 roku **711 rodzin**, zaś w roku 2021 było ich o **239** mniej. Tego typu wsparcie było udzielane najczęściej z powodu ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności. Najrzadszymi powodami przyznawania pomocy były: potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, zdarzenia losowe, sieroctwo, klęska żywiołowa lub ekologiczna. Zasiłek stały w 2021 roku otrzymywały łącznie **232 osoby**, w tym **211** samotnie gospodarujących. Z kolei w 2017 roku było to **321** osób, w tym **277** gospodarstw jednoosobowych.

W ramach świadczeń niepieniężnych do najczęściej przyznawanych form pomocy, należały:

- schronienie - w 2017 roku - **26 osób**, zaś w roku 2021 - **32**;
- posiłek - w 2017 roku - **629 osób**, zaś w roku 2021 - **319**;
- odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej - w 2017 roku - **56 osób**, zaś w 2021 roku - **57**;
- poradnictwo specjalistyczne - w 2017 roku - **126 osób**, zaś w 2021 roku - **139**;
- usługi opiekuńcze - w 2017 roku - **121 osób**, zaś w 2021 roku - **136**;
- specjalistyczne usługi opiekuńcze - w roku 2017 - **11 osób**, zaś w 2021 roku - **14**.

Istotnym obszarem aktywności każdego ośrodka pomocy społecznej jest praca socjalna, której celem, zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej, jest: *interdyscyplinarna pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie*. W 2017 roku pracą socjalną objęto ogółem **1.307 rodzin** (w tym **120** wyłącznie w postaci pracy socjalnej), w których było **2.504 osoby**. W 2021 roku było o 349 rodzin mniej, tj. **958 rodzin**, w których funkcjonowało **1.618 osób**, zaś wyłącznie pracą socjalną objęto **80 rodzin**.

Praca socjalna prowadzona jest również w oparciu o kontrakt socjalny, podstawowe narzędzie pracy z osobami i rodzinami objętymi pomocą i wsparciem z systemu pomocy społecznej. W ramach kontraktu określone są zasady: współdziałania w rozwiązywaniu problemów osób lub rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, zapobiegania wykluczeniu społecznemu, a także wzmocnienia aktywności społecznej i zawodowej. W 2017 roku rejonowi pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach zawarli łącznie **63 kontrakty**, w tym: w ramach części A (dotyczące rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej) - **62**, zaś części B (dotyczące osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy) - **1**. W 2018 roku zawarto **73 kontrakty**, w 2019 roku - **50**, w 2020 roku - **32** oraz w 2021 roku - **29**. Podobnie jak w 2017 roku, w kolejnych latach najczęściej zawierano kontrakty dotyczące rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej. Ilość kontraktów, a w szczególności stopień ich zrealizowania, zależały w głównej mierze od postaw odbiorców pomocy.

W przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej (w tym zagrożenia wydolności psychospołecznej) pracownicy MOPS podejmują również interwencje kryzysowe, tj. działania których celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W 2017 roku pracownicy socjalni podejmowali interwencje w **20 rodzinach**, w których było łącznie **48 osób**. Z kolei w 2018 roku było to już **55 rodzin** (110 osób w rodzinach). W kolejnych latach odnotowywano spadek liczby rodzin, w których podejmowano działania o charakterze interwencyjnym, tj. w 2019 roku - **24**, w 2020 roku - **15**, a w 2021 roku - **10**.

W latach 2017-2021 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach, zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, udzielał pomocy w następujących obszarach: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm, narkomania, potrzeba ochrony macierzyństwa (w tym wielodzietności), bezdomność, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, zdarzenia losowe,

sieroctwo, przemoc w rodzinie. Nie udzielano pomocy i wsparcia z tytułu klęski żywiołowej i ekologicznej, sieroctwa oraz potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi.

Tabela 10: Powody przyznawania pomocy społecznej w latach 2017-2021 na terenie miasta Bartoszyce

Powód trudnej sytuacji życiowej	2017		2018		2019		2020		2021	
	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach
Ubóstwo	1 180	1 879	850	1 504	760	1 311	670	1 182	540	823
Bezdomność	71	75	51	51	55	55	47	48	39	42
Potrzeba ochrony macierzyństwa	82	333	78	322	84	325	73	299	65	267
w tym: wielodzietności	21	119	19	111	20	105	12	68	11	57
Bezrobocie	752	1 566	631	1 353	576	1 236	544	1 189	479	1 017
Niepełnosprawność	455	765	412	644	403	621	368	538	305	417
Długotrwała lub ciężka choroba	464	741	469	706	483	713	448	644	416	591
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, w tym:	156	477	134	417	127	374	103	320	85	266
rodziny niepełne	118	327	104	289	105	281	83	234	73	207
rodziny wielodzietne	20	107	19	100	15	77	15	78	13	69
Przemoc w rodzinie	3	9	5	18	2	6	2	6	1	2
Alkoholizm	85	113	83	114	69	90	64	87	56	66
Narkomania	11	17	9	9	9	9	7	10	6	9
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	36	42	20	26	26	29	21	27	22	25
Zdarzenie losowe	3	4	1	1	0	0	0	0	0	0
Sytuacja kryzysowa	20	48	55	110	24	47	15	23	10	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Bartoszyce (Sprawozdania roczne MRIPS-03)

W świetle powyższych danych na terenie miasta Bartoszyce, m.in. w 2021 roku 3,64 % mieszkańców doświadczyło ubóstwa (w roku 2017 było to 7,89%), 4,5% dotkniętych było problemem bezrobocia (w 2017 roku - 6,58%), zaś 4,67 % ogółu populacji miasta funkcjonowało w rodzinach, gdzie występowała niepełnosprawność albo długotrwała i ciężka choroba (w 2017 roku - 6,33%). Należy nadmienić, że w 2021 roku 2,93 % mieszkańców miasta stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej. Jest to problem często trudny do rozwiązania, niejednokrotnie spowodowany występowaniem związków przyczynowo-skutkowych. Na terenie miasta funkcjonują osoby i rodziny, które doświadczają problemów społecznych, w tym ubóstwa, jednak nie korzystają one z pomocy społecznej. Najczęściej do interwencji kryzysowej w tych środowiskach dochodzi w sytuacjach skrajnych. Wiele osób nie chce lub nie potrafi mówić o swoich problemach, jak również przyznać się do tego, że jest nimi przytłoczona lub nie posiada wystarczających zasobów w celu ich przezwyciężenia.

2.5. Niewydolność wychowawcza i dysfunkcje rodziny

Na terenie miasta Bartoszyce w 2021 roku **958 rodzin** było objętych pomocą i wsparciem MOPS. W rodzinach tych funkcjonowało łącznie **1.618 osób**, co stanowiło 7,16% ogółu wszystkich mieszkańców miasta, w tym 3,17% to rodziny z dziećmi, zaś 1,24% to rodziny niepełne z dziećmi.

Szczegółowa statystyka dotycząca typu rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2017-2021 została przedstawiona w podrozdziale 2.4 *Strategii*. Rodziny, rozpoznane jako zagrożone wystąpieniem sytuacji trudnych, m.in. przejawiające bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, korzystały nie tylko z różnorodnej pomocy finansowej i rzeczowej - na ich rzecz była świadczona również praca socjalna, poradnictwo oraz usługi asystentów rodziny.

Jednym z dominujących problemów bartoszyckich rodzin jest niewydolność opiekuńczo-wychowawcza. Najczęściej występuje ona w środowiskach wieloproblemowych, dziedziczenia problemów, doświadczających bezrobocia, ubóstwa, złych warunków mieszkaniowych i różnych dysfunkcji. Ponadto jest ona również negatywnym efektem niskiego wykształcenia, braku prawidłowych wzorców w domach rodzinnych, bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego i racjonalnego zarządzania budżetem domowym. Coraz częściej jednak problemy te można również zaobserwować w środowiskach rodzin, których sytuacja materialno-bytowa nie budzi zastrzeżeń, wręcz jest ona na tyle dobra, że powinna zapewniać właściwe warunki do wychowywania dzieci. Wpływ współczesnego społeczeństwa, mass i social mediów coraz bardziej negatywnie wpływa na funkcjonowanie rodzin, szczególnie dzieci i młodzieży. Doświadczamy stale rosnącej liczby prób samobójczych, samookaleczania się, niedostosowania społecznego oraz demoralizacji u coraz młodszych dzieci. Ponadto na przestrzeni lat zmienił się również sam model rodziny, opierający się dziś na związkach niesformalizowanych, samotnym rodzicielstwie, itp.

W przypadku występowania przesłanek wskazujących na potrzebę wsparcia rodziny w przewycięzeniu problemów, głównie opiekuńczo-wychowawczych, możliwe jest objęcie jej pracą asystenta rodziny. Na terenie miasta Bartoszyce w 2021 roku MOPS Bartoszyce zatrudniał **4 asystentów**, którzy na przestrzeni całego roku objęli wsparciem ponad 60 środowisk, w których funkcjonowało **125 dzieci**.

Tabela 11: Statystyki dotyczące rodzin objętych wsparciem i działalnością asystentów rodziny na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba asystentów rodziny zatrudnionych przez MOPS	5	3	4	4	4
Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny	4	4	5	4	5
Liczba rodzin korzystających z usług asystentów rodziny, z tego:	41	42	44	43	48
<i>do 3 miesięcy</i>	3	4	4	4	4
<i>powyżej 3 do 12 miesięcy</i>	8	42	42	42	42
<i>powyżej 1 roku</i>	30	5	5	5	5
Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną (w miesiącach)	25	22	30	40	25
Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę, w tym:	8	10	20	13	12
<i>ze względu na osiągnięcie celów</i>	0	0	6	2	0
<i>ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę</i>	7	8	12	10	12
<i>ze względu na brak efektów</i>	1	0	1	0	0
<i>ze względu na zmianę metody pracy</i>	0	2	1	1	0
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystentów rodziny w skali całego roku	49	54	64	56	60
Liczba dzieci w rodzinach	113	105	101	121	125

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Bartoszyce.

Do problemów najczęściej występujących w rodzinach objętych wsparciem asystentów należą:

- problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz brak umiejętności spędzania wolnego czasu przez rodzinę - dotyczy wszystkich rodzin;

- bierność zawodowa (bezrobocie, w tym długotrwałe, niskie wykształcenie i kwalifikacje, brak doświadczenia zawodowego) - dotyczy 50% rodzin;
- problemy i bezradność w rozwiązywaniu codziennych problemów;
- problemy w załatwianiu spraw urzędowych (w tym m.in. brak terminowości w ich załatwianiu);
- długotrwałe korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej;
- problemy edukacyjne dzieci (w tym m.in. osiągnięcie niskich wyników w nauce, niska frekwencja w szkole, słabe zaangażowanie rodziców w sprawy edukacyjne);
- negatywne relacje w rodzinie (m.in. relacje rodzic-dziecko, lub relacje między dorosłymi członkami rodziny, tj. współmałżonkami/partnerami);
- problemy w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (w tym m.in. związane z higieną otoczenia, systematycznym przygotowywaniem ciepłych posiłków).

Z grona osób korzystających ze wsparcia asystentów rodziny, w latach 2017-2021, w ponad połowie występuje samotne rodzicielstwo - rodziny niepełne, w tym 5% stanowili samotni ojcowie, zaś 95% samotne matki. W prawie 30% rodzin występowały związki nieformalne, zaś ok. 13% to związki formalne.

W przypadku, gdy rodzice nie są stanie zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania, lub gdy w rodzinie dochodzi do sytuacji zagrażających zdrowiu lub życiu małoletnich, konieczne jest umieszczenie dzieci w systemie pieczy zastępczej lub instytucjonalnej.

Tabela 12: Dzieci z terenu miasta Bartoszyce, przebywające w pieczy w latach 2017-2021

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej	39	57	42	56	50
Koszt refundacji pobytu dzieci w pieczy zastępczej	571.536,53	581.671,58	733.178,61	733.178,61	842.021,23
Liczba dzieci, które powróciły do rodziny biologicznej współpracującej z asystentem rodziny	1	3	1	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Bartoszyce oraz Urzędu Miasta Bartoszyce.

Analizując powyższe dane widać znaczący wzrost w latach 2017 - 2018 - aż o 18 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Liczba ta stale się zmienia, raz jest ona wzrastająca, w kolejnym roku zauważalny jest spadek. Niepokojące jest to, że w pieczy zastępczej przebywa bardzo duża liczba dzieci, za pobyt których miasto ponosi corocznie coraz większe nakłady finansowe. Rodzice biologiczni podejmują znikome starania, nie tylko pod kątem powrotu dzieci do rodzinnego domu, ale również w zakresie utrzymywania stałego kontaktu, podtrzymywania relacji rodzic-dziecko. Zbyt długi pobyt dzieci w pieczy zastępczej przyczynia się do rozluźnienia tych więzi, ale również coraz niższego w świadomości rodziców poczucia obowiązków rodzicielskich. Niekiedy zachowania rodziców i ich sytuacja życiowa uniemożliwiają powrót dzieci do domu ze względu na ich bezpieczeństwo.

2.6. Bezrobocie

Bezrobocie, obrazujące procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo, ma istotny wpływ na całokształt sytuacji społeczno-ekonomicznej miasta Bartoszyce. Zjawisko to jest również jedną z najczęstszych przyczyn trudnej sytuacji życiowej mieszkańców miasta, jak i częstą przyczyną korzystania z pomocy społecznej. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszycach na dzień 31.12.2021 roku liczba osób bezrobotnych, zarejestrowanych na terenie miasta wynosiła **933**, co stanowi **30,06%** wszystkich osób bezrobotnych na terenie powiatu

bartoszyckiego. Liczniejszą grupę osób bezrobotnych stanowiły kobiety - **503** (mężczyźni - **430**). Stopa bezrobocia na terenie powiatu bartoszyckiego w grudniu 2021 roku wyniosła **16,4%** i była wyższa o **7,8 punktów procentowych** od stopy w województwie warmińsko-mazurskim oraz **11 punktów** od stopy krajowej. Należy zaznaczyć, że wskaźnik ten jest jednym z najwyższych w całym województwie. W 2021 roku przed powiatem bartoszyckim plasowały się jedynie powiat kętrzyński (18,0%) oraz powiat braniewski (16,8%).

Tabela 13: *Bezrobotni zarejestrowani na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021*

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Bezrobotni zarejestrowani ogółem na terenie miasta Bartoszyce	1 258	1 135	957	1 064	933
Kobiety	659	611	534	566	503
Mężczyźni	599	524	423	498	430
Bezrobotni zarejestrowani na terenie powiatu bartoszyckiego	4 273	3 849	3 326	3 348	3 104
Bezrobotni zarejestrowani w województwie warmińsko-mazurskim	60 003	53 141	45 731	51 475	42 567

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS i PUP w Bartoszycach.

Zjawisko bezrobocia nie jest jednorodne, dotyka osób będących w różnym wieku, mających różne wykształcenie, a także posiadających różny staż pracy. Ponadto jest ono zróżnicowane w zależności od płci, czasu pozostawania bez pracy, a także posiadanych kwalifikacji zawodowych. W 2021 roku największy odsetek wśród wszystkich osób bezrobotnych (54,56%) stanowili długotrwale bezrobotni. Wskaźnik ten był niższy o 7,37% w stosunku do roku 2017. Spośród wszystkich osób bezrobotnych 26,26% to osoby powyżej 50 roku życia, natomiast 24,76% stanowiły osoby do 30 roku życia. Liczba osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy rok rocznie systematycznie spada. Niepokojące jest to, że największy odsetek osób bezrobotnych stanowią długotrwale bezrobotni, pozostający bez pracy przez okres 12 miesięcy i więcej.

Tabela 14: *Bezrobotni z terenu Bartoszyce, będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2017-2021*

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Bezrobotni zarejestrowani ogółem na terenie miasta Bartoszyce	1 258	1 135	957	1 064	933
do 25 roku życia	124	132	135	126	117
do 30 roku życia	289	262	256	253	231
powyżej 50 roku życia	372	316	256	289	245
długotrwale bezrobotni	779	638	484	530	509

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS i PUP w Bartoszycach.

W 2021 roku w Bartoszycach na 1000 ludności pracowały 223 osoby, z kolei na 1000 ludności w wieku produkcyjnym pracowało 387 osób. To kobiety stanowiły najaktywniejszą zawodowo grupę osób

pracujących w Gminie Miejskiej Bartoszyce, tj. np. 54,48% ogółu wszystkich pracujących w 2017 roku (w 2021 roku było to 56,99%).

Tabela 15: *Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2017-2021 na terenie miasta Bartoszyce*

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, w tym:	8,6	8,0	6,9	7,9	7,3
mężczyźni	7,8	7,0	5,8	7,0	6,4
kobiety	9,5	9,1	8,2	8,9	8,5
Pracujący w gminie, w tym:	5 663	5 371	5 104	5 145	4 920
mężczyźni	2 578	2 478	2 340	2 244	2 116
kobiety	3 085	2 893	2 764	2 901	2 804
Pracujący na 1000 ludności ogółem	238	227	219	224	223
Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	389	377,1	369,6	394,5	387,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wysoki procent bezrobocia, zwłaszcza długotrwałego, prowadzi do marginalizacji społecznej. Przedłużający się stan dezaktywizacji zawodowej powoduje pogorszenie sytuacji materialnej, minimalizację szans rozwojowych dzieci, powstanie atmosfery napięcia i stresu, osłabienie więzi rodzinnych i społecznych, co w konsekwencji może stać się podłożem dla przemocy, uzależnień, czy też przestępczości. W przypadku występowania większej liczby osób długotrwanie bezrobotnych na niewielkim terytorium, może dojść do degradacji społecznej tego obszaru.

2.7. Niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba

Mówiąc o osobach z niepełnosprawnościami mamy na myśli osoby posiadające stopień niepełnosprawności orzeczony przez Zespół ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności, Komisję przy ZUS, KRUS oraz również inne osoby z dysfunkcjami fizycznymi i umysłowymi. Za osoby z niepełnosprawnościami należy uznać osoby, których stan fizyczny i umysłowy powoduje trwałe lub okresowe utrudnienia, ograniczenia bądź uniemożliwia pełnienie ról i zadań społecznych na poziomie powszechnie przyjętych kryteriów. Osoby te stanowią w Polsce bardzo liczną grupę, a ich sytuacja, pomimo wprowadzenia wielu programów krajowych, udogodnień w zakresie korzystania z infrastruktury i dostępności do korzystania z publicznych usług, nadal jest szczególna i trudna. Dominujące problemy osób z niepełnosprawnościami wiążą się głównie z ograniczonymi możliwościami zakupu protez, czy też sprzętu ułatwiającego komunikowanie się i samoobsługę, kosztowną oraz trudno dostępną rehabilitację. Dużym problemem są bariery architektoniczne w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej, czy też na przykład w budynkach użyteczności publicznej. Bariery takie nie tylko utrudniają, ale niekiedy wręcz uniemożliwiają osobom niepełnosprawnym dostęp do takich miejsc. Niezwykle istotne są również problemy społeczne, często wiążące się z izolacją społeczną, brakiem akceptacji ze strony społeczności lokalnej, ale także trudnościami związanymi z akceptacją samego siebie. Dodatkowo, w przypadku osób samotnych, pojawiają się bariery związane z samodzielnym funkcjonowaniem, wykonywaniem czynności dnia codziennego. Wiele tych problemów może się kumulować, co w efekcie przekłada się na wykluczenie społeczne, pogorszenie stanu zdrowia, itp.

Według danych Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w IV kwartale 2021 roku na terenie Polski mieszkało łącznie **2.880.726 osób z niepełnosprawnościami**, w tym **1.355.918 osób powyżej 16 roku życia**, to osoby posiadające orzeczenie niepełnosprawności z tytułu upośledzenia narządu ruchu (**789.794 kobiet i 566.124 mężczyzn**). Z tego grona, w przypadku **690.368 osób** stopień

niepełnosprawności był umiarkowany, lekki dotyczył **355.259 osób**, zaś znaczny - **310.291**. W przypadku małych dzieci poniżej 16 roku życia, do najczęściej orzekanych niepełnosprawności należały: całościowe zaburzenia rozwojowe - **49.626 osób**, choroby neurologiczne - **42.599** oraz inne niepełnosprawności (w tym schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego) - **41.457**. Z ogólnej liczby osób niepełnosprawnych poniżej 16 roku życia (łącznie **217.234 osoby**, w tym 81.650 kobiet i 135.584 mężczyzn), w przypadku **164.849 osób** stwierdzono tylko jedną przyczynę niepełnosprawności, w przypadku **45.129 osób** dwie przyczyny, zaś trzy przyczyny dotyczyły **14.320 osób**.

Z danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Bartoszycach na dzień 31.12.2021 roku na terenie miasta Bartoszyce mieszkało **647 osób** posiadających wydane orzeczenia o niepełnosprawności, w tym:

- dla osób powyżej 16 roku życia w stopniu znacznym - **186**;
- dla osób powyżej 16 roku życia w stopniu umiarkowanym - **219**;
- dla osób powyżej 16 roku życia w stopniu lekkim - **145**;
- dla osób poniżej 16 roku życia - **97**.

Wydane orzeczenia uprawniają osoby z niepełnosprawnościami do skorzystania m.in. z: pomocy socjalnej, systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, korzystania z usług opiekuńczych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych, ewentualnego uczestnictwa w placówkach wsparcia dziennego lub umieszczenia w domach pomocy społecznej, a także pozyskania odpowiedniego zatrudnienia lub dostosowania stanowiska pracy. Znaczący wpływ na warunki społeczno-gospodarcze życia osób z niepełnosprawnościami na terenie Bartoszyce ma sytuacja na rynku pracy. Na dzień 31.12.2021 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bartoszycach (na terenie powiatu bartoszyckiego) zarejestrowanych było **121 osób niepełnosprawnych**, w tym 66 kobiet. Spośród osób włączonych do ewidencji **71** posiadało orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Poszukujących pracy, nie pozostających w zatrudnieniu było łącznie **8 osób**, w tym 7 ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Według statystyk PUP, w 2021 roku **110 osób** było zarejestrowanych po raz kolejny, **32 osoby** mają status osób długotrwale bezrobotnych.

Tabela 16: Osoby niepełnosprawne bezrobotne i poszukujące pracy niepozostających w zatrudnieniu w latach 2018-2021 na terenie powiatu bartoszyckiego

Osoby niepełnosprawne włączone do ewidencji PUP	2018	2019	2020	2021
Osoby bezrobotne, w tym:	128	114	95	111
kobiety	54	49	46	55
mężczyźni	74	65	49	56
ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności	62	58	55	47
osoby długotrwale bezrobotne	38	35	33	38
osoby do 30 roku życia	22	17	14	17
powyżej 50 roku życia	50	47	41	32
Osoby poszukujące pracy, niepozostające w zatrudnieniu, w tym:	12	9	2	6
kobiety	6	3	1	2
mężczyźni	6	3	1	4
ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności	12	8	2	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP Bartoszyce (Sprawozdanie MRPiPS-07). Przedmiotowe statystyki są dostępne od 2018 r.

Osoby z niepełnosprawnościami, zamieszkałe na terenie miasta Bartoszyce (w tym znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej) mogą skorzystać z kompleksowego wsparcia ze strony instytucji

państwowych i samorządowych. Realizując tego typu działania MOPS w latach 2017-2021 wypłacił następujące świadczenia z tytułu niepełnosprawności zaprezentowane w **Tabeli 17**.

Tabela 17: Liczba świadczeń wypłaconych z tytułu niepełnosprawności w latach 2017-2021 na terenie miasta Bartoszyce

Rodzaj świadczenia	2017	2018	2019	2020	2021
Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	1 105	1 023	979	807	761
Świadczenia opiekuńcze dla osoby rezygnującej z zatrudnienia w związku z opieką nad osobą niepełnosprawną, w tym:	10 051	9 935	9 797	9 453	9 796
świadczenia pielęgnacyjne	1 009	1 056	1 049	1 209	1 487
specjalny zasiłek opiekuńczy	445	453	486	370	225
zasiłek dla opiekuna	580	411	282	213	94
Zasiłki pielęgnacyjne, w tym przyznane:	8 017	8 015	7 980	7 661	7 990
niepełnosprawnemu dziecku	1 824	1 806	1 803	1 679	1 773
osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	3 875	3 922	3 894	3 644	3 872
osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności	2 266	2 251	2 247	2 302	2 309
osobie, która ukończyła 75 lat	52	36	36	36	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS (Ocena zasobów pomocy społecznej).

Oprócz wykazanych w powyższej tabeli świadczeń, na terenie miasta Bartoszyce, na rzecz osób z niepełnosprawnościami realizowano również zadania wynikające m.in. z zapisów ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” oraz ustawy o pomocy społecznej.

W ramach wprowadzonej w 2016 roku ustawy „Za życiem”:

- wypłacano jednorazowe świadczenia pieniężne z tytułu urodzenia niepełnosprawnego dziecka w wysokości 4.000,00 zł (w latach 2017-2021 z tego wsparcia skorzystało łącznie **6 osób**);
- koordynowano kompleksowe wsparcie dla kobiet w ciąży i ich rodzin - w latach 2017-2021 wsparciem asystenta objęto łącznie **6 rodzin**. Na dzień 31.12.2021 roku współpracowano z **1 rodziną**;
- w ramach prac społecznie użytecznych osoby długotrwale bezrobotne realizowały usługę „Pomoc w domu” - w latach 2018-2020 na rzecz **1 rodziny** - w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej i jej opiekunów, wykonano łącznie **1.049 godzin prac pomocniczych**.

W ramach zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach realizuje usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze, które są formą pomocy społecznej, świadczoną osobom samotnym, w podeszłym wieku, chorym, niepełnosprawnym, itp. Usługi są realizowane przez dwa podmioty pozarządowe - Oddział Rejonowy Polskiego Czerwonego Krzyża i Zarząd Rejonowy Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej. W 2021 roku z tej formy wsparcia skorzystało łącznie **136 osób**, na rzecz których zrealizowano **53.386 godzin usług**.

Kolejnym zadaniem własnym gminy, realizowanym w ramach ustawy o pomocy społecznej, jest kierowanie do domów pomocy społecznej (DPS) osób wymagających całodobowej opieki oraz ponoszenie odpłatności za ich pobyt w tym domu. Do DPS są również kierowane osoby z niepełnosprawnościami, których stan zdrowia wymaga całodobowej opieki, a rodzina nie jest w stanie jej zapewnić. Przez cały rok 2021 w tego typu placówkach umieszczonych było łącznie **57 osób**.

Tabela 18: Realizacja zadań/usług w ramach ustawy o pomocy społecznej w latach 2017-2021 na terenie miasta Bartoszyce

Rodzaj usługi	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	121	144	164	147	136
w tym w ramach dotacji z Programu „Opieka 75+”	-	-	28	28	35
ilość godzin usług	45 228	55 931	56 450	56 450	53 386
Liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi	11	8	9	9	14
ilość godzin usług	2 884	2 988	3 015	2 425	2 182
Liczba osób przebywających w domu pomocy społecznej	56	53	50	52	57
Średni miesięczny koszt dopłaty do kosztów utrzymania jednego mieszkańca w DPS	2 254,76	2 794,50	2 421,05	2 811,92	2 908,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Na terenie miasta Bartoszyce funkcjonują podmioty działające w obszarze rehabilitacji społeczno-leczniczej i zawodowej, a także wsparcia w różnorodnych sytuacjach życiowych. Realizacja znacznej części zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych powierzona została samorządom terytorialnym. Zadania te na terenie miasta realizowane są w głównej mierze przez gminne i powiatowe jednostki organizacyjne samorządów, a w szczególności:

1. Dzienny Dom „Senior+” w Bartoszycach, który funkcjonuje jako wyodrębniona komórka organizacyjna Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach. Dom swoją działalność rozpoczął 30 grudnia 2015 r., w ramach realizacji Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020, po przekształceniu istniejącego wcześniej Domu Dziennego Pobytu. Placówka zapewnia wsparcie w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych 25 osobom powyżej 60 r. ż., przez co najmniej 8 godzin dziennie, 5 razy w tygodniu, oferując m. in. usługi socjalne, kulturalno-oświatowe, terapeutyczne, edukacyjne, sportowo-rekreacyjne.

2. Środowiskowy Dom Samopomocy w Bartoszycach jest gminną placówką pobytu dziennego posiadającą 55 miejsc, funkcjonującą 5 dni w tygodniu, przeznaczoną dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi, upośledzonych umysłowo oraz wskazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, sprzężonych z innymi chorobami. Głównym celem Domu jest podejmowanie działań zmierzających do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności jego uczestników. Działalność merytoryczna ŚDS prowadzona jest w oparciu o następujące sale terapeutyczne: multimedialną (e-pracownia), rehabilitacji ruchowej z elementami fizjoterapii, spotkań ogólnych i gospodarstwa domowego, arteterapii, ergoterapii, terapii społecznej, rękodziela ludowego oraz sensoryczną.

3. Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszycach, poprzez usługi i instrumenty rynku pracy, realizuje działania w zakresie aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, w tym (w trybie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych) również osób bezrobotnych niepełnosprawnych. Podstawowymi usługami rynku pracy są: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i organizacja szkoleń. Z kolei do katalogu instrumentów rynku pracy, wspierających podstawowe usługi należą: finansowanie kosztów przejazdu do miejsca pracy, odbywania stażu, przygotowania zawodowego dorosłych w związku ze skierowaniem przez powiatowy urząd pracy; finansowanie kosztów zakwaterowania w miejscu pracy osobie, która podjęła zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, staż; przygotowanie zawodowe dorosłych poza miejscem stałego zamieszkania, w przypadku skierowania przez urząd; dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy, podjęcia działalności gospodarczej, kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa; refundowanie kosztów

poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne w związku z zatrudnieniem skierowanego bezrobotnego; finansowanie dodatków aktywizacyjnych.

4. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach (PCPR) realizuje zadania powiatu dotyczące rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych. Celem tych działań jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. PCPR dofinansowuje ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zadania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, m.in.: uczestnictwo osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, zakup przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych przyznawanych na podstawie odrębnych przepisów, likwidację barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, działania w obszarze sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych, koszty działalności warsztatów terapii zajęciowej. PCPR jest również od wielu lat realizatorem celowych programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, mających na celu aktywizację zawodową i społeczną oraz wyrównywanie szans życiowych osób niepełnosprawnych. W PCPR w Bartoszycach działa również Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, który na wniosek osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego, orzeka o zaliczeniu, bądź nie zaliczeniu, do osób niepełnosprawnych.

5. Placówki oświatowe - zgodnie z zapisami prawa oświatowego każdemu dziecku ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnemu, tworzy się warunki niezbędne do rozwoju, dostosowując treści, metody i organizację do możliwości psychofizycznych dzieci oraz zapewnia możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Edukacja niepełnosprawnych dzieci i młodzieży na terenie miasta odbywa się m.in. w:

- Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Bartoszycach,
- Powiatowym Centrum Rozwoju Edukacji w Bartoszycach,
- Integracyjnym Przedszkolu Publicznym Nr 4 w Bartoszycach,
- Szkole Podstawowej nr 1 w Bartoszycach.

Dzieci i młodzież z orzeczeniami wydanymi przez Zespół Orzekający uczą się również w innych, ogólnodostępnych placówkach edukacyjnych. Uczeń z orzeczeniem do kształcenia specjalnego ma prawo do nauki w szkole i przedszkolu ogólnodostępnym, a placówki te mają obowiązek zapewnienia stosownych zajęć rewalidacyjnych.

6. Szpital Powiatowy im. Jana Pawła II w Bartoszycach - w jego strukturze funkcjonuje Oddział Rehabilitacji Neurologicznej, zapewniający terapię pacjentom z zaburzeniami powstałymi na skutek uszkodzenia centralnego i obwodowego układu nerwowego w przebiegu chorób naczyniowych, zapalnych i urazów. Oddział zapewnia pacjentom kompleksową rehabilitację zgodną ze standardami leczenia usprawniającego. Usługi zdrowotne są również realizowane przez Dział Fizjoterapii, w którym zarówno pacjentom hospitalizowanym w oddziałach szpitala, jak i w trybie ambulatoryjnym, wykonywane są zabiegi z zakresu fizykoterapii, kinezyterapii, hydroterapii, itp.

7. Organizacje pozarządowe, aktywnie działające na terenie miasta w obszarze rehabilitacji społeczno-leczniczej i zawodowej oraz wsparcia w różnorodnych sytuacjach życiowych. Cechą charakterystyczną organizacji pozarządowych działających na terenie miasta Bartoszyce, jest duże zróżnicowanie jeśli chodzi o ich wielkość, zasięg działania, pola zainteresowań i aktywności. Na rzecz szeroko pojętego środowiska osób niepełnosprawnych działają, m.in.: Polskie Stowarzyszenie Diabetyków w Bartoszycach, Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych SION w Bartoszycach, Polski Związek Niewidomych Koło w Bartoszycach, Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Przyjaciół Opieki

Paliatywnej, Stowarzyszenie Amazonek, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „JESTEŚ-MY”, Fundacja na Rzecz Zdrowia, Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Rejonowy w Bartoszycach, Polski Czerwony Krzyż Oddział Rejonowy w Bartoszycach, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Rejonowy w Bartoszycach. Zakres działalności tych podmiotów został przedstawiony w obszarze 2.17 *Strategii*.

2.8. Ochrona zdrowia

Ochrona zdrowia - to wielokierunkowa działalność zmierzająca do zapewnienia człowiekowi jak najlepszych warunków zdrowotnych. Podstawę ochrony zdrowia stanowi prawidłowe rozpoznanie potrzeb zdrowotnych oraz prawidłowe organizowanie możliwości i środków koniecznych do działania na rzecz zdrowia ludności. Największym i zarazem najważniejszym podmiotem leczniczym na terenie miasta Bartoszyce i powiatu bartoszyckiego jest Szpital Powiatowy im. Jana Pawła II w Bartoszycach, którego nadrzędnym celem jest podejmowanie działań służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia poprzez świadczenie usług w zakresie m.in. leczenia szpitalnego, ambulatoryjnego i diagnostyki oraz profilaktyki i edukacji prozdrowotnej. W jego strukturze funkcjonuje 10 oddziałów szpitalnych, tj.: Oddział Intensywnej Terapii, Oddział Chirurgii Ogólnej i Małoinwazyjnej, Oddział Urazowo-Ortopedyczny, Oddział Chorób Dziecięcych, Oddział Chorób Wewnętrznych i Chorób Płuc z salami intensywnego nadzoru (profil choroby płuc), Oddział Ginekologiczno-Położniczy, Oddział Noworodkowy, Oddział Rehabilitacji Neurologicznej, Oddział Chorób Wewnętrznych i Chorób Płuc z salami intensywnego nadzoru (profil choroby wewnętrzne) oraz Szpitalny Oddział Ratunkowy. Ponadto na terenie placówki funkcjonują działy pomocnicze, tj.: Dział Diagnostyki Obrazowej, Dział Fizjoterapii oraz Dział Ratownictwa Medycznego. W Szpitalu działa również 6 Przychodni Specjalistycznych, w ramach których dla mieszkańców dostępne są m.in.: Poradnia Chirurgii Ogólnej, Poradnia Nefrologiczna, Poradnia Położniczo-Ginekologiczna, Poradnia Urologiczna, Poradnia Rehabilitacyjna oraz Przychodnia Chorób Płuc i Gruźlicy. Placówka realizuje również zadania Nocnej i Świątecznej Pomocy Lekarskiej, która jest przedłużeniem podstawowej opieki zdrowotnej w godzinach od 18.00 do 8.00 oraz w dni świąteczne i wolne od pracy.

Dodatkowo mieszkańcy mogą korzystać z 10 poradni stomatologicznych, zaś dwa podmioty świadczą opiekę medyczną w warunkach domowych. W 2021 roku na terenie miasta funkcjonowało łącznie **16 przychodni**, o 4 podmioty mniej niż w 2017 roku. Z kolei w 2017 roku prowadzono łącznie **13 praktyk lekarskich**, zaś w 2021 roku - **9**. W ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w 2017 roku udzielono łącznie **224.193 porady lekarskie**, zaś w 2021 roku - **218.026**. Najniższy wskaźnik w liczbie udzielonych porad odnotowano w roku 2020 - **196.275** i było to prawdopodobnie związane z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2, który w znaczący sposób wpłynął na świadczenie opieki zdrowotnej nie tylko na terenie miasta, ale i całego kraju.

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej w Bartoszycach, w 2017 roku zrealizowano łącznie **147.163**, w 2018 roku - **145.890**, 2019 roku - **159.434**, w 2020 roku - **138.572**, a w 2021 roku - **156.904 porad**. Statystycznie, na jednego mieszkańca miasta w 2021 roku przypadają ok. 6,94 porady i było to o 0,76 punktów więcej niż w roku 2017.

Podobnie jak problem „starzejącego się społeczeństwa”, również „starzenie się” medycznych grup zawodowych, tj. pielęgniarek i lekarzy, stanowi aktualnie ogromny problem większości gmin i miast Polski. Coraz częściej placówki medyczne borykają się z deficytem kadry, znaczącym obciążeniem obowiązkami i koniecznością uzupełniania braków poprzez zatrudnianie personelu pracującego w kilku podmiotach leczniczych, co w efekcie może rzutować na jakość świadczenia usług zdrowotnych. Na terenie miasta Bartoszyce na dzień dzisiejszy brakuje specjalistów w zakresie m.in. geriatry, pediatrii, czy też lekarzy rodzinnych, a co najważniejsze, w dobie narastających problemów dzieci

i młodzieży - brakuje specjalistów w zakresie psychiatrii dziecięcej. Aby skorzystać z wsparcia tego typu specjalistów rodzice muszą jeździć do Olsztyna, bądź Elbląga. W przypadku występowania niepokojących objawów związanych z problemami psychicznymi dzieci, możliwość skorzystania z pomocy specjalistycznych ośrodków środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej istnieje poza Bartoszcami - najbliższe z nich znajdują się w Biskupcu, Kętrzynie i Olsztynie.

2.9. Uzależnienia

Według Światowej Organizacji Zdrowia pod pojęciem uzależnienia kryje się *stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną*. Jednak w kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy postrzegać nie tylko jako *silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych*, ale również *wykonywanie określonych czynności, tj. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, usług medycyny estetycznej lub robienie zakupów*. Jednym co łączy obie definicje jest to, że konsekwencją każdego uzależnienia jest zaburzenie prawidłowego funkcjonowania fizycznego, społecznego oraz psychicznego. Często prowadzi to do utraty zdrowia, wykluczenia społecznego, dysfunkcji w rodzinie, jak również konfliktów z prawem.

Działania w obszarze profilaktyki uzależnień oraz przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii realizowane są zarówno przez Pełnomocnika Burmistrza ds. Profilaktyki Uzależnień, jak i Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Według danych przedstawionych w *Miejskim Programie Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii (MPRPAoPN)* na terenie miasta Bartoszyce w 2021 roku funkcjonowało ogółem **76 punktów sprzedaży napojów alkoholowych**, w tym **51 punktów sprzedaży do spożycia poza miejscem sprzedaży** i **25 punktów sprzedaży do spożycia w miejscu sprzedaży**. Łącznie w skali roku wydano **35 zezwoleń na sprzedaż alkoholu** (ogólna liczba zezwoleń na terenie miasta - 199). W 2017 roku tych punktów było łącznie **78**, w tym 48 detalicznych i 30 gastronomicznych.

Zbyt łatwy dostęp do napojów wysokokowych ma znaczący wpływ na problem związany z alkoholizmem, w kontekście zdrowotnym i społecznym. Według danych WHO jeden punkt sprzedaży alkoholu powinien przypadać na 1-1,5 tys. mieszkańców. Tymczasem, jak wynika z danych Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA), w Polsce w 2020 roku średnio na jeden punkt przypadało 301 osób, zaś na terenie miasta Bartoszyce - 288 osób³.

Tabela 19: Naruszenie prawa przez osoby będące pod wpływem alkoholu w latach 2017-2021 w powiecie bartoszyckim

Naruszenie prawa i porządku publicznego przez osoby będące pod wpływem alkoholu	2017	2018	2019	2020	2021
Przestępstwa popełniane przez osoby będące pod wpływem alkoholu, w tym:	7	73	60	118	137
kradzieże z włamaniem	0	2	7	44	33
kradzieże mienia	7	1	1	51	74
zabójstwo	0	0	0	1	1
inne wykroczenia	0	70	52	22	29
Liczba osób umieszczonych w PDOZ KPP Bartoszyce do wytrzeźwienia	40	99	43	8	33
Przeprowadzone interwencje domowe, w tym:	406	816	752	1 327	394
pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego	33	123	145	487	341
Liczba sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu	33	123	106	125	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Bartoszycach (Ocena stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego).

³ MPRPAoPN na lata 2022-2024.

Wraz z dostępnością do używek wysokoprocentowych wrasta również liczba wykroczeń i zdarzeń dotyczących naruszenia prawa i porządku publicznego przez osoby pod wpływem alkoholu. Z uwagi na brak możliwości wyodrębnienia danych dla samych Bartoszyce, statystyki Komendy Powiatowej Policji w Bartoszycach prezentowane w **Tabeli 19** dotyczą powiatu bartoszyckiego.

W przypadku osób i rodzin dotkniętych problemem uzależnienia, podejmowane są działania zapobiegawcze, m.in. zobowiązanie do dobrowolnego podjęcia terapii odwykowej. W sytuacji braku zaangażowania ze strony osoby uzależnionej Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych kieruje wnioski do Sądu Rejonowego w Bartoszycach. Według statystyk Sądu, w powiecie bartoszyckim w 2017 roku wpłynęło łącznie **70 wniosków** o wydanie postanowienia o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu. W przypadku **36 osób** wydano takie postanowienie. W **42 sprawach** dotyczących nadużywania alkoholu przez rodziców, ograniczono im lub pozbawiono władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi, w tym poprzez nadzór kuratora, **19 dzieci** umieszczono w pieczy zastępczej. W 2018 roku wpłynęły łącznie **132 wnioski** - w przypadku **90 osób** wydano postanowienie zobowiązujące do poddania się leczeniu (pozostałe wnioski na koniec roku 2018 oczekiwały na rozpatrzenie). W **47 sprawach** dotyczących rodziców nadużywających alkoholu ograniczono lub pozbawiono władzy rodzicielskiej, zaś **4 dzieci** umieszczono w pieczy zastępczej. W 2019 roku do Sądu wpłynęło o 12 wniosków mniej - łącznie **120** (w tym **71** z Bartoszyce). Aż **68 osób** zobowiązano do poddania się leczeniu, **31 rodzicom** zmieniono sposób wykonywania władzy rodzicielskiej, a **19 dzieci** umieszczono w pieczy zastępczej. W 2020 roku wpłynęło łącznie **85 wniosków** (w tym **41** z miasta Bartoszyce), z czego wobec **26 osób** wydano postanowienie o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, w **5 sprawach** rodzicom ograniczono władzę rodzicielską nad małoletnimi dziećmi poprzez nadzór kuratora, zaś z uwagi na zaniedbywanie obowiązków rodzicielskich z powodu alkoholu **5 dzieci** umieszczono w pieczy zastępczej. W 2021 roku do Sądu Rejonowego wpłynęło łącznie **99 wniosków** (w tym **36** z miasta Bartoszyce), z czego w przypadku **14 osób** wydano postanowienia zobowiązujące do leczenia, w **4 sprawach** rodzicom ograniczono władzę rodzicielską nad małoletnimi dziećmi poprzez nadzór kuratora, a **2 dzieci** zabezpieczono w pieczy zastępczej.

Na terenie miasta Bartoszyce, w ramach leczenia ambulatoryjnego, funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia „Szansa”. Podmiot ten realizuje program terapii podstawowej dla osób uzależnionych i współuzależnionych.

Tabela 20: Liczba osób korzystających z pomocy Poradni „Szansa” w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba osób, które skorzystały z pomocy Poradni, w tym:	196	195	169	165	189
osoby uzależnione od alkoholu	167	160	160	150	147
osoby pijące szkodliwie	7	7	11	2	5
osoby współuzależnione	16	16	28	11	26
osoby doświadczające przemocy	14	10	-	-	9
osoby uzależnione od innych środków psychoaktywnych	2	2	2	1	2
osoby uzależnione od hazardu	-	-	-	1	-
Osoby zobowiązane przez Sąd do leczenia odwykowego, które podjęły leczenie	72	80	83	42	63
osoby realizujące zobowiązanie	20	26	24	19	24
osoby, które zakończyły terapię	3	8	24	9	7
osoby, które przerwały leczenie	43	-	-	-	-
osoby, które nie podjęły leczenia	6	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Bartoszyce

W 2017 roku z Poradni skorzystało łącznie **196 osób** (dla porównania w 2021 roku - **189**), w tym **167 osób** uzależnionych od alkoholu, **7 osób** pijących szkodliwie, **16 osób** współuzależnionych, **14 osób** doświadczających przemocy, **2 osoby** uzależnione od środków psychoaktywnych. Znaczna część osób, które korzystały z pomocy Poradni została zobligowana postanowieniem Sądu do leczenia odwykowego. Nieznaczny odsetek tych osób podejmuje terapię.

Dodatkowo, w ramach działalności Poradni „Szansa”, pracują grupy zgodnie z programem terapeutycznym dla osób uzależnionych, m.in. grupa wstępna, tożsamość, bezsilność, przewodnik samopoznania, grupa „jak zapobiegać nawrotom choroby” oraz grupa zadaniowa. W 2017 roku funkcjonowało łącznie **6 grup**, w 2018 roku było ich **7** (w tym dwie dotyczące tożsamości, bezsilność), w 2019 roku systematycznie pracowało **5 grup**, zaś w 2020 roku - **3 grupy**. W 2021 roku realizowano wyłącznie programy indywidualne.

W ramach profilaktyki uzależnień na terenie miasta realizowane są działania ukierunkowane na edukowanie, informowanie, zapobieganie i rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii w rodzinach oraz dzieci i młodzieży z terenu miasta Bartoszyce. Dofinansowanie podmiotów jest przewidziane w ramach realizacji *Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii*. W 2020 roku na ten cel wydatkowano łącznie **278.623,00 zł** - dofinansowanie na realizację **20 przedsięwzięć** otrzymało łącznie **12 organizacji**. W roku 2021 wydatkowano **160.850 zł** na realizację zadania pn. *Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie*.

Dostępne lokalne dane statystyczne w zakresie występujących uzależnień i ich skali na terenie miasta nie oddają w pełni zakresu tych zjawisk. Wiele osób oraz ich rodzin nie zdaje sobie sprawy z występującego problemu, lub z uwagi na opinię publiczną, czy też zajmowany status społeczny - nie ujawnia go, lecz stara się/próbuje zniwelować własnym zasobami, we własnych czterech ścianach.

2.10. Przemoc w rodzinie

Przemoc w rodzinie stanowi poważny problem społeczny. Niszczy ona cały system rodzinny, odbiera poczucie bezpieczeństwa i możliwość prawidłowego rozwoju najmłodszym członkom rodziny. Niesie ze sobą również ryzyko dziedziczenia przez dzieci zachowań przemocowych i powielania ich w dorosłym życiu. Niezbędne jest zatem podejmowanie planowych działań mających na celu tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym tym zjawiskiem.

Główne źródło informacji na temat przemocy w rodzinie stanowi Zespół Interdyscyplinarnej ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, funkcjonujący na terenie Bartoszyce od 2011 roku. Jest on istotnym elementem gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz metodą pracy w tym obszarze, opartą na systemowej współpracy lokalnych instytucji, podmiotów i służb. Podobnie, jak w przypadku problemu dotyczącego uzależnienia, skala występowania przemocy może być znacznie większa, szczególnie w przypadku osób z niepełnosprawnościami i starszych. Istotna jest tutaj specyfika zjawiska, które niejednokrotnie trwa wiele lat, a osoby doświadczające przemocy nie ujawniają problemu oraz nie zgłaszają się po pomoc, m.in. ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym oraz traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodzinnej, osobistej.

W 2017 roku Procedurą *Niebieskie Karty* (NK) objęto **129 rodzin** z terenu miasta Bartoszyce. W latach 2017-2021 wskaźnik *Kart* był zmienny, w 2017 roku do Przewodniczącej Zespołu wpłynęły łącznie **83 Karty**, zaś w 2021 roku - **45**. Najwięcej *NK* wpływało z Komendy Powiatowej Policji w Bartoszycach

(w 2017 roku - **74**), a w dalszej kolejności z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach (w 2017 roku - **5**). Najrzadziej *Karty* wpływały od służby zdrowia i placówek oświatowych.

W ramach Procedury *Niebieskie Karty* powoływano również grupy robocze, których członkowie spotykali się w 2017 roku na **165 posiedzeniach grup roboczych** (w tym **84** - z osobami, co do których istniało podejrzenie, że doświadczyły przemocy oraz **81** - z osobami, które podejrzewano o stosowanie przemocy), zaś w 2021 roku na **106 posiedzeniach grup roboczych** (w tym **59** z osobami doświadczającymi przemocy i **47** z osobami stosującymi przemoc). Najczęstszym rodzajem stosowanej przemocy była przemoc psychiczna, która występowała w ponad 90 % stwierdzonych przypadkach. W następnej kolejności odnotowano: przemoc fizyczną, przemoc ekonomiczną oraz zaniedbania.

Tabela 21: Wybrane dane dotyczące zarejestrowanej skali przemocy w rodzinie w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba rodzin objętych Procedurą NK z tytułu występowania przemocy, w tym:	129	108	158	196	70
liczba rodzin, w których powtórnie założono oraz kontynuowano działania w ramach Procedury	66	28	69	142	27
Liczba dzieci w rodzinach objętych Procedurą NK	11	89	133	167	96
Liczba NK, które wpłynęły w skali całego roku, w tym:	83	94	89	54	45
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach	5	5	5	5	5
Komenda Powiatowa Policji w Bartoszycach	74	87	84	45	35
placówka oświatowa z terenu miasta Bartoszyce	1	1	0	1	1
Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	3	1	0	2	4
służba zdrowia	0	0	0	1	0
Liczba posiedzeń grup roboczych w skali roku, w tym:	165	183	155	116	106
z osobami, co do których istniało podejrzenie, że doświadczyły przemocy	84	93	80	63	59
z osobami, co do których podejrzewano stosowanie przemocy	81	90	75	53	47
Liczba rodzin, w których zakończono procedurę, w tym:	73	55	62	57	66
z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	72	51	61	56	65
z powodu braku zasadności podejmowania działań	1	4	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego oraz MOPS

Specyfikę zjawiska przemocy w rodzinie potwierdzają statystyki MOPS w Bartoszycach, w świetle których, w latach 2017-2021, przemoc w rodzinie stanowiła powód wsparcia corocznie kilku rodzin. W 2017 roku wsparciem objęto **3 rodziny** borykające się z tym problemem (9 osób), w 2018 roku - **5 rodzin** (18 osób), w latach 2019-2020 - **2 rodziny** (6 osób), natomiast w 2021 roku - **1 rodzinę** (2 osoby). Problem ten może jednak w rzeczywistości dotyczyć większej liczby rodzin, jednak osoby korzystające z pomocy i wsparcia MOPS zdecydowanie częściej deklarują występowanie problemów związanych z bezrobociem, ubóstwem, niepełnosprawnością i chorobą, niż z trudnościami związanymi z przemocą i uzależnieniami.

2.11. Sytuacja osób w wieku 60+

Aktywność i integracja społeczna seniorów stanowią niezwykle ważny i wymagający obszar dla *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Bartoszyce*. Dzięki postępowi medycznemu żyjemy coraz dłużej, coraz dłużej chcemy być aktywni i korzystać z życia w pełni. Pomimo tego w starszych osobach często nie dostrzega się potencjału i korzyści płynących z tego tytułu dla społeczności lokalnej. Należy pamiętać, że to właśnie seniorzy dzięki swej wiedzy i życiowemu doświadczeniu mogą stanowić niezwykle cenne źródło nauki dla młodych pokoleń. Równie często projektując infrastrukturę rekreacyjną pomijają się potrzeby osób starszych, co negatywnie wpływa na ich samopoczucie, a co za tym idzie - na ich odbiór przez resztę społeczeństwa. Należy kreować zupełnie nowy wizerunek osoby starszej - jako osoby aktywnej, sprawnej i będącej pełnoprawnym obywatelem miasta. Podmioty realizujące politykę społeczną są zobligowane do respektowania potrzeb osób starszych, realizacji działań w zakresie ich integracji społecznej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, utrzymywania właściwego poziomu świadczeń socjalnych oraz zapewnienia dostępu do usług społecznych. Ponadto ważne jest dążenie do uniknięcia sytuacji wewnętrznych konfliktów, jaka może mieć miejsce pomiędzy interesami poszczególnych pokoleń. Najbardziej skuteczną realizacją celów polityki społecznej wymaga zaaadresowania do osób starszych oferty usług, przy zwróceniu szczególnej uwagi na ich potrzeby, a zarazem powiązaniu ich z wymaganiami innych grup społecznych.

Na terenie miasta Bartoszyce od lat zauważa się stały wzrost liczby osób w wieku emerytalnym. W 2017 roku liczba osób w wieku poprodukcyjnym wynosiła **5.268**, zaś w 2021 roku były to już **5.732 osoby**. Ogólna liczebność populacji w wieku 60-69 lat w 2017 roku wynosiła **3.571 osób**, a w 2021 roku - **3.538**. Z kolei w przedziale wiekowym 70 lat i więcej odnotowano wzrost liczby mieszkańców z poziomu **2.501 osób** w 2017 roku do **3.001** - w 2021 roku. Jednoznacznie wskazuje to na znaczny wzrost populacji seniorów na przestrzeni 5 lat.

Z upływem lat przybywa osób starszych (głównie samotnych), dysponujących dużą ilością wolnego czasu, chcących go spożytkować w sposób aktywny i kreatywny. Z tego też względu należy okazywać zainteresowanie i wsparcie tej konkretnej grupie społecznej. W Bartoszycach bardzo aktywnie funkcjonują senioralne organizacje pozarządowe i grupy samopomocowe zrzeszające zarówno mieszkańców miasta, jak i powiatu. Podmioty te realizują również szeroką współpracę z lokalnymi instytucjami m.in. sportu, kultury, pomocy społecznej, a także współpracę ponadlokalną. Należy również podkreślić, że bartoszyccy seniorzy, nie ograniczają swojego członkostwa tylko do jednej organizacji lub grupy, co może świadczyć o ich ogromnej potrzebie m.in. organizacji czasu, przynależności, integracji ze środowiskiem lokalnym, w tym z własną grupą rówieśniczą.

W Bartoszycach działa samorządowa placówka wsparcia dziennego, która swoją ofertę kieruje bezpośrednio do osób starszych. Jest nią, wspomniany wcześniej, **Dzienny Dom „Senior+”**, który funkcjonuje jako wyodrębniona komórka organizacyjna Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach. Placówka zapewnia wsparcie w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osobom powyżej 60 r. ż., przez co najmniej 8 godzin dziennie, 5 razy w tygodniu. Uczestnicy mogą skorzystać m.in. z zajęć: utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej, „stolikowych”/rękodzielniczych, muzycznych, edukacyjnych, integracyjnych, tematycznych i rekreacyjnych, a także z zajęć z zakresu aktywności i integracji społecznej. Z usług Domu skorzystać mogą również, nie posiadający skierowania do placówki, mieszkańcy miasta w wieku powyżej 60 roku życia, w wymiarze nie przekraczającym 2 godzin dziennie. W 2021 roku z różnych form zajęć skorzystało łącznie **138 osób**, w tym **23 osoby** posiadające skierowania oraz **115 osób** w wymiarze do 2 godzin. Z kolei w 2017 roku było to **67 osób**, w tym 27 ze skierowaniami i 40 w wymiarze do 2 godzin. Ponadto, przy Placówce działa aktywnie grupa samopomocowa Klub Seniora, w ramach której raz w tygodniu (czwartek) odbywają się spotkania osób

starszych. Jej członkowie są osobami w wieku od 60 do 95 lat. W 2017 roku Klub liczył **167 członków**, zaś w 2021 roku - **149**. Na przestrzeni każdego roku kalendarzowego, przy wsparciu merytorycznym kadry MOPS, seniorzy organizują szereg spotkań edukacyjnych, integracyjnych (w tym o charakterze międzypokoleniowym), rekreacyjnych. Zapraszani są różnego rodzaju prelegenci, m.in. z Komendy Powiatowej Policji, Straży Miejskiej, Rzecznik Praw Konsumenta, lokalni artyści, itp.

Ze środowiskiem senioralnym współpracują również inne instytucje i jednostki organizacyjne Gminy Miejskiej Bartoszyce. Należą do nich:

1. **Bartoszycki Dom Kultury** - organizator nie tylko różnego rodzaju zajęć i warsztatów artystycznych, ale również imprez kulturalnych (często o charakterze międzypokoleniowym), w tym: *Kaziuki Wilniuki, Koncert Złotej Jesieni*, itp.;
2. **Bartoszycki Ośrodek Sportu i Rekreacji** - organizator zajęć sportowych i Senioriady Sportowej;
3. **Miejska Biblioteka Publiczna**, która nie tylko zaspokaja potrzeby czytelnicze mieszkańców miasta w wieku 60+, ale również organizuje spotkania, których uczestnikami są seniorzy: spotkania autorskie, *Klub Podróżnika, Dyskusyjny Klub Książki*, warsztaty komputerowe dla seniorów.

Wśród organizacji pozarządowych, najprężniej działających w obszarze/na rzecz osób starszych można wymienić, m.in.: Bartoszycki Uniwersytet Trzeciego Wieku (BUTW) oraz Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów. Do mieszkańców miasta w wieku 60+ swoją ofertę kierują również: Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Przyjaciół Opieki Paliatywnej w Bartoszycach, Polskie Stowarzyszenie Diabetyków w Bartoszycach, Polski Związek Niewidomych Koło w Bartoszycach, Stowarzyszenie Amazonek, Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych, Związek Nauczycielstwa Polskiego Zarząd Oddziału Bartoszyce, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej Bartoszyce i Okolic. Zakres działalności tych podmiotów został opisany w obszarze 2.17 Strategii.

Miasto Bartoszyce jest największym miastem powiatu bartoszyckiego. W 2021 roku jego mieszkańcy stanowili 41 % ludności zamieszkałej w powiecie (w tym osoby w wieku poprodukcyjnym z terenu Bartoszyce - 52,38 % ogółu populacji powiatu w tej kategorii wiekowej). Jednak w Gminie Miejskiej Bartoszyce od wielu lat zauważalna jest znaczna zmiana sytuacji demograficznej. Zmniejszająca się liczba mieszkańców, a także zmieniająca się populacja w poszczególnych grupach ekonomicznych przedkłada się na wartości wskaźników obciążenia demograficznego. W 2017 roku współczynnik ten wynosił **25,6**, zaś w roku 2021 już **33,2**. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wynosiła w 2017 roku **132,2**, zaś w 2021 roku - **152,4**. W przypadku liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, kształtowała się ona w 2017 roku na poziomie **36,2**, zaś w 2021 roku na poziomie **43,7**.

Tabela 22: Wsparcie udzielone na rzecz osób starszych (60+) w ramach pomocy społecznej, w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Zasiłki okresowe	58	35	44	40	40
Zasiłki stałe	79	65	75	72	65
Zasiłki celowe m.in. na zakup żywności, leków, opatu	42	21	67	56	49
Świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności w ramach Programu <i>Posiłek w szkole i w domu</i>	-	-	51	41	77
Pobyty w placówkach całodobowych - domach pomocy społecznej (stan na dzień 31 grudnia)	38	31	29	26	32
Usługi opiekuńcze	94	103	154	123	117
Teleopieka	-	20	28	30	22
Schronienie	9	16	15	13	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Bartoszyce.

Osoby starsze, które w ramach własnych możliwości i uprawnień nie są w stanie zaspokoić swoich potrzeb, korzystają w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Bartoszycach z całego katalogu świadczeń określonych *ustawą o pomocy społecznej*. W zależności od sytuacji i potrzeb, seniorom przyznawana jest pomoc zarówno w formach pieniężnych, rzeczowych, jak i w postaci usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania oraz praca socjalna. Według statystyk MOPS, w roku 2017 ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało łącznie **279 osób** w wieku 60 i więcej, zaś w 2021 roku było to **221 osób**.

2.12. Edukacja

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym oraz ustawy o systemie oświaty do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorczych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Realizując zadania ustawowe miasto Bartoszyce prowadzi sieć publicznych przedszkoli, szkół podstawowych, a także sieć oddziałów przedszkolnych „zerowych” przy szkołach podstawowych. W roku szkolnym 2020/2021 Gmina Miejska Bartoszyce była organem prowadzącym dla:

- **4 przedszkoli publicznych:**
 - Przedszkole Publiczne nr 2 w Bartoszycach;
 - Integracyjne Przedszkole Publiczne nr 4 w Bartoszycach;
 - Przedszkole Publiczne nr 6 w Bartoszycach;
 - Przedszkole Publiczne nr 9 w Bartoszycach;
- **5 szkół podstawowych:**
 - Szkoła Podstawowa nr 1 im. Romualda Traugutta w Bartoszycach;
 - Szkoła Podstawowa nr 3 im. Tadeusza Kościuszki w Bartoszycach;
 - Szkoła Podstawowa nr 4 im. I Pułku Artylerii Lekkiej w Bartoszycach, która razem z Przedszkolem Publicznym nr 6 tworzy Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 w Bartoszycach;
 - Szkoła Podstawowa nr 7 im. Józefa Wybickiego w Bartoszycach;
 - Szkoła Podstawowa nr 8 im. Łesi Ukrainki z Ukraińskim Językiem Nauczania w Bartoszycach.

W 2020 roku Gmina Miejska Bartoszyce podpisała porozumienie z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na utworzenie i prowadzenie **szkoły muzycznej I stopnia**. Nowa placówka rozpoczęła działalność z dniem 1 września 2022 roku. W roku szkolnym 2022/2023 naukę podjęło 52 uczniów.

Na terenie miasta Bartoszyce funkcjonują również szkoły ponadpodstawowe, dla których organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Bartoszycach. Należą do nich:

1. Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Bartoszycach;
2. Zespół Szkół Ponadpodstawowych Nr 1 im. Kresowiaków w Bartoszycach;
3. Zespół Szkół Ponadpodstawowych Nr 2 im. Elizy Orzeszkowej w Bartoszycach;
4. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Kawalerów Maltańskich w Bartoszycach.

Uzupełnieniem oferty edukacyjnej są placówki niepubliczne. W roku 2021 funkcjonowały:

1. Przedszkole Niepubliczne „Stokrotka”;
2. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu, Filia w Bartoszycach, która posiada uprawnienia do prowadzenia kształcenia na kierunku pedagogika oraz bezpieczeństwo publiczne na poziomie studiów I stopnia (licencjat);

3. Policealne Studium Zawodowe w Bartoszycach, ul. 11 Listopada 10 - niepubliczna szkoła dla dorosłych i młodzieży, prowadzona przez Warmińsko-Mazurski Zakład Doskonalenia Zawodowego. Szkoła ma uprawnienia szkoły publicznej, umożliwia zdobycie wykształcenia ogólnego i zawodowego. Nauka odbywa się w systemie zaocznym;
4. Niepubliczne Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych w Bartoszycach, ul. 11 Listopada 10 - niepubliczna szkoła dla dorosłych, prowadzona przez Warmińsko-Mazurski Zakład Doskonalenia Zawodowego. Szkoła ma uprawnienia szkoły publicznej, umożliwia zdobycie wykształcenia ogólnego i zawodowego. Nauka odbywa się w systemie zaocznym.

Według danych Zespołu Administracyjnego Oświaty (ZAO) w Bartoszycach (System Informacji Oświaty) na dzień 30.09.2021 roku w szkołach podstawowych uczyło się **1.883 uczniów**, do przedszkoli publicznych uczęszczało **561 dzieci** (na 581 dostępnych miejsc), zaś z usług przedszkola niepublicznego korzystało **152 dzieci**. W szkołach funkcjonowały **4 oddziały przedszkole**, do których uczęszczało **76 dzieci**. 30 września 2020 roku obowiązek szkolny i edukacyjny w szkołach podstawowych realizowało **1.902 uczniów**, do przedszkoli publicznych uczęszczało **527 dzieci**, a z usług przedszkola niepublicznego korzystało **150 dzieci**. Z kolei w 2019 roku obowiązek edukacyjny realizowało **2.061 uczniów** w szkołach podstawowych, do przedszkoli publicznych uczęszczało **520 dzieci**, zaś z usług przedszkola niepublicznego korzystało **149 dzieci**. Łącznie **2.153 uczniów** uczyło się w bartoszyckich szkołach podstawowych w roku 2018, do przedszkoli publicznych uczęszczało **535 dzieci**, a z usług przedszkola niepublicznego korzystało **148 dzieci**. W 2017 roku do szkół podstawowych uczęszczało **1.674 uczniów**, zaś do przedszkoli - **686 dzieci**, w tym **536** - do przedszkoli publicznych i **150** - do niepublicznego.

Zgodnie z przepisami oświatowymi, Samorząd ma obowiązek zapewnienia opieki przedszkolnej wszystkim chętnym dzieciom w wieku 3-6 lat. Podczas przeprowadzonej rekrutacji na rok szkolny 2021/2022, na **144 wolne miejsca** złożono **197 wniosków**. Z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc zakwalifikowano do przedszkoli tylko dzieci trzyletnie. Zabrakło miejsca dla 13 dzieci trzyletnich oraz wszystkich zgłoszonych dzieci czteroletnich - 29 dzieci, pięcioletnich - 10 dzieci oraz sześcioletnich - 1 dziecko. Pozostało 5 wolnych miejsc w Przedszkolu Publicznym nr 6 ze względu na niewskazanie przedszkola przez rodziców na liście preferowanych.

„Maluch plus” to, realizowany przez ZAO, Program Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, wspierający tworzenie nowych oraz dofinansowanie już istniejących miejsc opieki dla najmłodszych dzieci do 3 roku życia. Jego głównym celem jest wsparcie rodziców w powrocie do pracy po urlopach związanych z opieką nad niemowlętami. W 2017 roku funkcjonowały **2 placówki**, z usług których korzystało **77 dzieci** w wieku do 3 lat. Opiekę nad nimi sprawowało **8 dziennych opiekunek**. W latach 2018-2020 **12 dziennych opiekunów** sprawowało opiekę nad **60 dziećmi**. W 2021 roku na terenie miasta funkcjonowały **4 punkty opieki nad dziećmi do lat 3**, z usług których korzystało łącznie **80 dzieci**. Opieka była sprawowana przez **16 dziennych opiekunek**.

Zespół Administracyjny Oświaty w Bartoszycach zajmuje się różnorodnymi działaniami w obszarze oświaty, w tym m.in. udzielaniem pomocy materialnej o charakterze socjalnym oraz realizacją projektów tematycznych. Głównym kryterium przyznania stypendium jest trudna sytuacja materialna rodziny oraz występujące w niej problemy, tj. bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność. W 2017 roku pomocą w formie stypendium objęto łącznie: w okresie od stycznia do czerwca - **447 uczniów**, zaś w okresie od września do grudnia - **376 uczniów**. Łączna kwota wypłaconych świadczeń wyniosła **992.781,98 zł**. W roku kalendarzowym 2018, w okresie od stycznia do czerwca udzielono wsparcia finansowego **397 uczniom**, zaś okresie od września do grudnia 2018 roku - **315**, a łączna kwota wypłaconych świadczeń wyniosła **867.619,74 zł**. Pomoc materialna

o charakterze socjalnym w formie stypendium w okresie od stycznia do czerwca 2019 roku została udzielona **324 uczniom**, zaś od września do grudnia 2019 roku - **277** na łączną kwotę **727.656,84 zł**. W 2020 roku wypłacono świadczenia stypendialne na kwotę **601.580.51 zł**, w tym w okresie od stycznia do czerwca **286 uczniom**, zaś od września do grudnia - **211**. W 2021 roku z pomocy (na łączną kwotę **482.446,02 zł**) skorzystało w okresie styczeń-czerwiec **218 uczniów**, zaś w okresie wrzesień-grudzień - **185 uczniów**.

Na terenie miasta Bartoszyce działa Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Bartoszycach, w strukturze którego funkcjonuje: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna. Organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Bartoszycach. Do zadań Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej należy w szczególności: diagnozowanie i opiniowanie w sprawach dzieci i młodzieży, orzekanie o kształceniu specjalnym oraz nauczaniu indywidualnym i wczesnym wspomaganie rozwoju, udzielanie bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej i logopedycznej dzieciom i młodzieży oraz rodzicom, realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych. W skali całego 2021 roku z wsparcia Poradni skorzystało łącznie **2.353 osób**. Udzielono następujących porad: rodzinnych - **1.018**, psychologicznych - **581**, pedagogicznych - **570**, logopedycznych - **184**.

Specjaliści Poradni wydali także **57 opinii** o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju, **52 informacje** o potrzebach dziecka w zakresie edukacji i rozwoju, **140 orzeczeń**, w tym o potrzebie kształcenia specjalnego lub o potrzebie objęcia ucznia indywidualnym nauczaniem oraz **195 innych opinii**, m.in. w zakresie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, dostosowania wymagań do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia, specyficznych trudności w uczeniu się lub objęcia ucznia zindywidualizowaną ścieżką kształcenia.

Ponadto Poradnia realizowała także usługi wspierające w postaci *terapii rodzinnej*, w której udział wzięło **7 rodzin** (21 osób). Prowadzona była również **1 grupa wsparcia**, w ramach której **5 osób** skorzystało z bezpłatnych warsztatów, porad i konsultacji specjalistów.

Do szkół prowadzonych przez Gminę Miejską Bartoszyce uczęszczają uczniowie posiadający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego i opinie poradni Psychologiczno-Pedagogicznej. W związku z tym, w szkołach tworzone są takie warunki, które uwzględniają indywidualne potrzeby i możliwości dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Są to uczniowie z orzeczeniami, ale też i tacy, którzy mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, wynikających ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, dysleksja, dysortografia, dyskalkulia), zdrowotnego (dzieci przewlekle chore) oraz ograniczeń środowiskowych (dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo). Takie postrzeganie specjalnych potrzeb ma na celu wyrównanie szans edukacyjnych wszystkich uczniów. Oprócz stworzenia prawidłowych warunków edukacyjnych, istotną rolę odgrywa także odpowiednie przygotowanie warunków zewnętrznych. Wszystkie te aspekty są uwzględniane w działaniach placówek oświatowych miasta Bartoszyce.

Podstawą podejmowania decyzji o dalszych działaniach wspomagających edukację dziecka z określonym rodzajem niepełnosprawności, czy trudności jest kompleksowa diagnoza i analiza jego potrzeb. Szkoły zapewniają tym uczniom pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Przede wszystkim realizowane są dodatkowe zajęcia: dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, czy zajęcia rewalidacyjne.

2.13. Kultura

Dostęp do instytucji kultury ma istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania sfery społecznej każdej jednostki samorządu terytorialnego. Wydarzenia kulturalne integrują mieszkańców, kształtują więzi społeczne i budują pozytywny wizerunek miejsca, a także sprzyjają aktywnemu włączeniu społecznemu. Życie kulturalne miasta Bartoszyce jest również uwarunkowane wielokulturowością i wieloetnicznością. Kultura i tradycje miasta powstałe w wyniku wymieszania przekazywanych z pokolenia na pokolenie zasad i obyczajów różnych grup mieszkańców, nadają mu wyjątkowy charakter. Podmiotami kształtującymi życie kulturalne na terenie miasta Bartoszyce są m.in.: Bartoszycki Dom Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna, a także Młodzieżowy Dom Kultury oraz Biblioteka Pedagogiczna działająca przy Powiatowym Centrum Rozwoju Edukacji (organem prowadzącym dwóch ostatnich instytucji jest powiat bartoszycki).

Bartoszycki Dom Kultury (BDK) jest głównym organizatorem życia kulturalnego na terenie miasta. Placówka prowadzi różnorodne imprezy kulturalne, zajęcia oraz warsztaty edukacyjne dla mieszkańców (zajęcia teatralne, taneczne, baletowe, zajęcia plastyczne, nauka gry na instrumentach, zajęcia wokalne, zajęcia animacyjne, ceramiczne, warsztaty rękodzielnicze). BDK jest również organizatorem ferii zimowych i zajęć wakacyjnych dla dzieci. Często do projektów kulturalnych organizowanych w Bartoszycach zapraszane są zagraniczne miasta partnerskie, m.in. Nienburg i Emmaboda. Prezentacje kultury, historii i tradycji mieszkańców Bartoszyce oraz mieszkańców miast partnerskich zachęcają mniejszości kulturowe do zachowania i pielęgnowania swojej tożsamości etnicznej, łamania stereotypów „inności” wynikających z pochodzenia.

Do wydarzeń, które na trwałe wpisały się do kalendarza kulturalnego Bartoszyce należą: *Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy*, *Orszak Trzech Króli*, *Kaziuki Wilniuki*, *Bartoszyckie Lato Artystyczne* oraz *Koncert kołęd*.

Tabela 23: Wydarzenia i imprezy o charakterze kulturalnym w latach 2017-2021 organizowane na terenie miasta Bartoszyce

Wyszczególnienie	2017		2018		2019		2020		2021	
	Liczba imprez	Liczba uczestników	Liczba imprez	Liczba uczestników	Liczba imprez	Liczba uczestników	Liczba imprez	Liczba uczestników	Liczba imprez	Liczba uczestników
Imprezy ogółem, w tym:	274	72 056	169	18 700	245	15 120	61	35 592	106	25 061
seanse filmowe	38	4 015	32	2 600	177	3 200	23	2 173	45	824
wystawy	18	2 660	10	300	3	300	1	20	1	100
festiwale i przeglądy artystyczne	11	23 565	6	200	6	400	1	10	1	10
koncerty	112	26 730	35	15 000	29	10 000	25	28 930	38	14 918
prelekcje, spotkania i wykłady	10	1 040	13	200	4	500	0	0	1	40
imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne	15	4 550	0	0	0	0	0	0	1	50
konkursy	18	1 446	4	100	8	200	6	439	7	331
pokazy teatralne	24	6 150	13	200	16	400	5	3 020	5	8 424
konferencje	2	220	0	0	0	0	0	0	0	0
warsztaty	16	290	6	100	2	120	0	0	2	40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Bazy Danych Lokalnych GUS.

Bartoszycki Dom Kultury w 2017 roku zorganizował **274 imprezy**, w których udział wzięło łącznie **72.056 osób**. Na terenie miasta funkcjonowało **18 grup artystycznych**, liczących **256 osób** oraz **24 koła/kluby/sekcje**, w których udział wzięło **389 osób**. W 2021 roku zorganizowano łącznie **106 imprez**, w których uczestniczyło **25.061 osób**. Działało **12 grup artystycznych**, których uczestnikami

było **201 osób**. Najmniej wydarzeń zrealizowano w 2020 roku, zaledwie **61**, a udział w nich wzięło **34.592 osoby**. Sytuacja ta wynikała z rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 oraz wprowadzonych obostrzeń.

Wśród mieszkańców miasta największą popularnością cieszyły się koncerty - w **112 wydarzeniach** tego typu w 2017 roku udział wzięło ponad **26.730 osób**. Inną popularną imprezą kulturalną były seanse filmowe, festiwale i przeglądy artystyczne - w 2017 roku zorganizowano ich łącznie **11**, z udziałem **23.565 osób**.

Miejska Biblioteka Publiczna w Bartoszycach (MBP) to gminna instytucja działająca w czterech różnych budynkach na terenie miasta Bartoszyce, w tym: Miejska Biblioteka Publiczna w Bartoszycach - Biblioteka Główna (Wypożyczalnia dla Dorosłych, Czytelnia dla Dorosłych, Mediateka - zbiory specjalne dla dzieci, młodzieży i dorosłych); Oddział dla Dzieci i Młodzieży MBP (Wypożyczalnia i Czytelnia - księgozbiór dla dzieci i młodzieży); Filia nr 1 (Wypożyczalnia i Czytelnia - księgozbiór mieszany) oraz Filia nr 2 (Wypożyczalnia i Czytelnia - księgozbiór mieszany). W sieci bibliotecznej działały również 2 punkty biblioteczne zlokalizowane na terenie Bartoszy: w Środowiskowym Domu Samopomocy oraz w Domu Pomocy Społecznej.

Według danych GUS, statystyki czytelnictwa na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021 kształtowały się na różnych poziomach. Największą liczbę czytelników odnotowano w 2017 roku - **3.617 osób**, zaś w roku 2021 było to **2.278**. W analizowanym okresie dwukrotnie spadła liczba czytelników do roku poprzedniego, tj. w 2018 roku (w stosunku do roku 2017 - spadek o 463 osoby) oraz w 2020 roku (w stosunku do roku 2019 - spadek o 550 osób). Nieznaczny wzrost czytelników odnotowano w 2019 roku - o 89 osób. Odnotowano również spadek wypożyczenia księgozbiorów - z **70.649 woluminów** w 2017 roku do **53.569** - w roku 2021.

Tabela 24: Czytelnictwo na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Księgozbiór	96 434	95 478	96 354	97 359	72 688
Liczba czytelników w ciągu roku	3 617	3 154	3 243	2 693	2 278
Wypożyczanie księgozbioru na zewnątrz	70 649	62 032	64 437	58 772	53 569

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Bazy Danych Lokalnych GUS

Według danych MBP najliczniejszą grupę osób wypożyczających stanowiły osoby uczące się (około 45% w skali roku), zaś osoby pracujące - około 28%. Z kolei osoby powyżej 60 roku życia stanowiły około 27% wszystkich aktywnie wypożyczających.

W Bibliotece organizowany jest również szereg wydarzeń, tj.: spotkania autorskie, wystawy (malarstwo, rysunek, fotografia, minerały), imprezy okolicznościowe, spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki i Młodzieżowego Dyskusyjnego Klubu Książki, prelekcje i wykłady, wernisaże prac plastycznych i fotograficznych oraz lekcje biblioteczne.

2.14. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo jest jednym z istotnych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców, umożliwiającym sprawne funkcjonowanie społeczeństwa. O poczuciu bezpieczeństwa lokalnej społeczności mogą świadczyć statystyki stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie powiatu bartoszyckiego (w tym miasta Bartoszyce) Komendy Powiatowej Policji w Bartoszycach, jak również Straży Miejskiej. Mieszkańcy miasta także mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo, m.in. poprzez wykazywanie właściwych postaw obywatelskich i reagowanie w sytuacjach,

gdy zagrożone jest zdrowie i życie innych, np. w sytuacjach występowania przemocy, krzywdzenia dzieci, czy osób niesamodzielnych.

Komenda Powiatowa Policji w Bartoszycach (KPP) dba o bezpieczeństwo i porządek zarówno na terenie miasta Bartoszyce, jak i całego powiatu bartoszyckiego. Policjanci oprócz reagowania na aktualne potrzeby mieszkańców, realizacji zadań sugerowanych przez władze samorządowe, podczas służby wykonywali zadania wynikające z bieżących analiz stanu zagrożenia przestępczością oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. W 2021 roku w Bartoszycach stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) **396 przestępstw**. Oznacza to, że na każdych 1.000 mieszkańców odnotowano **17,46 przestępstw**. Jest to wartość nieznacznie mniejsza od wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Bartoszycach wynosi **76,30%** i jest nieznacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa oraz większy od wskaźnika dla całej Polski.

Tabela 25: Wybrane kategorie przestępstw na terenie powiatu bartoszyckiego w latach 2017-2021

	Kategoria	2017	2018	2019	2020	2021
Przestępstwa wszczęte	Kryminalne	679	1 101	830	768	681
	Przestępstwa rozbójnicze	15	5	9	5	2
	Bójki i pobicia	14	10	9	7	5
	Kradzieże z włamaniem	48	66	37	48	36
	Kradzieże cudzej rzeczy	102	82	68	64	82
	Kradzieże samochodów	5	8	2	1	3
	Uszczerbek na zdrowiu	31	332	40	19	16
	Uszkodzenie mienia	44	55	63	55	48
	Zabójstwa	1	1	-	1	1
	Zgwałcenia	5	9	1	6	2
Przestępstwa stwierdzone	Kryminalne	553	702	627	561	594
	Przestępstwa rozbójnicze	15	8	8	4	4
	Bójki i pobicia	6	4	1	5	5
	Kradzieże z włamaniem	57	73	44	43	39
	Kradzieże cudzej rzeczy	87	79	60	51	93
	Kradzieże samochodów	3	8	2	1	4
	Uszczerbek na zdrowiu	41	34	32	22	18
	Uszkodzenie mienia	38	45	43	38	51
	Zabójstwa	1	2	-	1	1
	Zgwałcenia	0	2	1	1	1
Przestępstwa wykryte	Kryminalne	362	29	484	415	455
	Przestępstwa rozbójnicze	8	7	7	4	4
	Bójki i pobicia	3	3	1	3	4
	Kradzieże z włamaniem	18	46	19	10	12
	Kradzieże cudzej rzeczy	31	35	26	18	60
	Kradzieże samochodów	1	0	1	0	3
	Uszczerbek na zdrowiu	34	28	29	21	17
	Uszkodzenie mienia	13	12	11	12	35
	Zabójstwa	1	2	-	1	1
	Zgwałcenia	0	2	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP.

W przeliczeniu na 1.000 mieszkańców Bartoszyce stwierdzono najwięcej przestępstw o charakterze kryminalnym - **10,57 (wykrywalność 76%)** oraz przeciwko mieniu - **7,10 (wykrywalność 72%)**. W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze gospodarczym - **4,67 (65%)**, drogowe - **1,44 (100%)** oraz przeciwko życiu i zdrowiu - **0,43 (91%)**.

KPP realizuje również szereg działań i akcji mających na celu poprawę bezpieczeństwa na drogach np. w trakcie ferii zimowych i letnich oraz spotkań profilaktyczno-edukacyjnych (m.in. *Bezpieczny senior*).

Straż Miejska na terenie miasta Bartoszyce realizowała zadania w ramach ustawy o strażach miejsko-gminnych. W ramach swoich obowiązków, w 2021 roku ujawniła łącznie **1.267 wykroczeń porządkowo-drogowych**, z czego:

- zastosowano **1.036** pouczeń wobec sprawców popełnionych wykroczeń - zgodnie z art. 41 *Kodeksu Wykroczeń*;
- **223 osoby** ukarano mandatem karnym za popełnione wykroczenia;
- skierowano **8 wniosków** do Sądu Rejonowego w Bartoszycach o ukaranie osób, które popełniły wykroczenia i odmówiły przyjęcia mandatu karnego;
- wykonano **232 interwencje** dotyczące zakłócania porządku w miejscach publicznych, a także zagrożenia życia osób na terenie miasta, które były zgłaszane Straży Miejskiej przez operatorów monitoringu miejskiego, mieszkańców oraz stwierdzonych samodzielnie przez strażników;
- doprowadzono **8 osób** będących pod wpływem alkoholu do miejsca zamieszkania lub KPP w Bartoszycach.

Tabela 26: Działania Straży Miejskiej na terenie miasta Bartoszyce w latach 2018-2021

Kategoria	2018	2019	2020	2021
Liczba wszystkich wykroczeń porządkowo-drogowych, w tym:	1 516	1 408	1 115	1 267
Pouczenia względem popełnionych wykroczeń zgodnie z art. 41 <i>Kodeksu Wykroczeń</i>	366	1 246	940	1 036
Mandat karny za popełnione wykroczenia	134	132	169	223
Wnioski skierowane do Sądu Rejonowego w Bartoszycach o ukaranie osób, które popełniły wykroczenia i odmówiły przyjęcia mandatu karnego	16	30	6	8
Podejmowane interwencje dotyczące zakłócania porządku w miejscach publicznych, a także zagrożenia życia osób na terenie miasta	626	710	232	232
Doprowadzenie osób będących pod wpływem alkoholu do miejsca zamieszkania lub KPP w Bartoszycach	19	9	8	8
Zatrzymania za zachowania stwarzające zagrożenie dla osób trzecich	6	2	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o stanie gminy.

Na terenie miasta funkcjonuje również **Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej (KPPSP)** w Bartoszycach, do podstawowych zadań której należy m.in.: rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń, organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń, wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze, nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych. Działania KPPSP na terenie powiatu bartoszyckiego są wspierane przez 10 jednostek ochotniczej straży pożarnej (OSP) oraz jednostkę Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej, które są włączone do Krajowego Systemu

Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG). Ponadto w powiecie funkcjonuje 14 jednostek OSP niewłączonych do KSRG.

Z wymienionego wyżej katalogu jednostek powiatowych, na terenie miasta Bartoszyce funkcjonują 2 jednostki włączone do KSRG, tj.: Jednostka Ratowniczo- Gaśnicza Państwowej Straży Pożarnej w Bartoszczach i Jednostka Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej oraz 1 OSP z miasta Bartoszyce - spoza KSRG.

2.15. Bezdomność

Ustawa o pomocy społecznej definiuje osobę bezdomną jako osobę, która nie zamieszkuje w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i nie jest zameldowana na pobyt stały. Jedną z najczęstszych przyczyn bezdomności jest nadużywanie alkoholu prowadzące do zerwania więzi rodzinnych. Długotrwałe pozostawanie tych osób w warunkach destabilizacji, skomplikowanej sytuacji życiowej, w utrzymującym się stresie, uzależnieniach, sprawia, że zmienia się ich osobowość. Tracą ambicję, godność i motywację do zmian.

Pomoc osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością na terenie miasta Bartoszyce świadczy MOPS w Bartoszczach we współpracy z innymi służbami: Policją, Strażą Miejską oraz Szpitalem Powiatowym. Działania na rzecz osób bezdomnych organizowane były również przez Zarząd Rejonowy Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, w ramach zawartej z Gminą Miejską Bartoszyce umowy na realizację zadania publicznego *Zapewnienie tymczasowego schronienia poprzez prowadzenie Schroniska dla Osób Bezdomnych oraz realizację usług kąpielowych i indywidualnej dezynsekcji*.

Funkcjonujące na terenie miasta Schronisko posiada 45 miejsc i jest dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W budynku rozlokowanych jest 5 sypialni, w tym trzy męskie, jedna damska oraz, wyposażony i dostosowany do potrzeb kobiet z dziećmi (w tym doświadczających przemocy domowej), interwencyjny pokój z zapleczem sanitarnym. Ze schronienia w Placówce korzystają zarówno osoby bezdomne z terenu miasta, jak i z całego powiatu bartoszyckiego.

Tabela 27: Realizacja usługi schronienia na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba osób, które skorzystały ze schronienia, w tym:	52	56	56	46	50
mężczyźni	45	50	50	40	48
kobiety	6	6	6	6	2
dzieci	1	-	-	-	-
osoby z terenu miasta Bartoszyce	28	29	35	30	31
Liczba wykorzystanych miejsc noclegowych, w tym:	1 943	9 830	6 968	5 574	5 922
przez osoby z terenu miasta Bartoszyce	1 943	1 547	4 375	3 493	3 744

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS.

Analizując powyższe dane jednoznacznie widać, że problem bezdomności dotyczy głównie mężczyzn (ponad 80% wszystkich osób bezdomnych), rzadziej kobiety. Sporadycznie występują sytuacje, gdy bezdomnością dotknięte są również dzieci, jednakże wiąże się to również często z sytuacją konieczności udzielenia schronienia matce i jej dzieciom w sytuacji występowania zjawiska przemocy rodzinnej i ochroną przed sprawcą. W tej kwestii, od 30 listopada 2020 roku, prawo stoi po stronie osób doświadczających przemocy. To sprawca jest usuwany z mieszkania na co najmniej 14 dni, tym samym jest on izolowany od osób, wobec których stosował przemoc.

W ramach monitorowania sytuacji osób bezdomnych w zimie oraz w miesiącach letnich, pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej wspólnie ze Strażą Miejską w **2021** roku aż **30 razy** patrolowali miejsca pobytu tych osób, w 2020 roku - **32 razy**, zaś w 2019 roku - **36 razy**.

Pomoc na rzecz osób bezdomnych, to również udzielanie wsparcia w formie świadczeń pieniężnych i pomocy rzeczowej. Osoby bezdomne, poza pracą socjalną, korzystają z pomocy finansowej w formie zasiłków stałych, okresowych i celowych, posiłków, odzieży, obuwia, itp.

Zasoby gminy i warunki mieszkaniowe ludności w znacznym stopniu wpływają na jakość życia społecznego. Budynki mieszkalne znajdujące się na terenie miasta Bartoszyce pozostają w dyspozycji gminy, spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych, osób fizycznych.

Według danych GUS, na terenie miasta Bartoszyce w 2017 roku było łącznie **1.868** budynków mieszkalnych, zaś w roku 2021 - **1.895**. Z kolei liczba mieszkań wynosiła w 2017 roku - **9.094**, w roku 2018 - **9.160**, w roku 2019 - **9.180**, w roku 2020 - **9.214**. Mieszkania w większości były wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne, tj.: wodociąg (w 2017 roku wyposażonych **9.087** mieszkań, zaś w 2020 roku - **9.207**), ustęp spółkowany (w roku 2017 wyposażonych **9.037** lokali, zaś w roku 2020 - **9.157**), łazienkę (w roku 2017 wyposażonych **8.891** mieszkań, zaś w roku 2020 - **9.011**), centralne ogrzewanie (w roku 2017 wyposażonych **8.265** mieszkań, zaś w roku 2020 - **8.394**) oraz gaz sieciowy (w roku 2017 wyposażonych **8.296** lokali, zaś w roku 2020 - **8.070**). Niestety w *Bazie Danych Lokalnych GUS* nie zawarto danych za rok 2021, w związku z czym trudno jest ocenić wyposażenie lokali mieszkaniowych w instalacje w tym czasie. Najbardziej niepokoi jednak fakt, że w analizowanym okresie nie wszystkie mieszkania posiadały ustęp spółkowany oraz łazienkę. Być może budynki mieszkalne, w których mieściły się takie mieszkania, posiadały łazienki wspólne dla lokatorów.

Miasto Bartoszyce posiadało w swoich zasobach również mieszkania komunalne i socjalne, które były przyznawane osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialno-bytowej, jak również osobom niepełnosprawnym i starszym. Wszystkie przypadki postępowań eksmisyjnych i eksmisji z lokali mieszkalnych z zasobów gminy spowodowane były zaległościami w opłatach.

Tabela 28: Infrastruktura komunalna na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba mieszkań komunalnych w zasobach gminy, w tym:	650	623	624	604	580
liczba mieszkań socjalnych (lokali)	98	96	91	87	60
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy	46	48	47	47	33
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	45	52	45	33	31
Liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	2	6	4	2	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS (Ocena zasobów pomocy społecznej)

W sytuacjach gdy osobom samotnym lub rodzinom pogorszy się sytuacja finansowa, albo ze względu na swoje niskie dochody nie są w stanie ponieść wydatków za lokal, mogą one skorzystać z pomocy w formie dodatku mieszkaniowego. W roku 2017 MOPS - realizator świadczenia - wypłacił łącznie **5.168 dodatków**, zaś w roku 2021 - **3.541**.

Tabela 29: Specyfika realizacji dodatków mieszkaniowych na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba ogólna wypłaconych dodatków, w tym wg zarządcy:	5 168	4 611	4 299	3 741	3 541
gminny	1 982	1 663	1 528	1 315	1 243
spółdzielczy	1 871	1 626	1 463	1 330	1 249
prywatny w budynkach objętych wspólnotą mieszkaniową	1 163	1 164	1 146	988	887
prywatnych (bez wspólnoty mieszkaniowej)	24	17	12	14	30
towarzystwa budownictwa społecznego	115	112	111	60	63
inne podmioty	13	29	39	34	21
Liczba gospodarstw domowych, którym przyznano dodatek mieszkaniowy, w tym:	599	538	507	443	426
jednoosobowe	179	177	169	165	163
dwuosobowe	146	118	102	92	90
trzyosobowe	117	107	97	73	71
czteruosobowe	98	80	87	76	65
pięćosobowe	45	41	40	26	26
sześcioosobowe i więcej	14	15	12	11	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS oraz Bazy Danych Lokalnych GUS.

2.16. Aktywność społeczna - zdolność podmiotów ekonomii społecznej do świadczenia usług społecznych

Aktywność społeczną mieszkańców miasta Bartoszyce można mierzyć m.in. poprzez ich zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych. Jak wynika z danych GUS, w 2017 roku w Bartoszycach swoje siedziby miało **5 fundacji** oraz **79 stowarzyszeń i organizacji społecznych**, zaś w roku 2021 było to **6 fundacji** oraz **73 stowarzyszenia i organizacje społeczne**. W 2017 roku zarejestrowano **1 fundację** oraz **3 stowarzyszenia i organizacje**, zaś w 2020 roku - **1 fundację**. W 2021 roku nie zarejestrowano żadnego nowego podmiotu. Według danych dotyczących wyrejestrowania, w 2018 roku wyrejestrowano **5 stowarzyszeń i organizacji społecznych**, zaś w 2021 roku - **1**. W okresie 2018-2021 nie wyrejestrowano żadnej fundacji.

Według informacji zawartych w *Programie współpracy Miasta Bartoszyce z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, samorząd Miasta Bartoszyce współpracuje z ponad **40 organizacjami pozarządowymi** w zakresie, m.in. wymiany informacji o formach działalności podmiotu i przekazywania ich mieszkańcom, współorganizowania wielu wydarzeń, przyznawania i rozliczania dotacji ze środków budżetu miasta, użyczania lokali, pobudzania do aktywności na rzecz społeczności lokalnej, edukowania, itp. Organizacje te działają w następujących obszarach:

SPORT

1. *Miejski Bartoszycki Klub Sportowy „Victoria”;*
2. *Uczniowski Klub Sportowy Szkołka Piłkarska „Legia-Bart”;*
3. *Uczniowski Klub Sportowy „Jedynka”;*

4. **Uczniowski Klub Sportowy „Przyjaźń”;**
5. **Uczniowski Klub Sportowy „Olimp”;**
6. **Miejski Ludowy Klub Sportowy „Siła”;**
7. **Bartoszycki Klub Kyokushin Karate;**
8. **Bartoszycki Klub Kolarski „Rant”;**
9. **Stowarzyszenie Miłośników Szczypiorniaka;**
10. **Bartoszyckie Stowarzyszenie Brydża Sportowego;**
11. **Bartoszycka Szkoła Taekwon-Do;**
12. **Stowarzyszenie Klub Motocyklowy „Wiraż”;**
13. **Zarząd Rejonowy Ligi Obrony Kraju w Bartoszycach;**
14. **Koło Polskiego Związku Wędkarskiego nr 90 w Bartoszycach;**
15. **Wędkarski Klub Sportowy „Ciernik” przy Kole Polskiego Związku Wędkarskiego nr 90 w Bartoszycach.**

Wymienione organizacje realizują szereg działań w zakresie m.in.: wspierania i upowszechniania działalności sportowej, ze szczególnym uwzględnieniem promocji zdrowia, popularyzacji sportu i poprawy kondycji fizycznej mieszkańców (w szczególności wśród dzieci i młodzieży), prowadzenia dodatkowych szkoleń, zajęć, obozów sportowych, podnoszenia kultury na drodze i bezpiecznej jazdy, pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób.

REKREACJA

1. **Polski Związek Działkowców Rodzinny Ogród Działkowy „Nad Łyną”;**
2. **Polski Związek Działkowców Rodzinny Ogród Działkowy im. E. Orzeszkowej;**
3. **Polski Związek Działkowców Rodzinny Ogród Działkowy „Dąbrowa”;**
4. **Polski Związek Działkowców Rodzinny Ogród Działkowy „Bartkowa Rola”.**

Powyższe organizacje realizują działania w zakresie m.in. zaspokajania potrzeb wypoczynku i rekreacji członków społeczności lokalnej, tworzenia warunków do integracji społecznej oraz propagowania zdrowego stylu życia na łonie natury.

KULTURA

1. **ZHP Chorągiew Warmińsko-Mazurska, Hufiec Bartoszyce** stwarza warunki do działania gromad i drużyn poprzez inicjowanie i wspieranie działalności programowej i metodycznej. Zajmuje się także pozyskiwaniem i kształceniem kadry instruktorskiej oraz wspieraniem jej w organizowaniu obozów, zimowisk oraz innych form wypoczynku dzieci i młodzieży. Ponadto Hufiec aktywnie włącza się różnego rodzaju działania realizowane na rzecz mieszkańców miasta, akcje charytatywne oraz organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży;
2. **Stowarzyszenie Sympatyków Młodzieżowego Domu Kultury w Bartoszycach „Pasja”**, ukierunkowuje swoją działalność na realizację zadań edukacyjnych, wychowawczych, kulturalnych, profilaktycznych, opiekuńczych, prozdrowotnych, sportowych i rekreacyjnych;
3. **Stowarzyszenie Bartoszyckie Środowisko Narodowo-Patriotyczne „Patria”** realizuje działania edukacyjne i kulturalne dotyczące obrony godności, dobrego imienia, pamięci żołnierzy armii krajowej, narodowych sił zbrojnych oraz żołnierzy wyklętych, podtrzymywania tradycji narodowej i regionalnej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, rozwijanie poczucia przynależności do społeczności lokalnej;
4. **Stowarzyszenie „Dolina Róż”** realizuje działania o charakterze społecznym, edukacyjnym, wolontarystycznym, charytatywnym, kulturowym i sportowym;

5. **Stowarzyszenie „Bartłtura”** działa na rzecz rozwoju kultury miasta, gminy i powiatu oraz prowadzi aktywne działania społeczne związane m.in. ze zbiórkami charytatywnymi, pobudzaniem świadomości społecznej, kulturowej, artystycznej, itp.;

6. **Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej Bartoszyce i Okolic w Bartoszycach** - działalność Stowarzyszenia ma na celu integrację środowiska mniejszości niemieckiej oraz krzewienie kultury i języka niemieckiego, a także działalność socjalną na rzecz członków Stowarzyszenia oraz mieszkańców powiatu i miasta Bartoszyce. Stowarzyszenie jest również organizatorem szeregu stałych imprez okolicznościowych takich jak: Dzień Dziecka, choinka, spotkania adwentowe, Sylwester, „Zajęczek” oraz odczytów, wystaw, warsztatów, wycieczek. Zarząd Stowarzyszenia zajmuje się także organizowaniem pomocy humanitarnej - pośredniczy w przekazywaniu odzieży, pomocy szkolnych, mebli, pochodzących od zaprzyjaźnionych organizacji charytatywnych z Niemiec, ośrodkom pomocy społecznej, szpitalowi, szkołom na terenie naszego powiatu;

7. **Stowarzyszenie Absolwentów, Sympatyków, Przyjaciół Szkoły ZS z UJN „Kałyna”** zajmuje się szerzeniem kultury polskiej i ukraińskiej w międzykulturowym środowisku, wspiera edukację i rozwój dzieci i młodzieży oraz uczestniczy w akcjach charytatywnych. Swoje cele realizuje poprzez organizowanie międzynarodowych wymian młodzieży, tworzenie funduszy stypendialnych dla uczniów szkoły oraz uczestniczenie w integracji europejskiej poprzez nauczanie języków obcych w szkole;

8. **Bartoszycki Uniwersytet Trzeciego Wieku (BUTW)** prowadzi działalność na rzecz wszechstronnej aktywizacji intelektualnej, społecznej i fizycznej osób starszych oraz niepełnosprawnych. BUTW aktywizuje również społecznie swoich członków w Bartoszycach i w powiecie bartoszyckim, upowszechnia profilaktykę gerontologiczną. Ponadto Stowarzyszenie organizuje różnego rodzaju wykłady, seminaria, dyskusje, konferencje naukowe, zajęcia informatyczne, spotkania z przedstawicielami kultury, sztuki, polityki, nauki i gospodarki, działalność w zespołach, klubach i sekcjach zainteresowań, samopomoc koleżeńską i pracę społeczną słuchaczy. BUTW realizuje także działania w ramach projektów i programów finansowanych ze środków budżetu miasta i środków zewnętrznych. Szczególną sferą funkcjonowania Uniwersytetu jest jego działalność wolontarystyczna - słuchacze m.in. prowadzili zajęcia dla dzieci z Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w Bartoszycach oraz akcje czytania dla dzieci z lokalnych przedszkoli;

9. **Bartoszycka Grupa Literacka „Barcja”** powstała z inicjatywy osób z różnym dorobkiem twórczym. Organizowane przez organizację działania mają na celu m.in. zachowanie indywidualności, doskonalenie warsztatu twórczego jej członków, organizację konkursów poetyckich i recytatorskich (w tym wśród dzieci i młodzieży) oraz promocję twórczości artystycznej lokalnych pisarzy;

10. **Nowatorski Ośrodek Rozwoju Artystycznego „Nora”** wspiera inicjatywy młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz pochodzącej z rodzin dysfunkcyjnych. W swoich szeregach skupia osoby (szczególnie młode), chcące realizować się w obszarze animacji kultury i aktywizacji społeczności lokalnej. Stowarzyszenie realizuje także działania w zakresie profilaktyki uzależnień, przeciwdziałania agresji, propagowania aktywności fizycznej oraz ochrony i promocji zdrowia;

11. **Stowarzyszenie B-Ce Non-Profit** zajmuje się propagowaniem, organizowaniem i rozwijaniem działalności kulturalnej i sportowej, a w szczególności tańca, muzyki, graffiti, djingu, beatboxu, koszykówki oraz jazdy na deskorolce i rowerze. Swoje działania koncentruje również na: pogłębianiu więzi społecznych, rozwijaniu kontaktów bezpośrednich w zakresie wzajemnego poznania się różnych środowisk, propagowaniu wychowania w trzeźwości, przeciwdziałaniu alkoholizmowi i narkomanii;

12. **Stowarzyszenie „Projekt Kobieta”** podejmuje i realizuje działania na rzecz kobiet, w tym w szczególności ich rozwoju, zmiany świadomości i poprawy jakości życia kobiet, równego traktowania kobiet i mężczyzn; podejmowania, realizowania i propagowania inicjatyw edukacyjnych, kulturalnych, artystycznych i sportowych oraz udzielania pomocy kobietom w pokonywaniu trudności życiowych.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

1. **Polski Związek Niewidomych Koło w Bartoszycach** - organizacja samopomocowa działająca na rzecz niewidomych i słabowidzących poprzez m.in. ich społeczną integrację. Związek organizuje różnego rodzaju spotkania w ramach grup środowiskowego wsparcia, turnusy rehabilitacyjne, spotkania okolicznościowe oraz wyjazdy integracyjne. PZN pozyskuje również środki finansowe na realizację różnorodnych działań o charakterze integracyjnym, relaksacyjnym, rehabilitacyjnym, czy też aktywizującym zawodowo;
2. **Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów (PZERiI)** zrzesza emerytów, rencistów i inwalidów w celu: poprawiania ich warunków socjalno-bytowych oraz aktywnego udziału w życiu społecznym przez współdziałanie z organami władzy i administracji publicznej, ze związkami zawodowymi oraz innymi organizacjami społecznymi, gospodarczymi i spółdzielczymi; organizowania życia kulturalnego swoich członków; reprezentowania ich interesów wobec organów władzy i administracji publicznej oraz popularyzowania ich problemów wśród społeczeństwa;
3. **Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Przyjaciół Opieki Paliatywnej** - podmiot działający na rzecz osób niepełnosprawnych, nieuleczalnie chorych oraz ich rodzin, poprzez m.in. organizację opieki nad chorym w domu, edukowanie rodziny i opiekunów w zakresie prawidłowej pielęgnacji, promocję zatrudnienia, organizację wypoczynku dzieci i młodzieży, organizowanie imprez artystycznych i kulturalnych, w szczególności o charakterze charytatywnym, dofinansowywanie leczenia w kraju, organizowanie grup wsparcia psychologicznego dla chorych i ich rodzin; upowszechnianie idei wolontariatu poprzez angażowanie młodzieży i dorosłych w akcje społecznościowe, działania psychoedukacyjne, udzielanie wsparcia psychologicznego;
4. **Stowarzyszenie „Pomagaj-my”** pozyskuje środki na prowadzenie zajęć wielospecjalistycznych z zakresu rehabilitacji ruchowej, logopedii, terapii SI, terapii rewalidacyjno-edukacyjnych, terapii pedagogicznej. Dzięki, temu podopieczni Stowarzyszenia mają możliwość rozwijania, kształtowania i doskonalenia umiejętności z zakresu: motoryki dużej, małej, funkcji poznawczych, percepcyjno-motorycznych, komunikowania się i mowy. Z oferty organizacji korzystają dzieci i młodzież niepełnosprawna w wieku od 3 lat do 18 lat, jak również ich rodzice;
5. **Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych SION** jest podmiotem realizującym szereg działań na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych i ich najbliższego otoczenia, m.in. poprzez pozyskiwanie środków lokalnych (w tym miejskich) oraz zewnętrznych na realizację przedsięwzięć w zakresie aktywizacji zawodowej, integracji społecznej, prowadzenia Warsztatów Terapii Zajęciowej, Wypożyczalni Sprzętu Rehabilitacyjnego oraz Zakładu Aktywności Zawodowej, jak również wspieranie osób i rodzin dotkniętych niepełnosprawnością w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych;
6. **Polskie Stowarzyszenie Diabetyków w Bartoszycach**, którego działalność jest ukierunkowana na edukację diabetologiczną pacjentów (w tym osób niepełnosprawnych i starszych) i ich rodzin poprzez organizację konferencji, pogadanek edukacyjnych i spotkań ze specjalistami w zakresie dietetyki (m.in. wykłady z zakresu samokontroli, diety, wysiłku fizycznego, leków i powikłań), integrację środowiska diabetyków oraz szerzenie świadomości cukrzycy w społeczeństwie, a także wśród osób nią zagrożonych. Ponadto, dla chorych na cukrzycę i ich rodzin, lekarz diabetolog prowadzi „Szkółę cukrzycy”;
7. **Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „JESTEŚ-MY”** realizuje zadania związane z rozwiązywaniem problemów i niesieniem pomocy środowiskom rodzinnym dotkniętym niepełnosprawnością umysłową, poprzez działania edukacyjne, rehabilitacyjne oraz integracyjne;
8. **Stowarzyszenie Amazonek** - jest organizacją samopomocową, niemedyką działającą na rzecz kobiet po operacji onkologicznej piersi. Celem działalności Stowarzyszenia jest dostarczenie kobietom chorym emocjonalnego i praktycznego wsparcia, ułatwienia im znalezienia motywacji powrotu do zdrowia oraz uzyskania możliwie najlepszej jakości życia. Członkinie Stowarzyszenia angażują się

również w różnego rodzaju programy profilaktyczne oraz kampanie społeczne (np. akcja „Różowej wstążeczki”).

POMOC SPOŁECZNA

1. **Oddział Rejonowy Polskiego Czerwonego Krzyża w Bartoszycach** - organizacja działająca na rzecz osób potrzebujących, m.in. poprzez promocję honorowego krwiodawstwa, świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osoby chorej i niepełnosprawnej, doraźną pomoc rzeczową najuboższym, promowanie wolontariatu;
2. **Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Rejonowy w Bartoszycach** realizuje różnorodne formy pomocy osobom i rodzinom (w szczególności osobom niepełnosprawnym i starszym, chorym, samotnym, ubogim oraz bezdomnym), m.in. poprzez świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osoby chorej i niepełnosprawnej, wydawanie żywności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa.

PROFILAKTYKA, OCHRONA ZDROWIA

1. **Bartoszyckie Stowarzyszenie na Rzecz Honorowego Krwiodawstwa, Dawstwa Szpiku Kostnego i Dawców Organów „RUBIN”** w swoim statutowym celu ukierunkowuje się na promocję zdrowego stylu życia poprzez działania na rzecz honorowego krwiodawstwa, dawstwa szpiku kostnego i organów. Stowarzyszenie organizuje wiele inicjatyw, m.in. w zakresie zbiórek krwi, promowania donacji krwi i dawstwa, itp.;
2. **Stowarzyszenie MONAR, Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna Olsztyn, Filia Bartoszyce** realizuje program profilaktyki selektywnej, specjalizuje się w działaniach profilaktycznych, które mają na celu zapobieganie, ograniczenie lub zaprzestanie podejmowania przez jednostkę zachowań ryzykownych, m.in. poprzez poprawę funkcjonowania emocjonalnego i społecznego, kształtowanie adekwatnych przekonań normatywnych dotyczących narkotyków, promocję postaw prozdrowotnych oraz wspieranie rodzin w rozwiązywaniu problemów związanych z używaniem narkotyków przez dziecko;
3. **Fundacja na Rzecz Zdrowia** działa przy Szpitalu Powiatowym w Bartoszycach w zakresie, m.in. świadczenia usług diagnostycznych i rehabilitacyjnych, w tym dla osób niepełnosprawnych.

KOŚCIOŁY I INNE ZWIĄZKI WYZNANIOWE

1. **Zbór Kościoła Chrześcijan Baptystów w Bartoszycach;**
2. **Kościół pw. św. Alberta Chmielowskiego w Bartoszycach;**
3. **Rzymsko-katolicka Parafia św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Bartoszycach;**
4. **Parafia Świętego Andrzeja Apostoła w Bartoszycach;**
5. **Kościół Zielonoświątkowy Zbór Jezusa Chrystusa w Bartoszycach.**

Działające na terenie miasta Bartoszyce parafie i związki wyznaniowe podejmują działania, m.in. w zakresie wsparcia najuboższych mieszkańców w żywność (w tym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020), przygotowywania paczek świątecznych, organizacji wypoczynku oraz zajęć w czasie wolnym dla dzieci i młodzieży, wspierania osób w trudnej sytuacji życiowej (w tym cudzoziemców i uchodźców z Ukrainy), itp.

INNE

1. **Fundacja Niechcianych Zwierząt** ukierunkowuje swoje działania na: niesienie pomocy bezpańskim, chorym, cierpiącym i porzuconym zwierzętom; znajdowanie im nowych domów; propagowanie wiedzy

o sposobach ograniczania populacji zwierząt; propagowanie w społeczeństwie idei ochrony zwierząt i środowiska zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz rozpowszechnianie informacji, metod i technik w zakresie działalności na rzecz praw zwierząt, ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego. W zakresie działalności statutowej Fundacji jest również promocja i organizacja wolontariatu oraz przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym;

2. **Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Zwierzętom i Ochrony Przyrody „Azyl” w Bartoszycach** realizuje działania na rzecz humanitarnego traktowania zwierząt, ich poszanowania, objęcia ochroną i otoczenia opieką, kształtowania właściwego stosunku do zwierząt oraz działania na rzecz ochrony środowiska;

3. **Związek Sybiraków Koło w Bartoszycach** reprezentuje interesy swoich członków w zakresie m.in. ubiegania się o odszkodowania i pomoc materialną z funduszu kombatanckiego. Związek udziela również wsparcia przy odzyskiwaniu dokumentacji będącej podstawą do uzyskania uprawnień kombatanckich;

4. **Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych** prowadzi działalność statutową, akcentującą zasługi Kombatantów w walce o wolną Polskę. Organizacja wspiera swoich członków i ich rodziny w formie materialnej i niematerialnej;

5. **Związek Nauczycielstwa Polskiego, Zarząd Oddziału Bartoszyce** skupia również emerytowanych nauczycieli. Członkowie mogą brać udział w różnego rodzaju działaniach oświatowo-kulturalnych oraz turystyczno-krajoznawczych. Związek podejmuje działania mające na celu poprawę warunków życia i pracy swoich członków oraz udziela im, i ich rodzinom, pomocy materialnej.

Tabela 30: Realizacja zadań publicznych przez organizacje pozarządowe na terenie miasta Bartoszyce w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Ochrona i promocja zdrowia, w tym działalności na rzecz osób niepełnosprawnych	45 000,00	45 000,00	45 000,00	45 000,00	43 700,00
Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej oraz działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych	21 500,00	18 763,00	22 000,00	20 000,00	13 555,00
Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu - organizacja szkolenia sportowego oraz udział we współzawodnictwie, - organizacja imprez sportowych, wsparcie rozwoju sportu (piłka nożna)	250 000,00	300 000,00	330 000,00	160 000,00	226 560,00
Realizacja Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii	277.053,69	292.301,00	176 816,00	161 800,00	160 850,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Diagnozy społeczno-gospodarczej gminy miejskiej Bartoszyce Strategii Rozwoju Miasta Bartoszyce oraz danych Urzędu Miasta Bartoszyce

Niezwykle istotnym działaniem w kontekście świadomości i aktywności społecznej jest również włączanie mieszkańców w proces konsultacji społecznych (m.in. lokalnych programów) oraz współdecydowania m.in. o wydatkowaniu środków z budżetu miasta Bartoszyce. W 2019 roku wdrożono *Bartoszycki Budżet Obywatelski*, dający możliwość zgłaszania i promowania przedsięwzięć na rzecz mieszkańców, umożliwiających poprawę funkcjonowania najbliższego otoczenia, itp. Podczas pierwszej edycji *Budżetu* zgłoszono **10 projektów**, na które oddano łącznie **937 głosów** (ważnych 878). Zwyciężył projekt pn. *Odbudowa odcinka chodnika przy ulicy Żeromskiego*, który otrzymał **309 głosów**.

W 2020 roku mieszkańcy Bartoszyce mogli oddać głosy na **6 zgłoszonych projektów**, z których 2 otrzymały dofinansowanie. Łącznie oddano **2.676 głosów** (ważnych 2.460), w tym **1.143** na zwycięski projekt *AED - urządzenie ratujące twoje życie* (kwota 6.886,35 zł) oraz **1.023** na projekt *Remont Bartoszyckiego Domu Harcerza po pożarze* (33.113,65 zł). Kolejny rok realizacji *Budżetu Obywatelskiego* przyniósł ponownie rekordową liczbę oddanych głosów na zgłoszone projekty - łącznie **3.580** (z czego głosy ważne 3.339). Zgłoszono **3 projekty**, z czego dwa otrzymały dofinansowanie. Projekt pn. *Remont sali rehabilitacyjnej dla osób niepełnosprawnych w Bartoszycach* (2.221 głosów) otrzymał dofinansowanie w kwocie **37.332,08 zł**, zaś projekt *Zakup fantomów oraz defibrylatorów treningowych AED do nauki pierwszej pomocy przedmedycznej dla szkół podstawowych znajdujących się na terenie gminy miejskiej Bartoszyce oraz dla Hufca ZHP Bartoszyce* (1.116 głosów) dofinansowano w wysokości **12.667,92 zł**.

W oparciu o informacje przedstawione zarówno w tym podrozdziale, jak i we wcześniejszych, należy dość wysoko ocenić zdolność podmiotów ekonomii społecznej w Gminie Miejskiej Bartoszyce w kontekście możliwości realizacji usług społecznych. Podmioty te działają w różnych sferach, mogą zapewnić realizację usług w obszarach m.in. wsparcia osób z niepełnosprawnościami i osób starszych, a także kultury, kultury fizycznej i sportu, promocji zdrowia oraz pomocy społecznej.

2.17. Cudzoziemcy, mniejszości narodowe

Analizując problemy społeczne miasta należy również zwrócić uwagę na cudzoziemców. Pomimo tego, że osoby te mieszkają lub przebywają tymczasowo na terenie Bartoszyce, to różnią się m.in. statusem prawnym (są to obywatele Unii Europejskiej i obywatele spoza Unii, uchodźcy, emigranci zarobkowi posiadający pozwolenie na pracę, jak również osoby pracujące nielegalnie), etniczno-kulturowym, itp. Są to czynniki istotne w kwestii planowania działań w zakresie włączania społecznego (w tym kapitału pomostowego), jak również partycypacji w dotyczących ich spraw oraz społeczności lokalnej. Szczególną kwestią dotyczącą spraw cudzoziemców jest kryzys migracyjny zapoczątkowany w roku 2021 na granicy polsko-białoruskiej oraz napaść Rosji na Ukrainę w lutym 2022 roku i wywołanego tym napływu uchodźców wojennych do Polski, w tym do miasta Bartoszyce. Niepokojący jest również fakt otwarcia przez Rosję kanału migracyjnego dla obywateli Afryki i Bliskiego Wschodu na zachód Europy przez Polskę, Litwę i Łotwę. Powiat bartoszycki graniczy bezpośrednio z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, w związku z tym istnieje realne ryzyko powtórzenia sytuacji z granicy polsko-białoruskiej.

Według danych statystycznych Wojewody Warmińsko-Mazurskiego⁴, w 2017 roku na terenie województwa warmińsko-mazurskiego przebywało łącznie **3.736 cudzoziemców**, w tym na pobyt czasowy **1.696 osób**, zaś pobyt stały - **672**. Zarejestrowano pobyt łącznie **1.103 obywateli Unii Europejskiej**. Najliczniejszą grupę cudzoziemców stanowili mężczyźni - **2.381 osób**, zaś kobiet było **1.355**. W przypadku cudzoziemców najliczniejszą grupę wiekową stanowiły osoby w przedziale wiekowym 20-39 lat - łącznie **1.905 osób** oraz w przedziale 40-59 lat - **1.087 osób**, co jednoznacznie może świadczyć o tym, że były to osoby przebywające na terenie Polski w celach zarobkowych. W kwestii pochodzenia z danego kraju najliczniejszą grupę stanowili obywatele Ukrainy - łącznie **1.524 osoby**, Niemiec - **480 osób**, Białorusi - **172 osoby** i Rosji - **187**. W 2021 roku liczba cudzoziemców

⁴ <https://migracje.gov.pl>

wynosiła już **7.855 osób** (**4.715** mężczyzn oraz **3.140** kobiet), w tym **5.672** z pobytem czasowym, **1.069** na pobyt stały oraz **836** obywateli Unii Europejskiej, których pobyt na terenie województwa zarejestrowano formalnie. Podobnie jak w roku 2017 najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 20-39 lat - łącznie **4.147 osób** oraz 40-59 lat - **2.502**. Na teren województwa najczęściej przyjeżdżali obywatele: Ukrainy - łącznie **4.259 osób**, Białorusi - **593 osoby**, Gruzji - **368**, Mołdawii - **342**, Niemiec - **279**, Rosji - **268** i Bangladeszu - **166**. Do Bartoszyce, w celach zarobkowych, przyjeżdżają najczęściej obywatele Ukrainy.

W 2022 roku, w związku z napaścią Rosji na Ukrainę, władze kraju podjęły decyzję o otwarciu granicy polsko-ukraińskiej dla wszystkich uciekających przed wojną. Na teren Polski wjechało łącznie ok. 5 mln uchodźców wojennych, głównie kobiet z dziećmi, którzy trafili również do miasta Bartoszyce. Osoby te najczęściej znajdowały schronienie u najbliższej rodziny (najczęściej pochodzenia ukraińskiego) oraz mieszkańców miasta. Udzielano im również wsparcia w ramach ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Według statystyk własnych MOPS w Bartoszycach na dzień 31.10.2022 roku z pomocy w ramach ww. ustawy skorzystało:

1. w ramach zakwaterowania dla obywateli Ukrainy w kwaterach prywatnych **223 osoby**, w tym **99 dzieci** ulokowanych w **73 kwaterach/lokalach**. Złożono łącznie **155 wniosków** o przyznanie świadczenia pieniężnego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy, zaś liczba obywateli Ukrainy objętych tymi wnioskami wyniosła łącznie **173 osoby**;
2. w ramach realizacji zadań własnych *posiłek i zasiłek celowy na posiłek dla dzieci i młodzieży w szkole oraz posiłek i zasiłek celowy na wyżywienie dzieci w przedszkolu* zapewniono jeden gorący posiłek w szkole **55 dzieciom** oraz **8 dzieciom** w przedszkolu;
3. w ramach zasiłku rodzinnego wypłacono łącznie **32.589,92 zł** dla **58 rodzin**, w tym: na rzecz dzieci do ukończenia 5 roku życia - **9 rodzinom**, powyżej 5 roku życia do 18 roku życia - **45**, dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem - **3** oraz z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej - **1 rodzinie**;
4. z jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300,00 zł skorzystało **243 obywateli Ukrainy**.

III Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bartoszycach w okresie od kwietnia do końca października 2022 roku ustanowił łącznie **3 opiekunów tymczasowych** dla **trojga dzieci z Ukrainy**, w tym jednego dziecka, które było umieszczone już wcześniej w pieczy zastępczej.

Bartoszyce, o czym wspomiano już w podobszarze 2.1 *Strategii*, należały niegdyś do państwa pruskiego. Po drugiej wojnie światowej wielu obywateli Prus/Niemiec pozostało w Bartoszycach. Dziś stanowią oni mniejszość narodową, na rzecz której aktywnie działa Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej Bartoszyce i Okolic. Według Spisu Powszechnego z roku 2011 na terenie Gminy Miejskiej Bartoszyce zamieszkiwało łącznie 13 osób, które zadeklarowały swoją przynależność do mniejszości, zaś 64 mieszkańców miasta (obywateli polskich) zadeklarowało używanie w kontaktach domowych języka niemieckiego. Na terenie miasta, jak i całego powiatu bartoszyckiego funkcjonuje również mniejszość ukraińska. W wyniku przeprowadzonej w 1947 r. przez ówczesne władze komunistyczne akcji *Wisła* niemal cała ludność ukraińska, zamieszkująca tereny południowo-wschodniej Polski, została przesiedlona na tereny Polski północnej i zachodniej. Na teren ówczesnego powiatu bartoszyckiego przesiedlono ponad 3 tysiące Ukraińców, w większości grekokatolików. Na rzecz tej mniejszości, na terenie miasta, aktywnie działa Stowarzyszenie Absolwentów, Sympatyków, Przyjaciół Szkoły ZS z UJN *Kałyna*. Na terenie miasta istnieje także parafia greckokatolicka - Parafia Świętego Andrzeja Apostoła w Bartoszycach. Przy parafii w roku 2006 otwarto Dom Caritas św. Mikołaja, gdzie mieści się także, utrzymana w ukraińskich klimatach, restauracja *U św. Mikołaja*,

która początkowo miała funkcjonować jako miejsce spotkań wspólnoty ukraińskiej z Bartoszyce i okolicznych miejscowości. Restauracja wydaje również ciepłe posiłki oraz odzież potrzebującym, głównie bezdomnym, a także pomaga finansowo osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Dodatkowo na terenie miasta działa szkoła ukraińska - Zespół Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Bartoszycach, do której w roku 2020 uczęszczało łącznie 98 uczniów. Misją szkoły jest zarówno nowoczesne kształcenie dzieci i młodzieży mniejszości ukraińskiej, jak i rozwijanie oraz podtrzymywanie ich tożsamości narodowej. Według Spisu Powszechnego z roku 2011 na terenie gminy miejskiej Bartoszyce zamieszkiwało łącznie 496 osób, które zadeklarowały przynależność do mniejszości ukraińskiej, zaś 370 mieszkańców miasta (obywateli polskich) zadeklarowało używanie w kontaktach domowych języka ukraińskiego. Główny Urząd Statystyczny nie opublikował danych ze spisu za rok 2021, tak więc nie można przedstawić aktualnych statystyk w zakresie liczebności tych dwóch mniejszości narodowych. Należy jednak pamiętać, że część społeczeństwa polskiego nadal postrzega mniejszość ukraińską i niemiecką pod kątem ciężaru przeszłości – krwawych konfliktów polsko-ukraińskich oraz polsko-niemieckich. Warto podkreślić, że na terenie Bartoszyce, zarówno władze miasta, jak i wymienione organizacje pozarządowe, podejmują szereg działań w zakresie promowania wielokulturowości miasta, integracji społecznej oraz edukacji historycznej i kulturowej.

Podsumowując niniejszą diagnozę, należy podkreślić, że tendencja spadkowa w zakresie m.in. osób korzystających z pomocy społecznej, zasiłków rodzinnych, czy też pomocy materialnej dla uczniów, jest pozytywnym zjawiskiem. Jednak analiza poszczególnych problemów wskazuje na konieczność podejmowania działań zaradczych i profilaktycznych, które pozwolą ograniczyć, bądź też częściowo wyeliminować przyczyny powstawania sytuacji kryzysowych. Niewątpliwie należy jednak pamiętać, że planowanymi w ramach *Strategii* działaniami należy objąć zarówno osoby dotknięte problemami, wykluczeniem społecznym i ubóstwem, jak i pozostałych mieszkańców miasta, których te zjawiska mogą obecnie nie dotyczyć. Konieczne jest zatem podejmowanie krótko i długoterminowych działań.

3. Analiza SWOT

Uzupełnienie i podsumowanie diagnozy sytuacji społecznej stanowi analiza SWOT przedstawiająca mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w odniesieniu do sytuacji społecznej Gminy Miejskiej Bartoszyce. Została ona przygotowana na podstawie przeprowadzonej analizy danych zastanych, a także obserwacji i doświadczeń zawodowych pracowników służb społecznych.

MOCNE STRONY

- 1) Położenie geograficzne i komunikacyjne miasta.
- 2) Rozwinięta sieć, aktywność i wyposażenie placówek oświatowych.
- 3) Działalność kulturalna realizowana przez instytucje kultury.
- 4) Sprawnie działające instytucje gminne i wykwalifikowana kadra.
- 5) Aktywność i potencjał lokalnych organizacji pozarządowych, w tym w obszarach realizacji usług społecznych z zakresu wsparcia osób starszych i z niepełnosprawnościami.
- 6) Funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych oraz podmiotów reintegracyjnych.
- 7) Rozbudowana baza sportowo-rekreacyjna.
- 8) Tworzenie i wdrażanie gminnych/lokalnych programów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wspierania rodziny, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii.
- 9) Rozbudowana i dobrze działająca infrastruktura w obszarze pomocy i integracji społecznej.

SŁABE STRONY

- 1) Niska gęstość zaludnienia i zmniejszająca się liczba ludności Bartoszyce.
- 2) Postępujący proces starzenia się społeczeństwa, pogłębiany przez opuszczanie miasta przez osoby młode.
- 3) Bezrobocie i duży poziom bierności zawodowej mieszkańców, wyuczona bezradność.
- 4) Zbyt mało miejsc pracy na terenie miasta, w tym miejsc pracy dostępnych dla grup szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne.
- 5) Problemy opiekuńczo-wychowawcze rodzin.
- 6) Brak lub niewystarczająca dostępność do lekarzy specjalistów, w szczególności: geriatrów, psychiatrów (również dziecięcych), neurologów dziecięcych.
- 7) Zmniejszająca się ilość pielęgniarek i położnych mogąca doprowadzić do ograniczenia wielu sfer działalności medycznej - ograniczenia zakresu świadczeń.
- 8) Brak ośrodka wczesnej interwencji w diagnozowaniu dysfunkcji dzieci i młodzieży.
- 9) Niska odpowiedzialność rodzin za los swoich członków.

- 10) Roszczeniowe postawy i bierność oraz niechęć do aktywizacji zawodowej niektórych osób i grup społecznych.
- 11) Niewystarczający system wsparcia dziennego dzieci i młodzieży.
- 12) Niska liczba liderów lokalnych.
- 13) Łatwa i ogólnodostępna możliwość uzyskiwania pomocy w ramach różnorodnych systemów i programów, demotywująca do podejmowania aktywności zawodowej.
- 14) Odptyw wykształconej młodzieży do większych aglomeracji miejskich.
- 15) Pogłębiających się problem uzależnień.
- 16) Niewystarczająca liczba miejsc przedszkolnych dla dzieci powyżej 3 roku życia.
- 17) Niewystarczająca oferta zorganizowanych form wypoczynku dla dzieci i młodzieży.

SZANSE

- 1) Napływ nowych mieszkańców z większych ośrodków miejskich, mniejszych miejscowości oraz z zagranicy.
- 2) Fundusze Unijne i rządowe.
- 3) Wzrost zainteresowania produktami regionalnymi i lokalną kulturą.
- 4) Rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym.
- 5) Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców i przeciwdziałania występowaniu problemów i dysfunkcji społecznych.
- 6) Rozwój oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży.
- 7) Rozwój różnych form aktywnego wypoczynku dla dzieci i młodzieży.
- 8) Rozwój form wsparcia (w tym terapii małżeńskiej) dla małżeństw.
- 9) Rozwój ekonomii społecznej.
- 10) Tworzenie partnerstw międzysektorowych wśród instytucji pomocy społecznej i rynku pracy.
- 11) Powierzenie organizacjom pozarządowym większej ilości zadań z obszaru polityki społecznej.
- 12) Aktywizacja osób w wieku 60+.

ZAGROŻENIA

- 1) Pogarszający się stan środowiska naturalnego, kryzys klimatyczny, nasilające się niebezpieczne zjawiska pogodowe.
- 2) Kryzys finansów publicznych państwa, rosnąca inflacja, rosnące się stopy procentowe kredytów.
- 3) Niestabilne przepisy prawa.
- 4) Pandemia Covid-19 i jej konsekwencje społeczno-gospodarcze.

- 5) Procesy demograficzne (spadek dzietności, starzenie społeczeństwa, migracje).
- 6) Zagrożenie uzależnieniami od substancji psychoaktywnych oraz nowych technologii, w szczególności wśród dzieci i młodzieży.
- 7) Wpływ social mediów oraz informatyzacji na pogłębienie aspołeczności młodego pokolenia.
- 8) Nieumiejętność zagospodarowania wolnego czasu dzieciom przez rodziców.
- 9) Przekazywanie nieprawidłowych wzorców w rodzinach i w bliskim otoczeniu.
- 10) Niewystarczająca świadomość i kontrola rodzicielska w zakresie korzystania przez dzieci z TV i Internetu.
- 11) Kryzys wartości moralnych i społecznych.
- 12) Niski poziom edukacji zdrowotnej we wszystkich grupach wiekowych w zakresie chorób cywilizacyjnych oraz postępowania w przypadku podstawowych problemów zdrowotnych.
- 13) Problem eurosieroctwa.
- 14) Rosnące potrzeby w zakresie leczenia psychiatrycznego i uzależnień dzieci i młodzieży.
- 15) Pogarszający się poziom życia mieszkańców ze względu na wysokie i stale rosnące koszty utrzymania.
- 16) Migracja mieszkańców za granicę.
- 17) Brak widocznego wzrostu zainteresowania mieszkańców działalnością wolontarystyczną.
- 18) Nasilające się zjawisko wypalenia zawodowego pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej.

4. Prognoza zmian w zakresie objętym strategią

W świetle przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, Gmina Miejska Bartoszyce przedstawia się jako jednostka z potencjałem rozwojowym. Gmina nie funkcjonuje jednak w próżni, jest bowiem silnie zależna z jednej strony od uwarunkowań zewnętrznych, na które często nie ma wpływu, bądź ten wpływ jest ograniczony - mogą to być np. zmiany prawne, ruchy społeczne, zjawiska przyrodnicze, czy tendencje demograficzne; a z drugiej strony tworzą ją ludzie o różnych kompetencjach, stosunku do życia, przedsiębiorczości, czy stopniu roszczeniowości wobec instytucji. Czynniki te powodują, że w najbliższych latach przed Bartoszczycami będą pojawiać się wyzwania, a zmierzenie się z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego oraz prognozy zmian w zakresie objętym *Strategią*.

Liczba mieszkańców Bartoszyce w ostatnich latach zmniejszyła się i wykazywała dość systematyczną tendencję spadkową, powodowaną z jednej strony ujemnym przyrostem naturalnym, a z drugiej - ujemnym saldem migracji. Jest to istotny czynnik, mogący stanowić barierę w rozwoju miasta. Ponadto społeczeństwo wykazuje cechy starzenia się, a dalszy rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Jeżeli nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby osób w przedprodukcyjnym okresie życia, głównie ze względu na to, że decyzje prokreacyjne podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń, to w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział. Będzie się to wiązało z rosnącymi potrzebami, głównie w sferze pomocy społecznej i opieki zdrowotnej – zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, medyczne, pielęgnacyjne, edukacyjne, czy aktywizacyjne. Istotne będzie m.in. funkcjonowanie i dostosowywanie do potrzeb społecznych, instytucjonalnego i organizacyjnego systemu wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności, a także zwiększanie dostępności form i usług sprzyjających wzrostowi ich aktywności społecznej oraz zawodowej.

Jednym z priorytetowych obszarów lokalnej polityki społecznej w najbliższych latach powinno być zdrowie. W związku ze starzeniem się społeczeństwa oraz trybem życia nie sprzyjającym zdrowiu poprzez m.in. brak lub małą aktywność fizyczną, niewłaściwe odżywianie, czy niewystarczającą dbałość o higienę, może zwiększać się liczba osób, które będą wymagały wsparcia z tytułu niepełnosprawności, czy przewlekłych chorób, zwłaszcza tzw. chorób cywilizacyjnych. Znaczenie mają tu również aspekty środowiskowe, w szczególności zmiany klimatu oraz zanieczyszczenia środowiska, które mogą obniżyć poziom zdrowotności społeczeństwa. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia oraz rozwijanie usług opiekuńczych i innych środowiskowych form wsparcia, a z drugiej - o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im zwiększanie kontroli nad własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia.

Szczególnym wyzwaniem staje się obecnie również zapewnienie dostępności do aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami i innych, których mobilność ogranicza wiek czy stan zdrowia. W tym zakresie powinny być podejmowane działania służące likwidacji barier w przestrzeni publicznej, w tym barier komunikacyjnych, architektonicznych czy cyfrowych. Ważne jest tutaj wykorzystywanie rozwoju nowych technologii oraz dostosowywanie budynków, sprzętów oraz działań do potrzeb osób o ograniczonej mobilności i różnych dysfunkcjach, nie tylko narządu ruchu, ale również wzroku, mowy czy słuchu.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie Gminy Miejskiej Bartoszyce należy zaliczyć ubóstwo, bezrobocie, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzebę ochrony macierzyństwa. Przewyciężanie tych problemów jest trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystała z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań w zakresie promocji i ochrony zdrowia.

Do wyzwań lokalnej polityki społecznej należy też zaliczyć różne rodzaje uzależnień, w tym nie tylko od substancji psychoaktywnych, takich jak alkohol, narkotyki czy dopalacze, ale także uzależnienia behawioralne np. od internetu, komputera czy hazardu. Są one trudne do wykrycia i zdiagnozowania, a często mają nieuświadomiony charakter, bądź nie zostają ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na poczucie wstydu, czy brak wiary w możliwość uzyskania skutecznej pomocy. Oba rodzaje uzależnień są niebezpieczne ze względu na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne osób oraz rodzin. Niejednokrotnie prowadzą one nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Program „Rodzina 500 plus” przyczynił się do zmniejszenia skali ich ubóstwa, jednak trzeba wspierać je w innych obszarach, w tym przede wszystkim kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin, czy przezwyciężania trudności życiowych. Ważne jest, aby dążyć do rozwiązań, które nie uzależniają wsparcia od dochodu rodziny, natomiast sprzyjają skorzystaniu z niego rodzinom, które przekraczają tzw. próg dochodowy, co nie oznacza, że nie doświadczają żadnych trudności i problemów.

Realizacji wyzwań lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać zwiększanie dostępu do usług społecznych w Gminie Miejskiej Bartoszyce, w tym w zakresie edukacji, kultury, sportu, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowiły odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu. Ważna jest także współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców. Dostępność usług społecznych może być zwiększona poprzez aktywność organizacji obywatelskich oraz podmiotów ekonomii społecznej, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowanie się obywateli oraz tworzonych przez nie organizacji w kształtowanie polityk publicznych, we współdecydowanie w sprawach lokalnych, a także sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą a mieszkańcami.

Rozwiązywanie problemów społecznych stanowi długotrwały i wieloaspektowy proces. Warto, aby oprócz działań podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, uwzględniał on dążenie do zmiany mentalności osób, rodzin i całych społeczności, ponieważ bez ich chęci i zaangażowania działania te nie przyniosą skutków. Dodatkowym utrudnieniem może być dziedziczenie problemów i dysfunkcji, które powoduje, że czerpanie przez kolejne pokolenia poglądów i wzorców zachowań od swoich rodzin, ma wymiar negatywny. Pozwala też prognozować pogłębianie się wykluczenia społecznego w różnych sferach funkcjonowania.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu objawów dysfunkcji; informowaniu i edukacji społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem gminy, uwzględniającym kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego - aktywnego i świadomego. Jeżeli te warunki będą spełnione, to w najbliższych latach, w zakresie objętym *Strategią*, można prognozować, że wizja rozwoju społecznego Miasta Bartoszyce, zawarta w niniejszym dokumencie, zostanie zrealizowana. Zagrożenie może natomiast stanowić nieprzewidywalna obecnie sytuacja społeczno-ekonomiczna Polski, związana m.in. z sytuacją wojenną na Ukrainie.

Na powyższe nakładają się poważne, globalne wyzwania związane ze zmianami klimatycznymi, wyczerpywaniem się złóż surowców energetycznych (ropa, węgiel, gaz) oraz degradacją środowiska naturalnego. Jeśli w perspektywie kilku lat nie uda się wprowadzić radykalnej zmiany sposobu pozyskiwania surowców, projektowania i produkcji, a także zmiany stylów konsumpcji, czyli szeroko rozumianej transformacji energetycznej w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, należy przewidywać, iż w niedalekiej przyszłości gospodarkę i społeczeństwo dotknie kryzys znacznie poważniejszy w skutkach niż recesja z lat 2007-2009⁵. W obliczu tego, *Strategia* powinna uwzględniać skuteczne zarządzanie w sytuacjach kryzysowych oraz innowacyjne metody pracy, a także elastyczność i reagowanie na zmiany. Należy mieć również na uwadze współczesne trendy definiujące politykę społeczną w Polsce, m.in. rozwój usług społecznych, w tym z udziałem centrów usług społecznych, a także deinstytucjonalizację, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Na poziomie Miasta będzie się to wiązało m.in. z koniecznością budowy skutecznego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

⁵ Zob. więcej: M. Popkiewicz, *Rewolucja energetyczna. Ale po co?*, Wydanie II, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice 2019.

5. Cele i kierunki działań

Nadrzędnym celem lokalnej polityki społecznej jest poprawa jakości życia ludności miasta, na którą składa się szereg czynników kształtujących warunki życia wspólnoty oraz poszczególnych rodzin i osób samotnie gospodarujących. Wynika stąd potrzeba integracji działań sektorowych w ramach pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, kultury, sportu, zdrowia, mieszkalnictwa i polityki prorodzinnej, w ścisłym powiązaniu z realizowanymi w gminie inwestycjami „twardymi” w infrastrukturę techniczną oraz gospodarkę. Strategiczna wizja rozwoju społecznego zakłada zatem zmiany na lepsze w wielu dziedzinach życia mieszkańców.

Część wdrożeniowa *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030* została usystematyzowana w formie celów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego *Strategii*. W związku z tym, wszystkie cele należy rozpatrywać łącznie w kontekście rozwoju społecznego Miasta Bartoszyce, uwzględniając jednak to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Cel główny *Strategii* brzmi:

**Wzmocnienie potencjału osób i rodzin
w Gminie Miejskiej Bartoszyce
poprzez zwiększenie dostępności oraz jakości
kompleksowych usług społecznych**

Cel główny stanowi kierunkową wytyczną podejmowanych działań, prezentując wizję rozwoju Bartoszyce, opartego na poprawie jakości funkcjonowania mieszkańców w różnych sferach ich życia. Szczególnie ważne jest podejmowanie wysiłków w kierunku uniezależniania mieszkańców od pomocy społecznej oraz budowania ich potencjału, który będzie sprzyjał zaradności, aktywności oraz rozwojowi. Trzeba dążyć m.in. do stworzenia spójnego i efektywnego systemu wsparcia, który z jednej strony będzie wspierał doraźnie osoby i rodziny w sytuacjach trudnych i kryzysowych, a z drugiej wzmocniał je do samodzielności.

Osiągnięciu celu głównego będzie służyć realizacja celów strategicznych i operacyjnych, poprzez każdorazowo określony katalog działań, wyznaczający kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Katalog działań nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania *Strategii* pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

Cel strategiczny 1. Poprawa funkcjonowania rodzin z dziećmi, w szczególności doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Wzmocnienie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci	1) Organizowanie różnych form edukacji rodziców i opiekunów, dotyczących w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych i porozumiewania się ze swoimi dziećmi. 2) Zapewnienie wsparcia w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej oraz rodzin wspierających, rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu podstawowych funkcji.
2. Zapewnienie rodzinom doświadczającym trudności dostępu do kompleksowego wsparcia	3) Rozwój poradnictwa specjalistycznego, m.in. socjalnego, rodzinnego, prawnego, psychologicznego, logopedycznego, dostosowanego do potrzeb osób i rodzin. 4) Rozwijanie sieci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. 5) Zwiększanie katalogu usług społecznych służących wsparciu i poprawie jakości życia dzieci i rodzin.
3. Zwiększenie efektywności lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny	6) Integracja rodzin w środowisku lokalnym poprzez m.in. animację lokalną, rozwój wolontariatu i działań samopomocowych oraz aktywizację młodzieży. 7) Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz dziecka i rodziny. 8) Współpraca z podmiotami działającymi na terenie miasta na rzecz dziecka i rodziny, w tym m.in. w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji rodzin, w szczególności zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym potrzeby ochrony wielodzietności. ▪ Liczba zorganizowanych form edukacji rodziców i opiekunów. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z poradnictwa specjalistycznego. ▪ Liczba przedsięwzięć służących wsparciu i aktywizacji rodzin. 	
Okres realizacji	2023-2030

Cel strategiczny 2. Ograniczenie skali bierności zawodowej, bezrobocia, ubóstwa i bezdomności wśród mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Wzmocnienie kompetencji mieszkańców sprzyjających aktywności i zaradności życiowej	1) Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi podmiotami działającymi w obszarze aktywizacji zawodowej mieszkańców miasta, w szczególności osób należących do grup <i>defaworyzowanych</i> . 2) Rozwój wolontariatu, pomocy sąsiedzkiej i innych form wsparcia środowiskowego osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, w tym także jako etap przygotowujący do zatrudnienia.
2. Ograniczenie barier utrudniających dostęp mieszkańców do aktywizacji zawodowej	3) Działania wspierające powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych. 4) Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających rodzicom powrót lub wejście na rynek pracy.
3. Poprawa warunków socjalno-bytowych osób i rodzin mieszkających w mieście	5) Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej, a także schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. 6) Rozwój aktywności sektora pozarządowego w zakresie organizowania zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia. ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezdomności, zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu miasta, w tym m.in. kobiety, długotrwale bezrobotni, bezrobotni do 30 roku życia i powyżej 50 lat. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu miasta, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu miasta, którzy podjęli pracę niesubsydiowaną. ▪ Liczba dzieci do lat 6 objętych wychowaniem przedszkolnym w mieście. ▪ Liczba zorganizowanych zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących. 	
Okres realizacji	2023-2030

Cel strategiczny 3. Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Rozwój aktywności społecznej, zawodowej oraz edukacyjnej osób niepełnosprawnościami	1) Wsparcie różnorodnej aktywności osób z niepełnosprawnościami poprzez inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć takich jak spotkania edukacyjne, prelekcje, warsztaty, zajęcia rozwijające zainteresowania, spotkania integracyjne, itp.
2. Zwiększenie dostępu do różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności	2) Organizowanie systemu wsparcia środowiskowego dla osób z niepełnosprawnościami. 3) Rozwój usług rehabilitacji leczniczej, usług opiekuńczych i specjalistycznych, usług asystenta osobistego osób niepełnosprawnych, teleopieki oraz opieki wytchnieniowej.
3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami	4) Organizowanie wsparcia z wykorzystaniem mieszkań chronionych, zapewniających usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych. 5) Dążenie do likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych, utrudniających osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w życiu społecznym. 6) Wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami poprzez m.in. realizację nauczania indywidualnego, zaangażowanie nauczycieli wspomagających, dowożenie dzieci i młodzieży do specjalistycznych placówek. 7) Wspieranie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez realizację projektów, staży, szkoleń itp.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności. ▪ Liczba zorganizowanych form aktywności skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. ▪ Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z form wsparcia takich jak usługi opiekuńcze, opieka wytchnieniowa, asystent osobisty, teleopieka i inne. ▪ Liczba dzieci z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w placówkach oświatowych. ▪ Liczba funkcjonujących ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. ▪ Liczba bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, które zostały objęte aktywizacją zawodową. 	
Okres realizacji	2023-2030

Cel strategiczny 4. Zwiększenie uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Poprawa jakości życia osób starszych	1) Realizacja różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i fizycznej osób starszych, w tym m.in. pogadank, kursów, zajęć rozwijających pasje, wycieczek, spotkań i działań integracyjnych.
2. Zwiększenie dostępności różnych form opieki i wsparcia osób starszych, w szczególności przewlekle chorujących	2) Realizacja wśród mieszkańców efektywnej edukacji prozdrowotnej, poprzez promocję zdrowego stylu życia. 3) Rozwój środowiskowych form opieki i wsparcia dla osób w podeszłym wieku, udzielających pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, a także stymulujących intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność
3. Rozwój oferty aktywizacji osób starszych w środowisku lokalnym	4) Organizacja usług opiekuńczych w celu jak najdłuższego utrzymania osób starszych o ograniczonej sprawności w środowisku zamieszkania. 5) Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób starszych, a także zaangażowanie seniorów, m.in. w inicjatywy służące integracji międzypokoleniowej. 6) Działalność i rozwój ośrodków wsparcia dla osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i chorujących, w postaci m.in. dziennych domów pobytu, środowiskowych domów samopomocy, klubów seniora. 7) Upowszechnianie instrumentów wsparcia ułatwiających funkcjonowanie osobom starszym (np. asystent osobisty osoby starszej, teleopieka).
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej. ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. ▪ Liczba zorganizowanych form aktywności skierowanych do osób starszych, w tym w zakresie wolontariatu i integracji międzypokoleniowej. ▪ Liczba funkcjonujących ośrodków wsparcia dla osób starszych. ▪ Liczba osób starszych korzystających z usług opiekuńczych, usług asystenckich, teleopieki i innych. 	
Okres realizacji	2023-2030

Cel strategiczny 5. Ograniczenie skali występowania dysfunkcji społecznych, w tym przemocy w rodzinie i uzależnień

Cele operacyjne	Kierunki działań
<p>1. Wzrost świadomości społecznej w obszarze zjawisk dysfunkcyjnych</p>	<p>1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy w rodzinie, bezpieczeństwa publicznego.</p>
<p>2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, prewencyjnych i kompensacyjnych w obszarze dysfunkcji społecznych</p>	<p>2) Inicjowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących różnych rodzajów uzależnień, zachowań ryzykownych, przemocy w rodzinie oraz zachowań agresywnych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń (rozwój nowoczesnych technologii, dysfunkcyjne grupy i zachowania, przekaz medialny, itp.).</p> <p>3) Monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub już doświadczających poważnych problemów, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych i kompensacyjnych.</p> <p>4) Rozwój poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi uzależnień, bądź przemocy.</p>
<p>3. Poprawa dostępu osób i rodzin do pomocy specjalistycznej w zakresie przemocy w rodzinie i uzależnień</p>	<p>5) Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” jako ważnego elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym.</p> <p>6) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem materiałów drukowanych, mediów, bezpośrednich spotkań ze specjalistami i innych środków przekazu na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby doświadczające przemocy, uzależnione i ich rodziny.</p>
<p>Wskaźniki realizacji działań</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu, narkomanii oraz przemocy w rodzinie. ▪ Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych. ▪ Liczba osób, wobec których MKRPA wniosowała o zastosowanie leczenia odwykowego. ▪ Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty. ▪ Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty. 	
<p>Okres realizacji</p>	<p>2023-2030</p>

Cel strategiczny 6. Rozwój ekonomii społecznej oraz aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie potencjału ekonomii społecznej w mieście	1) Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia przez osoby planujące prowadzić działalność gospodarczą w ramach spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia.
2. Tworzenie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej, integracji i aktywności mieszkańców	2) Dążenie do stosowania przez jednostki organizacyjne miasta klauzul, pozwalających na wspieranie przy zakupie usług dodatkowych celów społecznych (np. zamówienia zastrzeżone, wymagania dodatkowe). 3) Rozwój współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniotwórczych i konsultacyjnych, zlecanie realizacji zadań publicznych, itd.
3. Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego	4) Upowszechnianie informacji o działaniach i zamierzeniach samorządu miasta i organizacji współpracujących, w tym o ważnych dla społeczności wydarzeniach. 5) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami przy podejmowaniu przez Władze Miasta decyzji w sprawach ważnych dla społeczności. 6) Tworzenie warunków do rozwoju samoorganizacji społecznej oraz większej partycypacji mieszkańców w sprawy lokalne, w szczególności poprzez tworzenie Bartoszyckiego Budżetu Obywatelskiego oraz wsparcie działań i inicjatyw oddolnych.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba postępowań w zakresie zamówień publicznych, w których zastosowano klauzule wspierające cele społeczne. ▪ Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych. ▪ Liczba zrealizowanych przedsięwzięć w ramach Bartoszyckiego Budżetu Obywatelskiego. ▪ Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych w zespołach doradczych, opiniotwórczych, konsultacyjnych i in. ▪ Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami. 	
Okres realizacji	2023-2030

6. Sposób realizacji *Strategii*

6.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w Gminie Miejskiej Bartoszyce są następujące: ochrona i promocja zdrowia, w tym działalność na rzecz osób niepełnosprawnych; pomoc społeczna (usługi opiekuńcze), kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej oraz działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych; upowszechnianie kultury fizycznej i sportu; realizacja Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii. W przyszłości mogą to być również usługi na rzecz rodziny oraz, w szerszym zakresie, na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

6.2. Koordynacja wdrażania *Strategii*

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w *Strategii* mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Miejskiej Bartoszyce, a także Powiatu Bartoszyckiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które funkcjonują w obszarze lokalnej polityki społecznej. Zasadniczą rolę w zakresie

planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Miejskiej Bartoszyce - Burmistrz oraz Rada Miasta, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem *Strategii* będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030 jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji, bądź o opracowaniu nowej *Strategii*, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została *Strategia*, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania *Strategii*. Aktualizacji *Strategii* nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele *Strategii*. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania *Strategii* zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu - o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania *Strategii*.

6.3. Ramy finansowe

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach *Strategii*, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla Gminy Miejskiej Bartoszyce, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację *Strategii*. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet Gminy Miejskiej Bartoszyce. W świetle art. 7 ustawy o samorządzie gminnym do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń *Strategii*, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez samorządy Gminy Miejskiej Bartoszyce, Powiatu Bartoszyckiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki - na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Istotnym źródłem finansowania zadań, jak wskazują powyższe liczby, jest budżet państwa. Obejmuje ono zarówno transfery w postaci subwencji ogólnej, jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw, takie jak np. *Program Oślonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”* oraz *Program Wieloletni „Senior+” na lata 2021-2025*. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, „Opieka wytchnieniowa” oraz „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z pochodzące z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Z uwagi na to, że *Strategia* zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne (np. „Aktywni+”), a także programy Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO oraz Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu Gminy Miejskiej Bartoszyce (w tym planów finansowych jednostek organizacyjnych), a także opracowywania programów i projektów uszczegółwiających założenia *Strategii*.

6.4. Monitoring *Strategii*

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji *Strategii*. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także nowelizacji (aktualizacji) przyjętych planów.

Wskaźniki realizacji działań, które będą podlegać monitoringowi zostały wskazane przy celach i kierunkach działań. Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030* raz na dwa lata - po zakończeniu każdego drugiego roku kalendarzowego wdrażania dokumentu. Raporty z monitoringu *Strategii* powinny zawierać osiągnięte wartości wskaźników oraz opis zrealizowanych działań, a także wnioski i rekomendacje dla dalszej jej realizacji. Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki, odnoszące się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom *Strategii*.

Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi wyraz lokalnej polityki społecznej w szerokim znaczeniu tego pojęcia. Jej odzwierciedlenie stanowi *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030*, która, choć umiejscowiona ściśle w zadaniach i kompetencjach samorządu gminy, odnosi się do różnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej.

Przedmiotowa *Strategia* stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna Miasta Bartoszyce jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia *Strategii* do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń *Strategii*. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych oraz ważne, niezaspokojone potrzeby mieszkańców Bartoszyce.